

SODBA SPLOŠNEGA SODIŠČA (drugi senat)

z dne 3. marca 2011*

V zadevi T-110/07,

Siemens AG, s sedežem v Berlinu (Nemčija) in Münchnu (Nemčija), ki so jo sprva zastopali I. Brinker, T. Loest in C. Steinle, nato I. Brinker in C. Steinle, odvetniki,

tožeča stranka,

proti

Evropski komisiji, ki sta jo sprva zastopala F. Arbault in O. Weber, nato X. Lewis in R. Sauer ter nazadnje R. Sauer in A. Antoniadis, zastopniki,

tožena stranka,

* Jezik postopka: nemščina.

zaradi predloga za razglasitev delne ničnosti Odločbe Komisije C(2006) 6762 konč. z dne 24. januarja 2007 v zvezi s postopkom na podlagi člena 81 ES in člena 53 Sporazuma EGP (zadeva COMP/F/38.899 – Plinsko izolirane stikalne naprave) in, podredno, zaradi predloga za zmanjšanje globe, naložene tožeči stranki,

SPLOŠNO SODIŠČE (drugi senat),

v sestavi I. Pelikánová (poročevalka), predsednica, K. Jürimäe, sodnica, in S. Soldevila Fragoso, sodnik,

sodna tajnica: K. Andová, administratorica,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 16. decembra 2009

izreka naslednjo

Sodbo

Dejansko stanje

- ¹ Tožeča stranka, Siemens AG, je družba, ki kotira na borzi in deluje na področju elektroinženiringa in elektronike. Sedež ima v Berlinu (Nemčija) in Münchnu (Nemčija).

- 2 Plinsko izolirane stikalne naprave (v nadaljevanju: GIS) se uporabljajo za nadzor pretoka energije v elektroenergetskih omrežjih. Gre za težko električno napravo, ki se uporablja kot pomemben sestavni del elektro razdelilnih postaj, izdelanih na ključ. Razdelilne postaje so pomožni električni postroji, ki pretvarjajo električni tok. Poleg transformatorja so sestavni deli razdelilne postaje sistem za nadzor, releji, akumulatorji, napajalniki in stikalna naprava. Stikalna naprava ščiti transformator pred preobremenitvijo in/ali prekine tok med omrežjem in pokvarjenim transformatorjem.
- 3 Stikalne naprave so lahko plinsko, zračno ali kombinirano izolirane, kadar združujejo obe omenjeni tehniki. GIS se po celem svetu prodajajo kot sestavni deli elektro razdelilnih postaj, izdelanih na ključ, ali kot ločeni deli za vgradnjo v take razdelilne postaje. Njihova cena pomeni približno od 30 % do 60 % celotne cene teh razdelilnih postaj.
- 4 Družba ABB Ltd je 3. marca 2004 Komisijo opozorila na obstoj protikonkurenčnih ravnanj v sektorju GIS in je v skladu z Obvestilom Komisije z dne 19. februarja 2002 o imuniteti pred globami in zmanjševanju glob v primerih kartelov (UL 2002, C 45, str. 3, v nadaljevanju: obvestilo o ugodni obravnavi) ustno zaprosila za imuniteto pred globami.
- 5 Ravnanja, ki jih je navajala družba ABB, so vključevala usklajevanje prodaje projektov GIS na svetovni ravni, kar je zajemalo razdelitev trgov, dodelitev kvot in ohranitev tržnih deležev, dodelitev projektov GIS proizvajalcem, ki so bili za to določeni, manipulacije v postopkih javnega razpisa (prikrojevanje razpisnih ponudb), da bi bile pogodbe dodeljene tem proizvajalcem, zapletene mehanizme za določitev cen za

projekte GIS, ki niso bili dodeljeni, prekinitve licenčnih pogodb z družbami nečlanci-
cami omejevalnega sporazuma in izmenjavo občutljivih poslovnih informacij na trgu.

- 6 Ustna prošnja družbe ABB za imuniteto pred globami je bila dopolnjena z ustnimi informacijami in pisnimi dokazi. Komisija je 25. aprila 2004 družbi ABB odobrila pogojno imuniteto pred globami.
- 7 Komisija je na podlagi navedb družbe ABB uvedla preiskavo ter 11. in 12. maja 2004 pregledala prostore družbe Areva T&D SA, družbe Siemens AG, skupine VA Tech, družbe Hitachi Ltd in družbe Japan AE Power Systems Corp (v nadaljevanju: JAEPS).
- 8 Komisija je 20. aprila 2006 sprejela obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah, ki je bilo vročeno 20 družbam, med katerimi je bila tudi družba Siemens.
- 9 Komisija je 18. in 19. julija 2006 opravila zaslišanje.
- 10 Komisija je 24. januarja 2007 sprejela Odločbo C(2006) 6762 konč. v zvezi s postopkom na podlagi člena 81 ES in člena 53 Sporazuma EGP (zadeva COMP/F/38.899 – Plinsko izolirane stikalne naprave) (v nadaljevanju: izpodbijana odločba). Družbi Siemens je bila odločba vročena 8. februarja 2007.
- 11 Izpodbijana odločba je bila poleg na družbo Siemens naslovljena tudi na družbe ABB, Alstom, SA, Areva, SA, Areva T&D AG, Areva T&D Holding SA in Areva T&D SA, Fuji Electric Holdings Co., Ltd in Fuji Electric Systems Co., Ltd (v nadaljevanju skupaj: Fuji), Hitachi Ltd in Hitachi Europe Ltd (v nadaljevanju skupaj: Hitachi), JAEPS,

Mitsubishi Electric System Corp. (v nadaljevanju: Melco), Nuova Magrini Galileo SpA, Schneider Electric SA, Siemens AG Österreich, Siemens Transmission & Distribution Ltd (v nadaljevanju: Reyrolle), Siemens Transmission & Distribution SA, Toshiba Corp. in VA Tech Transmission & Distribution GmbH & Co. KEG.

- 12 V točkah od 113 do 123 obrazložitve izpodbijane odločbe je Komisija navedla, da so različna podjetja, ki so sodelovala pri omejevalnem sporazumu, dodeljevanje projektov GIS v skladu z dogovorjenimi pravili z izjemo nekaterih trgov usklajevala po celem svetu, zlasti da bi obdržala kvote, ki so v veliki meri odražale njihove na podlagi preteklih obdobj ocenjene tržne deleže. Pojasnila je, da je bila dodelitev projektov GIS opravljena na podlagi skupne „japonske“ in skupne „evropske“ kvote, ki ju je bilo treba nato razdeliti med japonske in evropske proizvajalce. Sporazum, ki je bil na Dunaju podpisan 15. aprila 1998 (v nadaljevanju: sporazum GQ), je vzpostavil pravila, ki so omogočala dodelitev projektov GIS japonskim ali evropskim proizvajalcem in upoštevanje njihove vrednosti pri ustrezni kvoti.
- 13 Poleg tega je Komisija v točkah od 124 do 132 obrazložitve izpodbijane odločbe pojasnila, da so različna podjetja, ki so sodelovala pri omejevalnem sporazumu, sklenila nezapisan dogovor (v nadaljevanju: skupni dogovor), v skladu s katerim so bili projekti GIS na Japonskem, na eni strani, in v državah evropskih članic omejevalnega sporazuma, na drugi strani, ki so bile skupaj določene kot „matične države“ za projekte GIS, pridržani za japonske oziroma evropske članice omejevalnega sporazuma. O projektih GIS v „matičnih državah“ se informacije med tema skupinama niso izmenjevale, prav tako se ti projekti niso upoštevali pri kvotah teh skupin. Sporazum GQ je vseboval tudi pravila v zvezi z izmenjavo informacij, ki so bile potrebne za delovanje omejevalnega sporazuma med tema skupinama proizvajalcev, za kar sta skrbela zlasti tajnika teh skupin, v zvezi z manipulacijami pri zadevnih javnih razpisih in v zvezi z določitvijo cen za projekte GIS, katerih dodelitev ni bila mogoča. V skladu s Prilogo 2 k sporazumu GQ se je ta uporabljal za cel svet, razen za Združene države,

Kanado, Japonsko in 17 držav zahodne Evrope. Poleg tega so bili na podlagi skupnega dogovora projekti GIS v evropskih državah, ki niso bile „matične države“, pridržani za evropsko skupino, ker so se japonski proizvajalci zavezali, da ne bodo dajali ponudb za projekte GIS v Evropi.

- 14 Po navedbah Komisije je bila razdelitev projektov GIS med evropske proizvajalce urejena v sporazumu, ki je bil prav tako podpisan na Dunaju 15. aprila 1988 z naslovom „E-Group Operation Agreement for GQ-Agreement“ (sporazum skupine E za izvajanje sporazuma GQ) (v nadaljevanju: sporazum EQ). Komisija je navedla, da so za dodeljevanje projektov GIS v Evropi veljala enaka pravila in postopki kot za dodeljevanje projektov GIS v drugih državah. Zlasti naj bi tudi za projekte GIS v Evropi veljala dolžnost obveščanja, treba naj bi jih bilo navesti na seznamu, dodeliti, se o njih dogovoriti ali jim določiti najnižjo ceno.
- 15 V točki 142 obrazložitve izpodbijane odločbe je Komisija ugotovila, da so bili v sporazumih GQ in EQ ter zaradi organizacije in delovanja omejevalnega sporazuma različni člani omejevalnega sporazuma označeni z oznako, ki je bila za evropske člane sestavljena iz števk in za japonske člane iz črk. Začetne oznake so bile po juliju 2002 nadomeščene s številkami.
- 16 Komisija je v členu 1(o) izpodbijane odločbe ugotovila, da je družba Siemens pri kršitvi sodelovala v obdobjih od 15. aprila 1988 do 1. septembra 1999 in od 26. marca 2002 do 11. maja 2004.

- 17 Družbi Siemens je bila s členom 2(m) izpodbijane odločbe za kršitev iz člena 1 izpodbijane odločbe naložena globa 396.562.500 EUR.

Postopek in predlogi strank

- 18 Družba Siemens je 16. aprila 2007 v sodnem tajništvu Splošnega sodišča vložila obravnavano tožbo.
- 19 Splošno sodišče (drugi senat) je na podlagi poročila sodnika poročevalca odločilo, da bo izvedlo ustni postopek.
- 20 Stranki sta bili v okviru ukrepov procesnega vodstva iz člena 64 Poslovnika Splošnega sodišča pozvani, naj odgovorita na pisna vprašanja Splošnega sodišča. Stranki sta nanje odgovorili v določenem roku.
- 21 Stranki sta na obravnavi 16. decembra 2009 ustno podali stališča in odgovorili na ustna vprašanja, ki jih je postavilo Splošno sodišče.
- 22 Družba Siemens Splošnemu sodišču predlaga, naj:

– izpodbijano odločbo razglasi za nično v delu, ki se nanaša nanjo;

- podredno, zmanjša znesek globe, ki ji je bil naložen;

- Komisiji naloži plačilo stroškov.

²³ Komisija Splošnemu sodišču predlaga, naj:

- tožbo zavrne;

- družbi Siemens naloži plačilo stroškov.

Pravo

²⁴ Družba Siemens v utemeljitev ničnostne tožbe navaja tri tožbene razloge. Prvi je kršitev člena 81(1) ES in člena 53 Sporazuma o Evropskem gospodarskem prostoru (v nadaljevanju: Sporazum EGP). Drugi je kršitev člena 25 Uredbe Sveta (ES) št. 1/2003 z dne 16. decembra 2002 o izvajanju pravil konkurence iz členov 81 [ES] in 82 [ES] (UL 2003, L 1, str. 1). Tretji pa je napačna uporaba prava pri izračunu zneska globe.

I – Prvi tožbeni razlog: kršitev člena 81(1) ES in člena 53(1) Sporazuma EGP

- ²⁵ Prvi tožbeni razlog je razdeljen na dva dela. V okviru prvega dela družba Siemens navaja „nezadosten opis očitanih kršitev“. V okviru drugega pa „nepravilno presojo domnevnih sporazumov in njihovih posledic za skupni trg“.

A – Prvi del prvega tožbenega razloga: „nezadosten opis očitanih kršitev“

1. Trditve strank

- ²⁶ Družba Siemens trdi, da Komisija ni natančno opisala in zadosti dokazala kršitve, ki ji jo očita. V bistvu trdi, prvič, da Komisija ni dokazala enotnosti in trajajoče narave očitanih ravnanj, drugič, da ni opisala konkretnih posledic omejevalnega sporazuma za skupni trg in, tretjič, da ni dokazala njenega splošnega namena, da dvakrat sodeluje pri isti kršitvi.
- ²⁷ Komisija trdi, da bi bilo treba ta tožbeni razlog zavrniti, ker ni dovolj podprt z dejstvi. Poleg tega trdi, da očitki družbe Siemens niso utemeljeni.

2. Presoja Splošnega sodišča

²⁸ Ugotoviti je treba, da prvi del prvega tožbenega razloga vsebuje le očitke, ki so bodisi prav tako navedeni v drugih delih tožbe bodisi jih je treba proučiti v okviru drugih tožbenih razlogov, ki jih je navedla družba Siemens in ki se prav tako nanašajo na člen 1 izpodbijane odločbe, v katerem je ugotovljena očitana kršitev. Tako je očitek o neobstoju dokazov za enotnost in trajajočo naravo očitanih ravnanj prav tako naveden v okviru drugega dela drugega tožbenega razloga in očitek o splošnem namenu družbe Siemens o sodelovanju pri tej kršitvi je treba prav tako obravnavati v tem okviru. Poleg tega je očitek o neopisu konkretnih posledic omejevalnega sporazuma za skupni trg prav tako podrobneje naveden v okviru drugega dela prvega tožbenega razloga. Ta del tožbenega razloga torej ni samostojen.

²⁹ Zato o prvem delu prvega tožbenega razloga ni treba odločiti.

B – Drugi del prvega tožbenega razloga: „nepravilna presoja domnevnih sporazumov in njihovih posledic za skupni trg“

³⁰ Družba Siemens v okviru drugega dela prvega tožbenega razloga navaja tri očitke, ki se nanašajo na neobstojevalnega sporazuma s posledicami v EGP, neobstoje geografske razdelitve trgov med japonskimi in evropskimi proizvajalci ter neobstoje zaščite „matičnih držav“.

- 31 Ti trije očitki so tesno povezani. Na eni strani se drugi in tretji očitek nanašata na ugotovitve Komisije, ki ob predpostavki, da so resnične, dokazujejo obstoj omejevalnega sporazuma s posledicami v EGP, kar je predmet prvega očitka. Na drugi strani pa so ti trije očitki prav tako povezani v delu, v katerem se nanašajo na iste dokaze, ki jih je navedla Komisija. Zato jih je treba obravnavati skupaj.

1. Trditve strank

- 32 Družba Siemens v zvezi s prvo fazo svojega sodelovanja, to je od leta 1988 do 1999, trdi, da kršitev, ki ji je očitana, v izpodbijani odločbi ni dovolj utemeljena. Zlasti naj bi Komisija napačno menila, da sporazuma GQ in EQ dokazujeta kršitev s posledicami v EGP, saj naj bi bil ta izrecno izključen s področja uporabe teh sporazumov. Taka kršitev naj prav tako ne bi bila dokazana z drugimi dokazi, ki jih je navedla Komisija.
- 33 Družba Siemens v zvezi s tem meni, da Komisija ni dokazala, da so se evropski in japonski proizvajalci v skupnem dogovoru odločili, da ne bodo posredovali na domačih trgih svojih držav. Taka geografska razdelitev trgov naj ne bi bila dokazana niti z izrecno izključitvijo 17 evropskih držav s področja uporabe sporazuma GQ, niti z domnevni upoštevanjem projektov GIS v Evropi v skupni kvoti, niti z izjavami družb Hitachi ali Fuji, ki jih je navedla Komisija. Razlog za to, da udeleženci sporazuma GQ niso prodajali svojih proizvodov na nekaterih evropskih trgih, naj bi bile izključno tehnične in ekonomske ovire za dostop do teh trgov.

- ³⁴ Družba Siemens izpodbija tako obstoj geografske razdelitve evropskih trgov glede na načelo „matičnih držav“ ali „domačih trgov“ kot tudi svoje sodelovanje pri domnev-
nih „predhodnih dogovorih v Evropi“, ki jih je navedla Komisija v utemeljitev teze
o razdelitvi trgov v EGP. Dokazi, ki naj bi jih v zvezi s tem predložila Komisija, naj ne
bi bili zadostni. Nazadnje, razlog za nedejavnost nekaterih proizvajalcev na nekaterih
nacionalnih trgih naj bi bilo mogoče razložiti tudi drugače kot z obstojem nezakoni-
tega omejevalnega sporazuma.
- ³⁵ Komisija nasprotuje trditvam družbe Siemens.

2. Presoja Splošnega sodišča

- ³⁶ V uvodu je treba navesti, da je družba Siemens v svojih pisanjih izrecno priznala dej-
stva, kot so bila predstavljena v izpodbijani odločbi in ki se nanašajo na drugo fazo
njenega sodelovanja pri kršitvi, to je od leta 2002 do leta 2004. Prvi tožbeni razlog
družbe Siemens se nanaša torej le na prvo fazo njenega sodelovanja pri kršitvi, to je od
leta 1988 do leta 1999. Zato je treba dokaze, na katere se opira Komisija, v okviru tega
dela prvega tožbenega razloga proučiti le v delu, v katerem se nanašajo na zadnjena-
vedeno obdobje ali na podlagi katerega je mogoče sklepati o tem obdobju.
- ³⁷ V zvezi s tem je treba zavrniti trditev Komisije, da bi bilo legitimno prenesti ugotovi-
tve v zvezi z obdobjem od leta 2002 do leta 2004 na prejšnje obdobje, ker gre za eno in
isto kršitev. Ne da bi bilo treba v tej fazi presojati obstoj enotne kršitve, ki obsega obe

obdobji sodelovanja družbe Siemens pri omejevalnem sporazumu, je treba od primera do primera preveriti, v katerem delu lahko dokazi v zvezi z določenim obdobjem kršitve dajo uporabne podatke tudi v zvezi s prvo fazo njenega sodelovanja pri kršitvi.

³⁸ Poleg tega trditev Komisije, da družba Siemens izpodbija le učinek omejevalnega sporazuma na konkurenco v EGP, v izpodbijani odločbi pa ji je očitano, da je sklenila omejevalni sporazum s ciljem izkrivljanja konkurence na skupnem trgu, ne more omejiti presoje dejstev, ki se očitajo družbi Siemens. Iz vseh trditev družbe Siemens v njenih pisanjih je razvidno, da izpodbija ne le to, da je imel očitani omejevalni sporazum posledice na skupnem trgu in v EGP (razen v Lihtenštajnu in Islandiji), ampak tudi to, da je bil njegov cilj izkrivljanje konkurence na skupnem trgu in v EGP.

³⁹ Stranki si torej v bistvu nasprotujeta v zvezi z vprašanjem, ali je Komisija za obdobje med letoma 1988 in 1999 dokazala obstoj omejevalnega sporazuma, ki je lahko imel posledice na skupnem trgu in v EGP.

⁴⁰ Ugotoviti je torej treba, ali sporazuma GQ in EQ kot listinska dokaza dokazujeta obstoj omejevalnega sporazuma, ki je lahko imel posledice na skupnem trgu in v EGP. V zvezi s tem ni treba razlikovati med alternativama iz člena 81(1) ES. V skladu z ustaljeno sodno prakso je namreč za presojo, ali je neko usklajeno ravnanje prepovedano s členom 81(1) ES, upoštevanje njegovih konkretnih posledic odveč, če se izkaže, da je cilj tega ravnanja omejevanje ali izkrivljanje konkurence na skupnem trgu (glej sodbo Sodišča z dne 4. junija 2009 v zadevi T-Mobile Netherlands in drugi, C-8/08,

ZOdl., str. I-4529, točka 29 in navedena sodna praksa). Navedena sodna praksa velja po analogiji za člen 53(1) Sporazuma EGP.

- ⁴¹ Če bo odgovor negativen, bo treba nato ugotoviti, ali je skupni dogovor, ki ga navaja Komisija, dovolj podprt z vsemi drugimi dokazi.
- ⁴² Vendar je treba pred temi preizkusi spomniti na pravila o dokaznem bremenu, saj si stranki nasprotujeta tudi v zvezi s tem vprašanjem.

a) Dokazno breme

- ⁴³ Najprej je treba opozoriti, da mora Komisija dokazati kršitve člena 81(1) ES, ki jih ugotovi, in predložiti dokaze, s katerimi lahko pravno zadostno dokaže obstoj dejstev, ki pomenijo kršitev (sodbi Sodišča z dne 17. decembra 1998 v zadevi Baustahlgewebe proti Komisiji, C-185/95 P, Recueil, str. I-8417, točka 58, in z dne 8. julija 1999 v zadevi Komisija proti Anic Participazioni, C-49/92 P, Recueil, str. I-4125, točka 86).
- ⁴⁴ V tem okviru se dvom sodišča razlaga v korist podjetja, naslovnika odločbe o ugotovitvi kršitve. Sodišče torej ne sme sklepati, da je Komisija pravno zadostno dokazala obstoj zadevne kršitve, če še vedno dvomi o tem vprašanju, zlasti v okviru tožbe za razglasitev ničnosti odločbe o naložitvi globe (sodba Splošnega sodišča z dne 27. septembra 2006

v združenih zadevah *Dresdner Bank* in drugi proti Komisiji, T-44/02 OP, T-54/02 OP, T-56/02 OP, T-60/02 OP in T-61/02 OP, ZOdl., str. II-3567, točka 60).

⁴⁵ V tem zadnjem položaju je namreč treba upoštevati načelo domneve nedolžnosti, kot izhaja zlasti iz člena 6(2) Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki je bila podpisana v Rimu 4. novembra 1950 (v nadaljevanju: EKČP) in ki je del temeljnih pravic, ki so poleg tega potrjene s členom 6(2) EU in ki so v skladu s sodno prakso Sodišča splošna načela prava Skupnosti. Ob upoštevanju vrste zadevnih kršitev ter vrste in teže zagroženih sankcij velja načelo domneve nedolžnosti zlasti v postopkih v zvezi s kršitvami pravil o konkurenci, ki veljajo za podjetja in ki lahko vodijo do naložitve glob ali periodičnih denarnih kazni (glej v tem smislu sodbi Sodišča z dne 8. julija 1999 v zadevi *Hüls* proti Komisiji, C-199/92 P, Recueil, str. I-4287, točki 149 in 150, in v zadevi *Montecatini* proti Komisiji, C-235/92 P, Recueil, str. I-4539, točki 175 in 176).

⁴⁶ Zato se mora Komisija sklicevati na natančne in dosledne dokaze, da dokaže obstoj kršitve (zgoraj v točki 44 navedena sodba *Dresdner Bank* in drugi proti Komisiji, točka 62) in da utemelji trdno prepričanje, da zatiranje kršitve močno omejuje konkurenco v smislu člena 81(1) ES (sodba Splošnega sodišča z dne 21. januarja 1999 v združenih zadevah *Riviera Auto Service* in drugi proti Komisiji, T-185/96, T-189/96 in T-190/96, Recueil, str. II-93, točka 47).

⁴⁷ Treba je poudariti, da ni nujno, da vsak dokaz Komisije zadosti tem merilom glede vsakega znaka kršitve. Zadošča, da tej zahtevi odgovarja sklenjen krog indicov, na katere se sklicuje institucija in ki se presojuje skupaj (glej zgoraj v točki 44 navedeno sodbo *Dresdner Bank* in drugi proti Komisiji, točka 63 in navedena sodna praksa).

48 Poleg tega ob upoštevanju splošno znane prepovedi protikonkurenčnih sporazumov in tajnosti, v kateri se zato izvajajo, od Komisije ni mogoče zahtevati, naj predloži listine, ki izrecno dokazujejo stike med zadevnimi gospodarskimi subjekti. Nepopolni in sporadični dokazi, s katerimi bi lahko razpolagala Komisija, morajo biti primerni, da se v vsakem primeru dopolnijo s sklepanjem, ki omogoča rekonstrukcijo upoštevnihih okoliščin. O obstoju protikonkurenčne prakse ali sporazuma je torej mogoče sklepati na podlagi določenega števila dogodkov, ki sovpadajo, in indiciev, ki lahko skupaj, če ne obstaja druga dosledna razlaga, pomenijo dokaz kršitve pravil o konkurenci (zgoraj v točki 44 navedena sodba *Dresdner Bank* in drugi proti Komisiji, točki 64 in 65, in sodba Sodišča z dne 7. januarja 2004 v združenih zadevah *Aalborg Portland* in drugi proti Komisiji, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P in C-219/00 P, Recueil, str. I-123, točke od 55 do 57).

49 Če pa se Komisija za sklep o obstoju kršitve opira le na ravnanje zadevnih podjetij na trgu, zadostuje, da ta dokažejo obstoj okoliščin, ki dejstva, ki jih je ugotovila Komisija, kažejo v drugačni luči in tako dopuščajo, da se razlaga Komisije, ki jo je navedla pri ugotovitvi obstoja kršitve pravil Skupnosti o konkurenci, nadomesti z drugo prepričljivo razlago dejstev (glej v tem smislu sodbo Splošnega sodišča z dne 8. julija 2004 v združenih zadevah *JFE Engineering* in drugi proti Komisiji, T-67/00, T-68/00, T-71/00 in T-78/00, ZOdl., str. II-2501, točka 186 in navedena sodna praksa).

50 V zvezi z dokazi, ki jih je mogoče navesti za ugotovitev kršitve člena 81 ES in člena 53 Sporazuma EGP, je treba navesti, da v pravu Skupnosti velja načelo proste presoje dokazov (sodba Splošnega sodišča z dne 8. julija 2004 v zadevi *Dalmine* proti Komisiji, T-50/00, ZOdl., str. II-2395, točka 72). Natančneje, nobena določba ali splošno načelo prava Skupnosti Komisiji ne prepoveduje, da bi proti podjetju uporabila izjave drugih inkriminiranih podjetij. Nasprotno bi bilo dokazno breme Komisije za ravnanja, ki

so v nasprotju s členoma 81 ES in 82 ES, nevzdržno in nezdružljivo z nalogo nadzora nad pravilno uporabo teh določb, ki jo Komisiji dodeljuje Pogodba (zgoraj v točki 49 navedena sodba JFE Engineering in drugi proti Komisiji, točka 192).

- 51 Zato je alternativna razlaga dejstev upoštevana le, kadar se Komisija opre zgolj na ravnanje zadevnih podjetij na trgu. Tako taka razlaga ni upoštevana, če se obstoj kršitve ne le domneva, ampak je ugotovljen z dokazi. Poleg tega so na podlagi načela proste presoje dokazov, navedenega v prejšnji točki, pri dokazovanju kršitve dopustna vsa dokazna sredstva, tako da alternativna razlaga ni upoštevana, če je kršitev pravno zadostno dokazana z drugimi dokazi, ne listinskimi (glej v tem smislu sodbo Splošnega sodišča z dne 20. aprila 1999 v združenih zadevah Limburgse Vinyl Maatschappij in drugi proti Komisiji, od T-305/94 do T-307/94, od T-313/94 do T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 in T-335/94, Recueil, str. II-931, točki 727 in 728).
- 52 V obravnavanem primeru je treba v zvezi z elementi, ki jih preroka družba Siemens, preveriti, ali so ravnanja, ki ji jih očita Komisija v izpodbijani odločbi, ugotovljena na podlagi dokazov ali pa se je o njih sklepalo le na podlagi ravnanja zadevnih podjetij na trgu. Le v tej zadnji hipotezi je treba nato še proučiti, ali obstajajo druge razlage ravnanja zadevnih podjetij na trgu, ki so dovolj prepričljive za dvom o ugotovitvah iz izpodbijane odločbe.
- 53 V skladu s sodno prakso je mogoče ob upoštevanju splošno znane prepovedi protikonkurenčnih sporazumov in tajnosti, v kateri se zaradi tega izvajajo, omejevalni

sporazum dokazati s sklenjenim krogom indecev (glej točko 48 zgoraj). Zato družba Siemens ne more izpodbiti takega dokaza s trditvijo, da posamični indici, ki jih je navedla Komisija, obravnavani ločeno, ne zadostujejo za dokaz ravnanj, ki so ji očitana. Posamični elementi, ki so del sklenjenega kroga indecev, ki jih je navedla Komisija, *per definitionem* ne morejo, obravnavani ločeno, pomeniti celovitih dokazov za to ravnanje.

54 V zvezi z dokazno vrednostjo, ki jo je treba pripisati različnim dokazom, je treba poudariti, da je edino upošteveno merilo za presojo predloženih dokazov njihova verodostojnost (glej sodbo Splošnega sodišča z dne 8. julija 2004 v zadevi Mannesmannröhren-Werke proti Komisiji, T-44/00, ZOdl., str. II-2223, točka 84 in navedena sodna praksa; zgoraj v točki 50 navedeno sodbo Dalmine proti Komisiji, točka 72, in zgoraj v točki 49 navedeno sodbo JFE Engineering in drugi proti Komisiji, točka 273). V skladu s splošno veljavnimi pravili na področju dokazovanja sta verodostojnost in tako dokazna vrednost dokumenta odvisni od njegovega izvora, okoliščin njegovega nastanka, njegovega naslovnika ter verodostojnosti in zanesljivosti njegove vsebine (sodbe Splošnega sodišča z dne 15. marca 2000 v združenih zadevah Cimenteries CBR in drugi proti Komisiji, T-25/95, T-26/95, od T-30/95 do T-32/95, od T-34/95 do T-39/95, od T-42/95 do T-46/95, T-48/95, od T-50/95 do T-65/95, od T-68/95 do T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 in T-104/95, Recueil, str. II-491, točka 1053; sklepni predlogi sodnika B. Vesterdorfa v funkciji generalnega pravobranilca v zadevi, v kateri je bila izrečena sodba Splošnega sodišča z dne 24. oktobra 1991 v zadevi Rhône-Poulenc proti Komisiji, T-1/89, Recueil, str. II-867, II-869, II-956). Veliko pomembnost je treba pripisati zlasti okoliščini, da je dokument nastal v neposredni zvezi z dejstvi (sodbi Splošnega sodišča z dne 11. marca 1999 v zadevi Ensidesa proti Komisiji, T-157/94, Recueil, str. II-707, točka 312, in z dne 16. decembra 2003 v združenih zadevah Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied et Technische Unie proti Komisiji, T-5/00 in T-6/00, Recueil, str. II-5761, točka 181) ali da ga je pripravila neposredna priča teh dejstev (zgoraj v točki 49 navedena sodba JFE Engineering in drugi proti Komisiji, točka 207). Poleg tega je treba izjave, ki nasprotujejo interesom avtorja izjave, načeloma šteti za še posebej zanesljive dokaze (zgoraj v točki 49 navedena sodba JFE Engineering in drugi proti Komisiji, točke 207, 211 in 212).

b) Dokazna vrednost sporazumov GQ in EQ

55 Najprej je treba v zvezi s sporazumom GQ navesti, da se stranki strinjata, da je s tem sporazumom urejeno izvajanje omejevalnega sporazuma v zvezi s projekti GIS na svetovni ravni in da vključuje zlasti izmenjavo informacij o razpisih in sklenjenih pogodbah prek standardiziranih obrazcev, dodelitev kvote za skupini evropskih in japonskih proizvajalcev, dodelitev trgov znotraj omejevalnega sporazuma, prikrojevanje razpisnih ponudb, določanje minimalne cene in boj zoper podjetja, ki ne sodelujejo pri omejevalnem sporazumu. Vendar je treba poudariti, kot trdi družba Siemens, da je besedilo sporazuma GQ izključevalo njegovo veljavnost v Evropi. Priloga 2 k temu sporazumu, ki se nanaša na njegovo krajevno področje uporabe, določa namreč pet ozemeljskih skupin. Prva skupina je opredeljena tako, da zajema Evropo in Sredozemlje, razen dvanajstih takratnih držav članic Skupnosti ter Avstrije, Švedske, Švice, Finske in Norveške. Od EGP spadata torej na področje uporabe le Lihtenštajn in Islandija, kar je upoštevno le od začetka veljavnosti Sporazuma EGP, to je od 1. januarja 1994. Druga skupina je opredeljena tako, da zajema Azijo razen Japonske.

56 Besedilo sporazuma GQ samo po sebi torej ni dokaz za omejevalni sporazum s posledicami na skupnem trgu in v EGP.

57 Dalje, v zvezi s sporazumom EQ je treba navesti, da je le izvedbeni sporazum za sporazum GQ, kar potrjujejo njegov naslov in določbe iz njegove preambule, v skladu s katerimi namreč sporazum EQ velja v okviru izvajanja sporazuma GQ in so pravila iz zadnjenavedenega sporazuma nadrejena tistim iz sporazuma EQ. Sporazum EQ v bistvu vsebuje pravila o nadaljnji razdelitvi skupne „evropske“ kvote med evropske

proizvajalce. Ta nadaljnja razdelitev je potekala v skladu s postopkom iz člena 4 sporazuma EQ in kvotami iz člena 8 tega sporazuma.

- 58 Ker se je s sporazumom EQ torej načeloma le razdelila skupna „evropska“ kvota iz sporazuma GQ, ki, kot je bilo navedeno, izključuje skupni trg in večino EGP, besedilo sporazuma EQ ni dokaz za omejevalni sporazum s posledicami na skupnem trgu in v EGP. Kot je bilo navedeno v točki 39 zgoraj, je zato treba preveriti, ali je Komisija kako drugače dokazala obstoj takih posledic. V zvezi s sklepi, do katerih je mogoče priti na podlagi sporazumov GQ in EQ, zunaj okvirov njihovega besedila, je treba navesti, da bodo obravnavani v točki 140 in naslednjih v zvezi z listinskimi dokazi.

c) Dokaz za skupni dogovor

- 59 V uvodu je treba navesti, da okoliščine, da klavzule sporazuma GQ, na katere se sklicuje sporazum EQ, s področja uporabe izrecno izključujejo evropske in japonske trge, ni mogoče avtomatično šteti niti za dokaz, da omejevalni sporazum ni imel posledic za evropske trge, niti za dokaz, da ni bilo geografske razdelitve ali „matičnih držav“. Če lahko namreč navedena izključitev pomeni, da so na navedenih trgih udeležena podjetja delovala v neizkrivljeni konkurenci, pa lahko pomeni tudi, da dodelitev kvot evropski in japonski skupini ter nadzor nad njimi v zvezi s temi trgi nista bila potrebna, ker so bili ti – kot si je to razlagala Komisija – vsekakor izključno pridržani za eno od teh skupin.

⁶⁰ Poudariti je treba, da je dogovor, katerega namen je upoštevanje tradicionalno privilegirane položaja strank omejevalnega sporazuma na evropskem oziroma japonskem trgu, ob predpostavki, da je dokazan, že sam po sebi omejevalni sporazum s posledicami na skupnem trgu, saj odpravlja potencialno konkurenco japonskih proizvajalcev na skupnem trgu. To bi veljajo tudi, če Komisija ne bi dokazala, da so si evropski proizvajalci poleg tega med sabo razdelili evropski trg. Vendar, kot je pojasnjeno v nadaljevanju, je Komisija pravno zadostno dokazala vsa dejstva, ki jih v okviru prvega tožbenega razloga izpodbija družba Siemens.

⁶¹ Da bi Komisija dokazala obstoj in obseg skupnega dogovora, je v izpodbijani odločbi navedla več dokazov, med katerimi so zlasti izjave družbe ABB, priče gospoda M., družb Fuji in Hitachi, dejstvo, da niti družba Alstom, niti družbe, ki sestavljajo skupino Areva, niti skupina z matično družbo VA Technologie (v nadaljevanju: skupina VA Tech) niso odkrito izpodbijale skupnega sporazuma, seznam projektov GIS, obravnavan v okviru omejevalnega sporazuma, ki ga je predložila družba ABB, in nekateri listinski dokazi. Zato je treba proučiti domet in dokazno vrednost vsakega od teh dokazov.

Izjave družbe ABB in priče gospoda M.

⁶² Družba ABB je v svojih izjavah navedla, da je obstajala zaščita zahodnoevropskih in japonskih ozemelj in da so nekateri primeri, v katerih so japonski proizvajalci v nasprotju s to ureditvijo načrtovali sodelovanje pri evropskih razpisih, v okviru omejevalnega sporazuma povzročili težave, ki pa so bile na koncu rešene. Poleg tega je družba ABB v izjavi z dne 3. februarja 2005 navedla, da so se rezultati dodelitve projektov

GIS na skupnem trgu – z izjemo „matičnih držav“ – nato upoštevali pri svetovnih kvotah evropskih proizvajalcev v okviru omejevalnega sporazuma. Nazadnje, družba ABB je v izjavi z dne 4. oktobra 2005 priznala obstoj sistema „matičnih držav“, v skladu s katerim je bil, če je v teh državah obstajal le en proizvajalec, ta edini upravičen do teh projektov, če pa je bilo več proizvajalcev, so si projekte razdelili med seboj.

- ⁶³ Družba Siemens v zvezi s tem trdi, da so izjave družbe ABB zgolj trditve subjekta z interesom, ki nimajo dokazne vrednosti, ker niso podprte z natančnimi in preverljivimi dokazi. Komisija pa meni, da ima izjava podjetja, ki želi pridobiti imuniteto pred globami, posebno dokazno vrednost že zato, ker nasprotuje naravnemu interesu svojega avtorja.
- ⁶⁴ V zvezi s stopnjo verodostojnosti, ki jo je treba pripisati izjavam družbe ABB, je treba navesti, da je v obravnavanem primeru družba ABB kot podjetje, ki je prvo prijavilo omejevalni sporazum, lahko razumno pričakovala, da bo dobila popolno imuniteto iz točke 8 obvestila o ugodni obravnavi. Zato ni mogoče izključiti, da je lahko bila nagnjena k maksimiziranju pomembnosti prijavljenih kršitev, da bi škodila svojim konkurentom na trgu.
- ⁶⁵ Vendar pa to ne pomeni, da je za izjave družbe ABB treba šteti, da sploh niso verodostojne. V zvezi s tem je bilo odločeno, da dejstvo, da se s prošnjo za uporabo obvestila o ugodni obravnavi želi doseči znižanje globe, ne ustvarja nujno spodbude za predložitev izkrivljenih dokazov. Kajti vsak poskus zavajanja Komisije lahko omaje odkritost in popolnost sodelovanja predlagatelja in s tem ogrozi njegovo možnost, da je deležen neokrnjene ugodne obravnave na podlagi obvestila o ugodni obravnavi

(sodba Splošnega sodišča z dne 16. novembra 2006 v zadevi *Peróxidos Orgánicos* proti Komisiji, T-120/04, ZOdl., str. II-4441, točka 70).

- ⁶⁶ Ker pa druga podjetja, katerim se prav tako očita, da so sklenila skupni dogovor, izpodbijajo izjave družbe ABB, morajo biti te podprte z drugimi dokazi, da bi lahko bile zadosten dokaz za obstoj in obseg skupnega dogovora (glej v tem smislu sodbi Splošnega sodišča z dne 14. maja 1998 v zadevi *Enso-Gutzeit* proti Komisiji, T-337/94, Recueil, str. II-1571, točka 91, in z dne 25. oktobra 2005 v zadevi *Groupe Danone* proti Komisiji, T-38/02, ZOdl., str. II-4407, točka 285).
- ⁶⁷ Preveriti je torej treba, koliko so izjave družbe ABB v zvezi z razdelitvijo trga med evropske in japonske proizvajalce in v zvezi z obstojem „matičnih držav“ podprte z drugimi dokazi, ki jih je navedla Komisija.
- ⁶⁸ V zvezi s tem je treba ugotoviti, da se Komisija v izpodbijani odločbi sklicuje zlasti na izjave priče gospoda M., ki je nekdanji zaposleni družbe ABB in ki je zastopal to podjetje na operativni ravni omejevalnega sporazuma od leta 1988 do aprila 2002.
- ⁶⁹ V zvezi z naravo izjav gospoda M. je treba v uvodu poudariti, da njegovega pričanja ni mogoče opredeliti kot drugačnega in neodvisnega od pričanja družbe ABB. Ne samo da je bil v tej družbi zaposlen vse svoje poklicno življenje – kar ne more zagotavljati, da nimata različnih interesov, kot je pravilno poudarila Komisija –, ampak je tudi pred Komisijo pričal kot pooblaščenec družbe ABB v okviru njene obveznosti sodelovanja za pridobitev imunitete pred globami v skladu s točko 11 obvestila o ugodni

obravnavi, pri čemer mu je pomagal odvetnik družbe ABB, kot je jasno razvidno iz uvodnega dela transkripcije izjav, danih med njegovim zaslišanjem 23. septembra 2005. Poleg tega je Komisija na primer v opombah 90 in 91 izpodbijane odločbe pričanje gospoda M. izenačila z izjavami družbe ABB.

- 70 Iz tega izhaja, da izjav gospoda M. ni mogoče šteti za drug dokaz, ki podpira izjave družbe ABB, v smislu sodne prakse, navedene v točki 66 zgoraj, ampak je treba šteti, da so del izjav družbe ABB. To jim ne odvzame vse dokazne vrednosti. Med drugim lahko služijo za pojasnitev izjav družbe ABB. Vendar je treba informacije, pridobljene s pričanjem gospoda M., podpreti z drugimi dokazi, da bi lahko bile zadosten dokaz za obstoj in obseg skupnega dogovora, enako kot z informacijami, pridobljenimi z izjavami družbe ABB, in to čeprav gospod M. v nasprotju z družbo ABB ne more imeti osebnega interesa za maksimiziranje kršitev konkurentov družbe ABB. Enaki preudarki veljajo poleg tega za izjave gospoda V.-A., ki je bil zaposlen v družbi ABB in ki ga je zaslišala Komisija v enakih okoliščinah, kot so opisane v prejšnji točki v zvezi z gospodom M.
- 71 V zvezi z vsebino izjav gospoda M. je treba poudariti, da je navedel, da je bilo načelo zaščite domačih trgov ključno za sklenitev omejevalnega sporazuma in da ta brez upoštevanja tega načela ne bi mogel delovati.
- 72 Po mnenju gospoda M. zato ob določitvi kvot za različna podjetja, udeležena ob sklenitvi omejevalnega sporazuma leta 1988, domači trgi japonskih in evropskih proizvajalcev, in sicer na eni strani japonski kot domači trg za japonska podjetja in na drugi

strani nemški, francoski, švedski, švicarski in italijanski kot domači trgi evropskih podjetij, niso bili vključeni v oceno tržnih deležev vsakega podjetja.

73 Gospod M. je prav tako navedel, da so bile druge evropske države kot „matične države“ izključene iz sistema razdelitve projektov, določene s sporazumom GQ, da se ne bi vplivalo na delovanje nekaterih tajnih praks, ki so se skozi leta izoblikovale na lokalni ravni med različnimi proizvajalci. Nasprotno pa so se količine naročil, ki jih je dobil vsak proizvajalec, upoštevale zaradi nadzora nad upoštevanjem svetovnih kvot evropske in japonske skupine in kvot vsakega podjetja.

74 Gospod M. je poleg tega menil, da ni bilo nepremagljivih tehničnih ali poslovnih ovir za vstop japonskih podjetij na evropski trg in da bi bil srednjeročno tak vstop z nekaj vlaganji mogoč. Tako po njegovem mnenju japonska podjetja niso prišla na evropski trg zaradi upoštevanja pravil omejevalnega sporazuma in ne iz tehničnih razlogov.

75 V zvezi z verodostojnostjo pričanja gospoda M. je treba upoštevati dejstvo, da je bil skoraj celotno trajanje omejevalnega sporazuma, to je od leta 1988 do leta 2002, eden od predstavnikov družbe ABB v okviru omejevalnega sporazuma, družba ABB pa je bila eden od glavnih akterjev v okviru omejevalnega sporazuma. Bil je torej neposredna priča okoliščin, ki jih je navedel. Zato je treba njegovo pričanje načeloma opredeliti kot dokaz z visoko dokazno vrednostjo.

- ⁷⁶ Poleg tega so izjave gospoda M. dosledne in jasne, tudi če se ne spomni vseh podrobnosti v zvezi z dejstvi o izvajanju omejevalnega sporazuma, pri katerem je za družbo ABB sodeloval štirinajst let. Pri pričanju, ki obsega tako dolgo obdobje, je treba šteti za običajno, da lahko obstajajo kakšne manjše nenatančnosti v teh izjavah.
- ⁷⁷ Zato je treba izjavam gospoda M., ne glede na dejstvo, navedeno zgoraj, da jih je treba presojati kot izjave, dane za družbo ABB, pripisati visoko verodostojnost.
- ⁷⁸ Te presoje ni mogoče izpodbiti s trditvami, ki jih je navedla družba Siemens, da bi prerekala verodostojnost pričanja gospoda M., in zlasti ne z domnevnimi protislovji med tem pričanjem in pričanjem gospoda V.-A. Trditev družbe Siemens, da je na eni strani gospod V.-A. navedel, da so bile države članice EGP iz istega naslova kot države Severne Amerike izključene s področja uporabe sporazuma GQ, ter da na drugi strani Komisija ni dokazala, v katerem delu naj bi bilo pričanje gospoda V.-A. manj verodostojno od pričanja gospoda M., ni mogoče sprejeti, saj pričanje gospoda V.-A. ne nasprotuje pričanju gospoda M.
- ⁷⁹ V zvezi s tem je treba poudariti, da je gospod V.-A. v izjavi z dne 21. septembra 2005 navedel, da je sodeloval le na šestih od deset sestankov na operativni ravni med letoma 1997 in 1998, da je imel le omejeno vedenje o stvari in da je bil v zvezi s tem odvisen od gospoda M., ki je imel edini nekatere informacije, zlasti v zvezi z izključitvijo Severne Amerike in Evrope s področja uporabe sporazuma GQ.

- 80 Poleg tega je gospod V.-A. opozoril na razliko med izključitvijo Severne Amerike in izključitvijo Evrope, pri čemer je pojasnil, da so bile Združene države izključene zaradi skrbi pred izpostavljenostjo težkim kaznim, ki so zagrožene za sodelovanje v omejevalnem sporazumu v tej državi, medtem ko je domneval, da so evropske projekte dejansko obravnavala podjetja, ki so sodelovala pri omejevalnem sporazumu, vendar ne v okviru sestankov, na katerih je bil prisoten.
- 81 Nazadnje, gospod V.-A. je navedel, da je bil na sestankih, na katerih je sodeloval, priča prepirom med zastopniki skupine japonskih proizvajalcev in zastopniki skupine evropskih proizvajalcev zaradi domnevnih poskusov japonskih proizvajalcev, da bi vstopili na evropske trge, v nasprotju z dogovorom, ki jim prepoveduje, da v zahodni Evropi konkurirajo evropskim proizvajalcem. Pojasnil je tudi, da ne vidi nobene nepremagljive tehnične ali poslovne ovire za to, da bi japonski proizvajalci lahko vstopili na evropske trge.
- 82 Na podlagi omejenega vedenja o delovanju omejevalnega sporazuma, ki ga je imel po njegovih besedah, so torej izjave gospoda V.-A. v skladu z izjavami gospoda M. in jih v nekaterih pogledih celo potrjujejo, zlasti v zvezi z razdelitvijo trgov med evropske in japonske proizvajalce. Tudi če Komisija v izpodbijani odločbi tega ni izrecno pojasnila, je pričanje gospoda V.-A. obremenilni dokaz za družbo Siemens in ne razbremenilni. Zato je treba trditev družbe Siemens o protislovju med pričanjema gospodov M. in V.-A. zavrniti.
- 83 Ugotoviti je treba, da so izjave gospoda M., ki imajo visoko verodostojnost, dokaz za obstoj načela zaščite „matičnih držav“, za pridržanje evropskih trgov razen „matičnih držav“ za evropske proizvajalce in za upoštevanje količine prodaje v teh državah pri

spoštovanju svetovnih kvot. Vendar, kot je bilo ugotovljeno v točki 70 zgoraj, morajo biti izjave gospoda M. podprte z drugimi dokazi, tako kot izjave družbe ABB, da bi lahko bile zadosten dokaz za obstoj in obseg skupnega dogovora.

Izjave družbe Fuji

⁸⁴ Družba Fuji je izjavila, da je vedela za skupni dogovor, v skladu s katerim japonski proizvajalci niso smeli vstopiti na evropski trg. Vendar trdi, da na evropski trg ni vstopila zato, ker ni mogla resno zagotavljati dostave GIS v Evropi iz drugih razlogov, zlasti zaradi svojega omejenega svetovnega tržnega deleža, ki ni utemeljeval bremena nepovratnih stroškov, nujnih za razvoj evropske baze. Družba Fuji v zvezi z edinim projektom GIS, ki ga je izvedla v Evropi, to je bil projekt v Češki republiki leta 1995, navaja, da je v tem primeru delovala kot podizvajalec druge japonske družbe in da ji je na Japonskem dostavila zadevni GIS. Zato je ta projekt štela za projekt GIS na Japonskem in meni, da ne dokazuje njene splošne sposobnosti za dostavo v Evropi.

⁸⁵ Družba Siemens v zvezi s tem trdi, da je družba Fuji to izjavo dala šele po zaslišanju, navedenem v točki 9 zgoraj, to je ko družba Fuji ni mogla več pričati nepristransko in objektivno. V skladu s sodno prakso naj bi namreč lahko bili samo dokumenti, ki so bili citirani ali navedeni v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah, veljavni dokazi (glej sodbo Sodišča z dne 3. julija 1991 v zadevi AKZO proti Komisiji, C-62/86, Recueil, str. I-3359, točka 21, in zgoraj v točki 54 navedeno sodbo Splošnega sodišča z dne 16. decembra 2003 v združenih zadevah Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied in Technische Unie proti Komisiji, točka 34 in navedena sodna praksa).

- ⁸⁶ Tega ugovora ni mogoče sprejeti. Obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah mora namreč omogočiti zadevnim osebam, da se dejansko seznanijo z ravnanji, ki jim jih očita Komisija, ta zahteva pa je izpolnjena, če se zadevnim osebam v končni odločbi ne očita drugih kršitev kot tistih iz obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah in če se upoštevajo le dejstva, o katerih so se zadevne osebe lahko izrekle (sodba Sodišča z dne 15. julija 1970 v zadevi ACF Chemiefarma proti Komisiji, 41/69, Recueil, str. 661, točka 94; sodbi Splošnega sodišča z dne 30. septembra 2003 v združenih zadevah Atlantic Container Line in drugi proti Komisiji, T-191/98, od T-212/98 do T-214/98, Recueil, str. II-3275, točka 138, in z dne 29. aprila 2004 v združenih zadevah Tokai Carbon in drugi proti Komisiji, T-236/01, T-239/01, od T-244/01 do T-246/01, T-251/01 in T-252/01, Recueil, str. II-1181, točka 47).
- ⁸⁷ Čeprav kršitve, ki se očitajo podjetju v odločbi, ne smejo biti drugačne od tistih iz obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah, pa to ne velja za upoštevana dejstva, saj v zvezi z njimi zadostuje, da so podjetja, zoper katera se vodi postopek, imela možnost izreči se o vseh dejstvih, ki se upoštevajo v njihovo breme. Kot je bilo odločeno, nobena določba namreč ne prepoveduje Komisiji, da po odposlanju obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah stranke obvesti o novih dokumentih, za katere meni, da podpirajo njeno tezo, če da podjetjem dovolj časa, da v zvezi s tem predstavijo svoje stališče (sodba Splošnega sodišča z dne 20. marca 2002 v zadevi LR AF 1998 proti Komisiji, T-23/99, Recueil, str. II-1705, točka 190; glej tudi sodbo Sodišča z dne 25. oktobra 1983 v zadevi AEG-Telefunken proti Komisiji, 107/82, Recueil, str. 3151, točka 29).
- ⁸⁸ V obravnavanem primeru je ugotovljeno, da je Komisija z dopisom z dne 25. avgusta 2006 družbi Siemens poslala izjave družbe Fuji in jo pozvala, naj ji predloži komentarje v zvezi s temi izjavami. Poleg tega v navedenih izjavah ni bil naveden noben nov očitke v zvezi z družbo Siemens glede na očitke iz obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah, ampak so te vsebovale le en nov dokaz v utemeljitev očitka, ki je že bil naveden v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah, to je obstoj skupnega dogovora med japonskimi in evropskimi proizvajalci, v skladu s katerim japonski proizvajalci niso smeli vstopiti na evropski trg.

89 Zato je treba izjave družbe Fuji upoštevati kot obremenilni dokaz za družbo Siemens.

90 V zvezi z verodostojnostjo, ki jo je treba pripisati izjavam družbe Fuji, je treba navesti, da je v delu, v katerem je ta vsaj posredno priznala, da na evropskem trgu ni bila prisotna tudi zaradi skupnega dogovora, priznala dejstvo, ki bi ga lahko Komisija upoštevala v njeno škodo. Presojeno je že bilo, da je treba izjave, ki nasprotujejo interesom avtorja izjave, načeloma šteti za še posebej zanesljive dokaze (zgoraj v točki 49 navedena sodba JFE Engineering in drugi proti Komisiji, točka 211).

91 To se ne spremeni, tudi če je v obravnavanem primeru družba Fuji zaprosila, da se zanjo uporabi obvestilo o ugodni obravnavi. Prvič, izjave družbe Fuji niso bile dane v okviru te prošnje, ampak v odgovoru na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah, čeprav sta bila oba dokumenta pripravljena skoraj istočasno. Drugič, priznanje družbe Fuji, da je bila seznanjena z razdelitvijo evropskih in japonskih trgov, ne obtožuje izključno drugih podjetij – zaradi česar bi bilo treba njeno izjavo obravnavati s previdnostjo –, ampak vsebuje tudi njeno priznanje kršitve. V teh okoliščinah je treba ugotoviti, da je treba izjavam družbe Fuji pripisati visoko verodostojnost.

92 Nazadnje, v zvezi z vsebino izjave družbe Fuji je treba poudariti, da ta v tej izjavi ni le priznala razdelitve trgov med evropskimi in japonskimi proizvajalci, ampak je tudi navedla podrobnosti v zvezi z nameni podjetij, ki so sodelovala pri omejevalnem sporazumu, ki omogočajo druge ugotovitve. Družba Fuji je namreč navedla, da zanjo skupni dogovor ni bil glavni razlog, da ni vstopila na evropski trg, navedla pa je tudi več drugih razlogov, ki so bili po njenem mnenju pomembnejši pri tej odločitvi. Zlasti

trditev, da je bil njen svetovni delež premajhen, da bi utemeljil nepovratne stroške, nujne za razvoj evropske baze, omogoča ugotovitev, da bi bili japonski proizvajalci – in obratno evropski proizvajalci – z večjim tržnim deležem sposobni preseči tehnične in poslovne ovire za vstop na zaščitene trge druge skupine proizvajalcev in narediti to naložbo donosno. S tega vidika je mogoče navesti, da večji kot je bil tržni delež nekega podjetja, manj pomemben je argument na podlagi tehničnih in poslovnih ovir ter, nasprotno, bolj pomembna je prepoved vstopa na trge druge skupine proizvajalcev, določena v okviru skupnega dogovora.

- ⁹³ Iz tržnih deležev, ki jih je na podlagi podatkov o prodaji, ki so jih navedla podjetja sama, in ki v obravnavani zadevi niso sporni, v točkah od 484 do 488 obrazložitve izpodbijane odločbe ugotovila Komisija, je razvidno, da je bila družba Fuji – z največ 2 % skupnega prometa podjetij, ki so sodelovala pri omejevalnem sporazumu, v zvezi s projekti GIS na svetovnem trgu – daleč najmanjši proizvajalec GIS, ki je sodeloval pri omejevalnem sporazumu. Tržni deleži drugih japonskih podjetij so bili precej večji, in sicer med 15- in 20-odstotni delež družbe Melco, med 8- in 12-odstotni delež družbe Toshiba ter med 4- in 7-odstotni delež družbe Hitachi. Družba Siemens je imela tržni delež med 23 in 29 %. Zato je na podlagi izjave družbe Fuji mogoče sklepati, da je bila zaščita evropskih in japonskih trgov v korist vsakokratnih evropskih in japonskih proizvajalcev v interesu večine zadevnih podjetij, saj bi jim njihovi tržni deleži, ki so bili precej večji od tržnega deleža družbe Fuji, lažje omogočili nositi stroške prodora na trge druge skupine proizvajalcev.

- ⁹⁴ Poleg tega je treba navesti, da Komisija ne izpodbija obstoja tehničnih in poslovnih ovir za vstop na trge evropske in japonske skupine, ampak trditev, da teh ovir ni bilo mogoče odstraniti na donosen način. V zvezi s tem se je oprla na dva projekta GIS v Češki republiki. Prvega je dobila družba Fuji, drugi pa je bil predmet ponudbe

družbe Melco, česar družba Siemens ni izpodbijala. To dokazuje, da ni bilo nepremagljivih tehničnih in poslovnih ovir za vstop japonskih proizvajalcev na evropske trge, kar utemeljuje trditev Komisije, da so imela podjetja, ki so sodelovala pri omejevalnem sporazumu, osebni interes, da proizvajalci iz druge skupine ne poskušajo odstraniti teh istih ovir.

- ⁹⁵ Tako je treba ugotoviti, da so izjave družbe Fuji dokaz z visoko verodostojnostjo za obstoj razdelitve evropskih in japonskih trgov v korist vsakokratne skupine proizvajalcev.

Izjave družbe Hitachi

- ⁹⁶ Družba Hitachi je izjavila, da so se projekti GIS v Evropi, ki so bili razdeljeni med evropske proizvajalce, upoštevali v skupni „evropski“ kvoti v okviru sporazuma GQ in da so bili do leta 1999 japonski proizvajalci naknadno obveščeni o rezultatu razdelitve projektov GIS v Evropi med evropskimi proizvajalci. Družba Hitachi je namreč v odgovoru na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah navedla:

„Družba Hitachi potrjuje, da so pred letom 1999 evropski proizvajalci GIS japonske obveščali o podrobnostih projektov GIS, ki jih bodo izvedli v Evropi. Družba Hitachi poleg tega potrjuje, da je bil cilj tega obveščanja zagotoviti, da se vrednost evropskih

projektov upošteva ob dogovoru o kvoti za projekte zunaj Evrope, ki se dodeli evropskim in japonskim proizvajalcem v skladu s sporazumom GQ [...]

Da bi bilo jasno, da ta mehanizem, ko je veljal (to je pred letom 2002), ni imel praktične pomembnosti, je treba poudariti, da obveščanje o podrobnostih projektov v Evropi v okviru omejevalnega sporazuma GQ ni bilo povezano z nobenim soglasjem japonskih proizvajalcev, da bodo ostali zunaj evropskega trga, niti ne dokazuje obstoja takega soglasja, saj ‚skupni dogovor‘ ni obstajal. Kar je vsekakor mogoče še pomembnejše, je to, da dodelitev evropskih projektov GIS na podlagi evropskega omejevalnega sporazuma nikakor ni ‚izhajala‘ iz obveščanja med evropskimi in japonskimi proizvajalci GIS, kot trdi Komisija. Celotno obveščanje med evropskimi in japonskimi proizvajalci GIS je potekalo po tem, ko so bili evropski projekti GIS že dodeljeni.“

⁹⁷ Iz te izjave je razvidnih več stvari. Prvič, družba Hitachi je s priznanjem, da so se projekti GIS v Evropi, ki so jih izvedli evropski proizvajalci, upoštevali v njihovi skupni kvoti v okviru sporazuma GQ, potrdila tezo Komisije, da so se evropski proizvajalci, med njimi družba Siemens, dogovarjali o projektih na skupnem trgu (v prvih letih delovanja omejevalnega sporazuma vzhodna Evropa še ni bila dostopna kot trg) in da je zato omejevalni sporazum imel posledice na skupnem trgu in v EGP.

⁹⁸ Drugič, izjava družbe Hitachi je – ne glede na voljo njenega avtorja – tudi indic v utemeljitev teze Komisije, da so bili evropski trgi na splošno pridržani za evropske proizvajalce. Družba Hitachi je namreč večkrat poudarila, da so bili japonski proizvajalci

obveščeni naknadno. Na eni strani na podlagi tega sklepa, da ti niso sodelovali v tajnih praksah evropskih proizvajalcev na evropskih trgih. Na drugi strani pa meni, da navedena informacija nikakor ni povezana z zavezo japonskih proizvajalcev, da bodo ostali zunaj evropskih trgov, in da ne dokazuje take zaveze, ter izpodbija obstoj skupnega dogovora.

- ⁹⁹ Okoliščine, ki jo je prav tako priznala družba Hitachi, da so se projekti GIS v Evropi, razdeljeni med evropske proizvajalce, upoštevali v svetovni kvoti, ni mogoče razumno razložiti, če evropski trgi nikakor niso bili dostopni japonskim proizvajalcem iz tehničnih in poslovnih razlogov. V tem primeru namreč evropski proizvajalci ne bi imeli nobenega razloga, da sprejmejo upoštevanje teh projektov v svoji svetovni kvoti, kar je nujno zmanjšalo število in vrednost projektov GIS na svetovnih trgih, do katerih so bili upravičeni v okviru omejevalnega sporazuma. Dejstvo, da so soglašali s to nasprotno dajatvijo, pa dokazuje, da je imela neprisotnost japonskih proizvajalcev na evropskih trgih za evropske proizvajalce vrednost, ki je lahko utemeljila tako nasprotno dajatev.

- ¹⁰⁰ V zvezi z verodostojnostjo izjave družbe Hitachi je treba navesti, da je ta predlagala, naj se zanj uporabi obvestilo o ugodni obravnavi. Zato bi bilo treba njene izjave v delu, v katerem bi obtoževale le druga podjetja, obravnavati previdno. To pa ni tako v obravnavanem primeru. Sklep, do katerega je mogoče priti na podlagi izjave družbe Hitachi, to je, da so se japonski proizvajalci strinjali, da ne bodo vstopili na evropske trge, nasprotuje tako interesom družbe Hitachi kot tudi interesom drugih sodelujočih v omejevalnem sporazumu, saj potrjuje dejstvo, ki ga je mogoče upoštevati v njeno breme. Poleg tega se družba Hitachi očitno ni zavedala vseh sklepov, do katerih je

mogoče priti na podlagi vsebine njene izjave, zlasti v zvezi s pridržanjem evropskih trgov za evropske proizvajalce, kar povečuje verodostojnost njene izjave.

101 Zato je treba izjavam družbe Hitachi pripisati visoko verodostojnost.

Neizpodbijanje družb Areva, Alstom in skupine VA Tech

102 V zvezi z neizpodbijanjem družb Areva, Alstom in skupine VA Tech je treba ugotoviti, da listine iz spisa ne utemeljujejo pripisovanja velike dokazne vrednosti temu dejstvu oziroma ne omogočajo utemeljitve trditev, ki jih je navedla Komisija.

103 Prvič, v zvezi z družbama Areva in Alstom je Komisija v točki 125 obrazložitve izpodbijane odločbe navedla, da ti družbi niti v odgovorih na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah niti v poznejših izjavah z dne 21. in 26. novembra 2006 po prejemu odgovora družbe Fuji, ki je priznala skupni dogovor, nista izpodbijali skupnega dogovora, katerega namen je bil upoštevanje tradicionalnih privilegiranih položajev podjetij, ki so sodelovala pri omejevalnem sporazumu, na domačih trgih. Vendar niti družba Siemens niti Komisija nista obravnavali neizpodbijanja družb Areva in Alstom v svojih pisanjih pred Splošnim sodiščem. V teh okoliščinah je treba ugotoviti, da to vprašanje ni del obravnavanega spora.

- 104 Drugič, v zvezi s skupino VA Tech je Komisija v točki 125 izpodbijane odločbe navedla, da ta v odgovoru na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah ni izrecno izpodbijala informacij o skupnem dogovoru. V zvezi s tem je treba, prvič, ugotoviti, da navedenega odgovora ni v spisu in da Splošno sodišče razpolaga samo s citatom iz tega odgovora, ki ga je Komisija navedla v opombi 79 izpodbijane odločbe in ki se glasi: „Tudi brez domnevnega skupnega dogovora bi japonski proizvajalci ostali zunaj evropskega trga zaradi velikih vstopnih ovir, kot bo podrobno prikazano v nadaljevanju.“ Drugič, poudariti je treba, da ima lahko dejstvo, da družba ni izrecno izpodbijala nekaterih dejstev, le zelo omejeno dokazno vrednost, kar velja še toliko bolj, ker zgolj na podlagi takega citata, iztrganega iz sobesedila, ni mogoče preveriti konteksta neizpodbijanja. Tretjič, navesti je treba, da navedeni citat, tudi če se obravnava ločeno, ne pomeni tega, kar mu pripisuje Komisija. V zvezi s tem je treba poudariti besedo „domnevnega“, ki jo je uporabila družba VA Tech za opis skupnega dogovora. Iz uporabe te besede je razvidno, da skupina VA Tech sicer ni izrecno izpodbijala obstoja tega dogovora, vendar ga tudi ni priznala, niti implicitno. Nasprotno, navedeni odlomek je treba šteti za implicitno izpodbijanje obstoja skupnega dogovora.
- 105 Zato zatrjevanega neizpodbijanja skupnega dogovora s strani družb Areva, Alstom in skupine VA Tech ni mogoče sprejeti kot dokaz za trditev Komisije o pridržanju evropskih trgov za evropske proizvajalce in zaščito „matičnih držav“.

Seznam projektov GIS v Evropi

- 106 V zvezi s seznamom enajstih projektov GIS, ki ga je v točki 164 obrazložitve izpodbijane odločbe navedla Komisija, je treba navesti, da gre dejansko za izvleček s seznama

projektov GIS, ki so bili obravnavani v okviru omejevalnega sporazuma med letoma 1988 in 1999, z naslovom „Enquirylist1“, ki ga je predložila družba ABB (v nadaljevanju: skupni seznam) in ki vsebuje podatke zlasti v zvezi z roki za predložitev ponudb, podjetji, ki so se zanimala za vsakega od projektov, in rezultati pogovorov v okviru omejevalnega sporazuma (to je dodelitev članu omejevalnega sporazuma ali določitev nove minimalne cene).

¹⁰⁷ V skladu s temi podatki je naročilo za šest od enajstih projektov GIS v Evropi s skupnega seznama dobilo podjetje, ki mu je bil projekt dodeljen v okviru omejevalnega sporazuma, kar se je zgodilo trikrat za družbo ABB in trikrat za družbo Siemens. V zvezi z drugimi petimi projekti je na skupnem seznamu navedeno, da niso bili dodeljeni nobenemu od podjetij, ki so sodelovala pri omejevalnem sporazumu, ampak so bila predmet dogovora o nižji ceni, in sicer so se evropska podjetja, ki so sodelovala pri omejevalnem sporazumu, dogovorila o minimalni ceni, ki jo bodo predlagala v okviru svojih morebitnih odgovorov na zadevni javni razpis.

¹⁰⁸ Družba Siemens je najprej na splošno poskusila omajati zanesljivost podatkov s skupnega seznama, vendar pri tem ni izrecno izpodbijala dejanskega obstoja projektov s seznamom, zlasti enajstih projektov GIS v Evropi, ki so navedeni na njem, niti dejstva, da so bili ti projekti obravnavani v okviru omejevalnega sporazuma.

¹⁰⁹ V tem okviru je namreč družba Siemens zatrjevala, da je bilo več projektov navedenih večkrat, da številni projekti niso bili nikoli izvedeni in da na nobenem mestu na skupnem seznamu ni navedeno, da ji je bil dodeljen projekt GIS v okviru EGP. V dveh primerih, v katerih naj bi dobila zadevni projekt, naj bi bila to posledica konkurenčnih praks. Poleg tega se družba Siemens sklicuje na analizo skupnega seznama, ki jo je opravila neodvisna družba in ki naj bi dokazovala zlasti, da projekti GIS v okviru EGP

niso bili predmet sistema dodeljevanja, ki bi deloval podobno kot sistem iz sporazumov GQ in EQ.

110 Poleg tega je družba Siemens v svojem odgovoru na pisna vprašanja Splošnega sodišča pred obravnavo izpodbijala, da je bilo enajst projektov GIS v Evropi s skupnega seznama predmet dogovarjanja v okviru omejevalnega sporazuma.

111 Te trditve bodo obravnavane v točkah od 116 do 138 spodaj.

– Izvor in datum nastanka skupnega seznama ter njegova opredelitev kot dokaz

112 Ugotoviti je treba, kot je navedla družba Siemens, da ni bilo mogoče z gotovostjo ugotoviti izvora in datuma nastanka skupnega seznama.

113 Vendar je treba v zvezi s tem navesti, kot je razvidno iz točke 88 obrazložitve izpodbijane odločbe in opombe 21 izpodbijane odločbe, da je družba ABB skupni seznam predložila 7. maja 2004, to je en dan po 6. maju 2004, ki je naveden v glavi na prvi strani, kar je torej zelo verjetno bodisi datum njegovega nastanka bodisi datum, ko je bil natisnjen. Poleg tega je treba navesti, da je bilo ime družbe ABB v primerjavi z drugimi člani omejevalnega sporazuma na navedenem seznamu dodatno kodirano. Evropski člani – razen družbe ABB – in japonski člani so navedeni v stolpcu z naslovom „član“ tega seznama v dveh skupinah z oznakami, kot so se uporabljale v okviru omejevalnega sporazuma. Družba ABB pa je bila „skrita“ – v skladu z izrazom, ki ga je uporabil gospod M., ko ga je 23. septembra 2005 zaslišala Komisija – v stolpcu

z naslovom „GCs“, ki je bil načeloma namenjen navedbi morebitnih splošnih pogodb. V skladu z navedbami gospoda M. je šlo za previdnost zaradi preiskave švedskega organa, pristojnega za konkurenco, v zvezi z družbo ABB.

114 Na podlagi teh dveh okoliščin je mogoče domnevati, da je skupni seznam prvotno naredila družba ABB za svoje interno spremljanje omejevalnega sporazuma in da je bil natisnjen zaradi predložitve Komisiji. Tako se je treba opreti na to domnevo, ki je poleg tega družbi Siemens najbolj v korist in v skladu z njenimi izjavami in ki izpodbija, da bi bila avtor skupnega seznama.

115 Zato je treba, kot trdi družba Siemens, skupni seznam opredeliti kot del izjav družbe ABB. Ni ga mogoče opredeliti kot listinski dokaz, saj je, kot je bilo navedeno, skupni seznam bodisi naredila družba ABB bodisi ga je natisnila iz internega elektronskega dokumenta, in to v ozkem časovnem okviru z izjavami, ki jih je dala v okviru svoje prošnje za imuniteto na podlagi obvestila o ugodni obravnavi. Tako veljajo preudarki o dokazni vrednosti izjav družbe ABB, navedeni v točkah od 64 do 67 zgoraj, tudi za skupni seznam. Zlasti informacije, ki izhajajo iz skupnega seznama, ne morejo podpreti izjav družbe ABB, ampak morajo biti v skladu s sodno prakso iz točke 66 zgoraj same podprte z drugimi dokazi.

– Trditev, da projekti GIS v Evropi, navedeni na skupnem seznamu, niso bili obravnavani v okviru omejevalnega sporazuma

116 Kot je navedeno v točki 110 zgoraj, je družba Siemens v okviru odgovora na pisna vprašanja Splošnega sodišča pred obravnavo prvič izpodbijala, da je bilo enajst

projektov GIS v Evropi s skupnega seznama predmet dogovarjanja v okviru omejevalnega sporazuma. Na podlagi vprašanja v zvezi s tem na obravnavi je sicer navedla, da je to izpodbijala že v okviru upravnega postopka pred Komisijo in v tožbi. Vendar so v zvezi s tem v tožbi le elementi, navedeni v točki 109 zgoraj, in tudi ob predpostavki, da je družba Siemens to izpodbijala že v upravnem postopku, to ne more nadomestiti neizpodbijanja pred Splošnim sodiščem v fazi tožbe. Trditev družbe Siemens, da enajst projektov GIS v Evropi s skupnega seznama ni bilo predmet dogovarjanja v okviru omejevalnega sporazuma, je treba torej v skladu s členom 48(2) Poslovnika zavreči kot prepozno.

- 117 Poleg tega je treba poudariti podrobnosti podatkov s skupnega seznama. Na seznamu so namreč navedbe v zvezi z značilnostmi opreme, ki jo je treba dostaviti za zadevni projekt, datum, predviden za vložitev ponudb, datumi dogovarjanja v okviru omejevalnega sporazuma, zanimanje, ki so ga različni člani omejevalnega sporazuma izrazili za projekte, identiteta tistega, ki naj bi mu bil dodeljen projekt, ali dejstvo, da je bila določena minimalna cena, in morebiti navedba, da je projekt dejansko dobilo podjetje, ki mu je bil dodeljen. Ni mogoče sprejeti, da se tako različne in natančne navedbe izpodbijajo s preprosto trditvijo, da enajst projektov GIS v Evropi ni bilo predmet dogovarjanja v okviru omejevalnega sporazuma.

- 118 V tem okviru je treba spomniti, da družba Siemens ne izpodbija tega, da je opravljala naloge evropskega tajnika v okviru omejevalnega sporazuma v obdobju med letoma 1988 in 1999. Nujno je torej morala poznati vse projekte, ki so bili obravnavani v okviru evropske skupine proizvajalcev, in bi zato lahko v primeru napake podrobno in posamično na podlagi svojih spisov izpodbijala projekte, ki jih je naštel družba ABB. Na podlagi dejstva, da družba Siemens niti ni izrabila te priložnosti niti ni pojasnila,

zakaj tega ni mogla storiti, je mogoče ugotoviti, da ni veljavno izpodbijala dejstva, da so bili projekti s skupnega seznama, zlasti enajst projektov v okviru EGP, predmet dogovarjanja v okviru omejevalnega sporazuma.

- 119 Kot napačno je treba zavrniti trditev družbe Siemens, ki jo je navedla v odgovoru na pisna vprašanja Splošnega sodišča pred obravnavo, da se je zadevnih enajst projektov v času dejanskega stanja izvajalo zunaj EGP. Med temi enajstimi projekti, ki so bili obravnavani v okviru omejevalnega sporazuma med letoma 1992 in 1998, so namreč trije projekti v Španiji, eden na Danskem, eden na Irskem in eden na Portugalskem, vse te države pa so pristopile k Skupnosti pred letom 1988. Prav tako za dva projekta na Finskem iz leta 1994 in 1995 nedvomno velja Sporazum EGP oziroma Pogodba ES, saj je Republika Finska članica EGP od 1. januarja 1994 in članica Skupnosti od 1. januarja 1995. Podobno je treba ugotoviti za projekt na Islandiji in dva projekta na Norveškem, saj so vsi iz leta 1998, ko sta Republika Islandija in Kraljevina Norveška bili članici EGP. Vse te države so bile torej ob obravnavanju zadevnega projekta del bodisi skupnega trga bodisi EGP.

- 120 Poleg tega je treba zavrniti trditev družbe Siemens, da je skupni seznam „nejasen“. Na tem seznamu, ki je narejen v obliki tabele, so sicer uporabljene različne oznake iz števk in/ali črk. Vendar pa je Komisija dobila pojasnila v zvezi s temi oznakami, zlasti od priče gospoda M. med njegovim zaslišanjem 23. septembra 2005, in ob upoštevanju teh pojasnil je treba šteti, da skupni seznam jasno kaže, kako so bili projekti GIS obravnavani v okviru omejevalnega sporazuma.

– Projekti, ki naj bi bili večkrat navedeni ali ki naj ne bi bili izvedeni

¹²¹ Družba Siemens trdi, da so nekateri projekti na skupnem seznamu navedeni večkrat. V zvezi s tem je treba navesti, da tudi ob predpostavki, da je ta trditev utemeljena, to ne vpliva na upoštevnost in verodostojnost skupnega seznama ter tako na njegovo dokazno vrednost. Na eni strani, družba Siemens niti ni opredelila zadevnih projektov niti ni navedla, ali spadajo med enajst projektov GIS v zahodni Evropi, pri čemer se je Komisija v odločbi oprla specifično le na te projekte, ki so zato edini upoštevni pri presoji izpodbijane odločbe. Na drugi strani, dejstvo, da seznam z več kot 1500 vnosi vsebuje nekaj napak, ni tako, da bi lahko razvrednotilo celoten navedeni seznam.

¹²² V zvezi s trditvijo družbe Siemens, da nekateri projekti s skupnega seznama niso bili nikoli izvedeni, je treba navesti, da družba Siemens ni opredelila, za katere projekte gre. Poleg tega tudi ob predpostavki, da je taka trditev utemeljena, zaradi neizvedbe nekaterih projektov nikakor ne bi bilo mogoče izključiti uporabe člena 81 ES in člena 53 Sporazuma EGP za podjetja, ki so prikrojevala razpisne ponudbe za te projekte v okviru omejevalnega sporazuma.

– Majhen delež projektov GIS v Evropi na skupnem seznamu

¹²³ Družba Siemens trdi, ne da bi ji Komisija nasprotovala, da naj bi bilo od več kot 1500 projektov GIS na skupnem seznamu le 11 projektov izvedenih v EGP. Ta majhen

delež sicer ne odraža pomembnosti evropskih trgov. Vendar je treba ugotoviti, da ta okoliščina ne upravičuje neupoštevanja podatkov s tega seznama.

124 Najprej, niti družba ABB niti Komisija nista trdili, da skupni seznam vsebuje vse projekte v okviru omejevalnega sporazuma. Poleg tega je dejstvo, da na navedenem seznamu večinoma niso „evropski“ projekti, v skladu s trditvijo, da so obstajale „matične države“, ki so bile vnaprej pridržane za nekatera podjetja, ne da bi se izvedeni projekti upoštevali v njihovih kvotah v okviru omejevalnega sporazuma. Nazadnje, Komisija je navedla obstoj dodatnih omejevalnih sporazumov na nacionalni ravni, v okviru katerih so se projekti verjetno obravnavali, kar je navedla tudi priča gospod M. Ta je pojasnil, da v večini evropskih nematičnih držav že dolgo časa obstajajo lokalni omejevalni sporazumi med različnimi evropskimi proizvajalci, na katerih delovanje naj sporazuma GQ in EQ ne bi vplivala. Zato naj bi bilo odločeno, da se te države ne vključijo v postopek dodelitve projektov, uveden s tema sporazumoma, ampak da se dodelitve projektov GIS, ki se bodo izvedli v teh državah, zgolj registrirajo, da se jih lahko upošteva pri svetovni kvoti evropskih podjetij.

125 Niti v primeru „matičnih držav“ niti v primeru že obstoječih lokalnih omejevalnih sporazumov ni bilo v okviru skupnega omejevalnega sporazuma nujno obravnavati projekte GIS, ki bodo izvedeni v zadevnih državah, kar bi lahko pojasnilo majhen delež „evropskih“ projektov na seznamu projektov, dodeljenih v navedenem okviru, zlasti v zvezi s tako pomembnimi nacionalnimi trgi, kot so Francija, Nemčija in Italija, ki so bile vse – v skladu z ugotovitvami Komisije – „matične države“ ob začetku omejevalnega sporazuma.

126 Ne da bi se bilo treba dokončno izreči o obstoju domnevnih že obstoječih lokalnih omejevalnih sporazumov, ki jih družba Siemens prereka, je treba torej ugotoviti, da

glede na okoliščine v obravnavani zadevi majhen delež projektov GIS v Evropi, navedenih na skupnem seznamu, ne preprečuje, da bi se podatki s tega seznama, zlasti podatki v zvezi z enajstimi projekti GIS v Evropi, ki so na njem, upoštevali pri presoji dokazov.

- ¹²⁷ Poleg tega, kot je Komisija navedla v odgovoru na tožbo, argumentacija družbe Siemens, ki temelji na domnevni popolni izključitvi evropskih trgov – z izjemo trgov v Lihtenštajnu in Islandiji – s področja uporabe omejevalnega sporazuma, tudi ob predpostavki, da je dokazana, ne more razložiti, zakaj je na skupnem seznamu sploh kakšen projekt GIS v EGP. Družba Siemens se v repliki v zvezi s tem ni izrekla. V odgovoru na pisno vprašanje Splošnega sodišča v zvezi s tem je družba Siemens le izpodbijala, da je bilo enajst projektov GIS v Evropi, navedenih na skupnem seznamu, predmet dogovarjanja v okviru omejevalnega sporazuma. Kot pa je bilo navedeno v točkah 116 in 117 zgoraj, je treba to izpodbijanje, ki je bilo prvič navedeno v fazi ustnega postopka, zavrniti.

- ¹²⁸ Tako na podlagi majhnega deleža projektov GIS v Evropi, navedenih na skupnem seznamu, ni mogoče dvomiti o dejstvu, dokazanem z navedenim seznamom, da so se projekti GIS v Evropi obravnavali in dodeljevali v okviru omejevalnega sporazuma.

– Domnevna nedodelitev projektov GIS v EGP v okviru omejevalnega sporazuma družbi Siemens

- ¹²⁹ Družba Siemens trdi, da na skupnem seznamu ni nobenega primera, v katerem naj bi ji bil dodeljen projekt GIS, ki ga je bilo treba izvesti v EGP. V zvezi s tem je treba

najprej navesti, da tudi ob predpostavki, da je trditev družbe Siemens utemeljena, zato ni mogoče izključiti uporabe člena 81 ES in člena 53 Sporazuma EGP v zvezi z njo, saj je sodelovala pri nezakonitem omejevalnem sporazumu, ki se je nanašal na skupni trg in EGP, s sodelovanjem pri razpravah o projektih in odločanju o dodelitvi teh projektov drugim podjetjem. Taka ravnanja imajo namreč posledice za konkurenco ne glede na to, kateremu podjetju je bil projekt na koncu dodeljen.

- ¹³⁰ Vsekakor pa je trditev družbe Siemens, da iz skupnega seznama ni razvidno, da bi ji bili dodeljeni projekti, napačna. Komisija je namreč v točki 164 obrazložitve izpodbijane odločbe navedla tri projekte, za katere je družba Siemens dobila naročilo, in sicer so to projekti št. 1327, 0140 in 0144. Za dva od teh projektov, in sicer projekta št. 0140 in 0144, je s skupnega seznama razvidno, da je bila družba Siemens edino podjetje, ki se je zanimalo za zadevna projekta, in da je na koncu dobila naročilo za ta projekta. Za tretji projekt, projekt št. 1327, pa je s skupnega seznama razvidno, da sta se zanj poleg družbe Siemens zanimali tudi družbi ABB in Alstom ter da je bil projekt dodeljen družbi Siemens med razpravo v okviru omejevalnega sporazuma.

- ¹³¹ Nazadnje, v zvezi s trditvijo družbe Siemens, da je projekta, za katera je dobila naročilo in ki ju ni opredelila, dobila zaradi konkurenčnih praks, je treba navesti, da mora družba Siemens dokazati dejstvo, da sta bili naročili, ki ju je dobila v takih okoliščinah, in sicer po obveščanju in razpravi v okviru omejevalnega sporazuma, posledica konkurenčnih praks. V zvezi s tem je treba poudariti, da je tudi ob predpostavki, da je bila kršitev omejena na obveščanje in razpravo o projektih, ta lahko imela posledice na zadevnem trgu. Kot primer je mogoče navesti, da na skupnem seznamu razen družbe Siemens ni navedenih drugih podjetij, ki bi se zanimala za projekta št. 0140 in 0144. Tako je družba Siemens po razpravi o teh projektih v okviru omejevalnega sporazuma

25. junija oziroma 16. julija 1998 vedela, da ne bo drugih ponudnikov, zaradi česar je lahko na primer za svoji ponudbi določila višje cene. Poleg tega, v podobnem primeru – ko se je le eno od podjetij zanimalo za projekt – ni bilo treba posebej dodeliti projektov, saj je bilo edino zainteresirano podjetje lahko prepričano, da bo dobilo projekt. Zdi se torej povsem normalno, da člani omejevalnega sporazuma v teh primerih niso formalno dodelili projektov, kar pa ne izključuje uporabe člena 81 ES in člena 53 Sporazuma EGP v zvezi s podjetjem, ki je naročilo dobilo.

- ¹³² Zato je treba trditev družbe Siemens, da ji v okviru omejevalnega sporazuma projekti GIS v EGP niso bili dodeljeni, zavrnil.

– Ekonometrična analiza, ki jo je predložila družba Siemens

- ¹³³ Družba Siemens se sklicuje na ekonometrično analizo skupnega seznama, ki jo je na njeno zahtevo naredila tretja družba (v nadaljevanju: analiza). Po njenem mnenju je ta analiza pokazala, da je na skupnem seznamu razvrščen le zelo majhen del trga, ki predstavlja manj kot 4 % projektov GIS v evropskih državah z izjemo „matičnih držav“, da se za projekte GIS v EGP ni uporabljal sistem razdelitve, podoben sistemu iz sporazumov GQ in EQ, ter da ni nobene povezave med skupnim seznamom in sporazumom GQ. Analiza naj bi prav tako pokazala, da naj dejstvo, da evropski in japonski proizvajalci niso vstopili na domače trge druge skupine, ne bi bilo pojasnjeno z omejevalnim sporazumom, ampak z ovirami za dostop do trgov, ki naj bi obstajale tudi še po liberalizaciji energetskih trgov. Nazadnje, analiza naj bi prav tako dokazala, da ni

bilo zaščite „matičnih držav“, zlasti zaradi dejstva, da sta bili družbi ABB in Siemens zelo dejavni na trgih „matičnih držav“, ki niso bili njuni.

134 V obravnavanem primeru je Komisija navedla evropske projekte s skupnega seznama le kot dokaz za obstoj skupnega dogovora in ne kot dokaz za obstoj konkretnih posledic omejevalnega sporazuma. V glavnem je izpodbijano odločbo utemeljila na cilju omejevanja konkurence iz sporazuma, sankcioniranega v členu 1 navedene odločbe. Tako je najprej v točkah 303 in 304 obrazložitve izpodbijane odločbe ugotovila, da je bil cilj vseh opisanih sporazumov in/ali usklajenih ravnanj omejevanje konkurence v smislu člena 81 ES in člena 53 Sporazuma EGP ter da je bilo v takih okoliščinah za uporabo navedenih določb odveč upoštevati konkretne posledice sporazuma, nato pa je v točki 308 obrazložitve navedene odločbe navedla, da izvajanje sporazuma take vrste, kot je bil opisan, že samo po sebi povzroči pomembno izkrivljanje konkurence.

135 Poleg tega je treba opozoriti, da v skladu z ustaljeno sodno prakso iz samega besedila člena 81(1) ES izhaja, da so sporazumi med podjetji ne glede na njihove posledice prepovedani, kadar imajo protikonkurenčni cilj (zgoraj v točki 43 navedena sodba Komisija proti Anic Partecipazioni, točka 123, in zgoraj v točki 49 navedena sodba JFE Engineering in drugi proti Komisiji, točka 181). Zato se dokazovanje dejanskih protikonkurenčnih posledic ne zahteva, če je protikonkurenčni cilj očitanih ravnanj ugotovljen (glej sodbo Splošnega sodišča z dne 6. julija 2000 v zadevi Volkswagen proti Komisiji, T-62/98, Recueil, str. II-2707, točka 178 in navedena sodna praksa).

136 Prvič, v teh okoliščinah analiza, ki jo je predložila družba Siemens, kot dokaz ni upoštevna, saj so iz nje po njeni naravi lahko razvidni le podatki o posledicah omejevalnega sporazuma, Komisijina ugotovitev kršitve člena 81(1) ES pa temelji predvsem na ugotovitvi obstoja omejevalnega sporazuma s ciljem omejevanja konkurence. Tudi ob predpostavki, da – kot trdi družba Siemens – v analizi niso bili ugotovljeni indici v zvezi z omejevalnim sporazumom, ki ga očita Komisija, to ne more izpodbiti

ugotovitve omejevalnega sporazuma, katerega cilj je preprečevanje, omejevanje ali izkrivljanje konkurence, v delu, v katerem je bil njegov obstoj dokazan pravno zadostno. Zato argumentacija družbe Siemens glede neobstoja posledic zadevnega omejevalnega sporazuma, četudi utemeljena, načeloma sama po sebi ne more privedi do razglasitve ničnosti člena 1 izpodbijane odločbe (glej v tem smislu sodbo Sodišča z dne 11. januarja 1990 v zadevi Sandoz prodotti farmaceutici proti Komisiji, C-277/87, Recueil, str. I-45; sodbi Splošnega sodišča z dne 6. aprila 1995 v zadevi Ferriere Nord proti Komisiji, T-143/89, Recueil, str. II-917, točka 30, in zgoraj v točki 49 navedeno sodbo JFE Engineering in drugi proti Komisiji, točka 183).

- 137 Drugič, analize ni mogoče šteti za nevtrarno in neodvisno strokovno mnenje, saj jo je naročila in financirala družba Siemens in je bila narejena na podlagi baz podatkov, ki jih je na voljo dala ta družba, ne da bi bili pravilnost in upoštevnost teh podatkov kakor koli neodvisno preverjeni. Zato analizi ni mogoče pripisati verodostojnosti in torej dokazne vrednosti, ki bi presegala verodostojnost in dokazno vrednost izjave družbe Siemens kot subjekta z interesom.
- 138 Zato je treba trditev na podlagi rezultatov analize, ki jo je predložila družba Siemens, zavrniti.

Listinski dokazi

- 139 V zvezi z listinskimi dokazi je treba navesti, da se je Komisija v glavnem oprla na sporazuma GQ in EQ s prilogama, dokument brez datuma, ki je bil najden med preiskavo

Komisije v prostorih skupine VA Tech in ki je naslovljen „Povzetek pogovora z JJC“, korespondenco z dne 18. januarja 1999 med gospodi Wa., J. in B., zaposlenimi v skupini VA Tech, interno zabeležko gospoda We., zaposlenega v skupini VA Tech, z dne 2. decembra 2003, telefaksa z dne 21. julija in 18. decembra 2003, ki ju je poslala družba ABB družbama Siemens in Alstom, ter interno zabeležko gospoda Zi., zaposlenega v skupini VA Tech, brez datuma, napisano okoli septembra 2002.

– Sporazuma GQ in EQ

- ¹⁴⁰ Najprej je treba v zvezi s sporazumoma GQ in EQ ter njunimi prilogami navesti, da čeprav samo besedilo, kot je bilo navedeno v točkah od 55 do 58 zgoraj, ne dokazuje obstoja omejevalnega sporazuma s posledicami v EGP – vedno z izjemo Lihtenštajna in Islandije, kot je bilo navedeno v točki 55 zgoraj – pa vsebuje sporazum EQ določbi, iz katerih je mogoče razbrati indice o posledicah omejevalnega sporazuma za skupni trg.

- ¹⁴¹ Prvič, člen 2 sporazuma EQ, naslovljen „Obveščanje“, določa:

„Člani E bodo sporočali zahteve kot običajno. Zaradi razprave s člani J bodo člani E sporočali zahteve [evropskemu tajniku v okviru omejevalnega sporazuma] z obrazcem za obvestilo GQ iz Priloge 1.“

¹⁴² V zvezi s tem je treba ugotoviti, da je mogoče na podlagi izraza „kot običajno“ sklepati, da je obveščanje – in torej omejevalni sporazum – obstajalo pred sklenitvijo sporazumov GQ in EQ 15. aprila 1988, kar je Komisija v izpodbijani odločbi navedla, ne da bi to točko bolj obravnavala in v zvezi s tem določila sankcije, in kar družba Siemens izpodbija. Navedenega izraza namreč ni mogoče razlagati, kot da pomeni „z obrazcem, določenim za namene sporazuma GQ“, ker bi bil drugi stavek člena 2 sporazuma EQ glede na prvi stavek torej odveč.

¹⁴³ Drugič, Priloga 2 k sporazumu EQ, ki je vsebovala „načrt obveščanja“, med drugim določa, da „[evropski] tajnik avtomatično sporoča projekte[, ki so jih sporočili evropski proizvajalci,] razen evropskih projektov[, japonski] strani“ in da „MM odloči, ali bodo evropski projekti sporočeni skupini J“. V zvezi s tem je treba pojasniti, da – kot je prav tako razvidno iz te priloge – „MM“ pomeni „zbor članov“ (members meeting). Poleg tega je iz Priloge 1 k sporazumu GQ razvidno, da sta „skupina E“ in „skupina J“ označevali skupini evropskih in japonskih proizvajalcev. Poleg tega je družba Siemens v skladu z ugotovitvami Komisije v točki 147 obrazložitve izpodbijane odločbe, ki jih ta družba ni izpodbijala, opravljala funkcijo evropskega tajnika v okviru omejevalnega sporazuma v celotnem obdobju njenega prvega dela sodelovanja pri omejevalnem sporazumu, to je od leta 1988 do leta 1999.

¹⁴⁴ Iz Priloge 2 k sporazumu EQ je torej razvidno, da so bili projekti GIS v Evropi obravnavani v okviru skupine evropskih članov omejevalnega sporazuma in da so bili ti projekti obravnavani drugače kot projekti GIS v preostalem svetu, saj skupini japonskih proizvajalcev niso bili sporočeni avtomatično, ampak le na podlagi posebne odločitve zbora evropskih članov.

145 Ni pa si mogoče zamisliti, da je bilo tako obveščanje brez razloga, tudi če se prizna, da se je izvajalo le občasno na podlagi posebne odločitve in/ali le naknadno ter globalno, kot trdi družba Hitachi (glej točko 96 zgoraj). Nasprotno, v okviru omejevalnega sporazuma, kot je ta, uveden s sporazumoma GQ in EQ, je edini razlog za tako obveščanje, ki si ga je mogoče zamisliti, da so zadevne informacije namenjene izvajanju omejevalnega sporazuma. Natančneje, ker je bila v obravnavanem primeru, kot je navedeno v točki 55 zgoraj, večina evropskih držav izključena iz dodeljevanja projektov med skupinama evropskih in japonskih proizvajalcev v skladu s sporazumom GQ, ni druge mogoče razlage za sporočanje o prodaji evropskih proizvajalcev v teh državah kot zgolj ta, da se je ta prodaja upoštevala v svetovni kvoti evropskih proizvajalcev v okviru omejevalnega sporazuma. Kot je bilo pojasnjeno v točki 98 zgoraj, pa je upoštevanje prodaje v evropskih državah – razen v „matičnih državah“ – v svetovni kvoti pomemben indic za obstoj obveznosti japonskih proizvajalcev, da ne vstopijo na evropski trg, iz skupnega dogovora.

146 V nobenem primeru ni mogoče sprejeti trditev družbe Siemens v zvezi s tem. Prvič, trditev družbe Siemens, da skuša Komisija navesti morebitne dogovore v srednji in vzhodni Evropi kot dokaz za kršitve, ki naj bi bile storjene v EGP, ali sporazume, sklenjene med letoma 2002 in 2004, kot dokaz za posledice omejevalnega sporazuma med letoma 1988 in 1999, ni utemeljena. Komisija se je namreč le oprla na razprave, ki so očitno potekale med skupinama evropskih in japonskih proizvajalcev glede vprašanja, ali naj bodo trgi srednje in vzhodne Evrope, ki so postali ponovno dostopni po padcu železne zaves leta 1989, prav tako pridržani za evropske proizvajalce. V tem okviru je v točkah 126 in 127 obrazložitve izpodbijane odločbe navedla nekatere projekte v navedenih državah, ki naj bi bili predmet razprave z japonskimi proizvajalci, da bi dokazala, da so ti načeloma imeli interes in možnost za dobave na teh trgih. Tega sklepanja kot takega ni mogoče šteti za neprimerne.

147 Drugič, trditev družbe Siemens, da se je lahko obveščanje skupine japonskih proizvajalcev nanašalo le na projekte v državah srednje in vzhodne Evrope, je treba zavrnil. Kot je Komisija pravilno navedla, ob sklenitvi sporazumov GQ in EQ te države niso bile dostopne za zahodne dobavitelje. Zato so evropski projekti iz načrta obveščanja morali biti izvedeni v državah zahodne Evrope, med katerimi je bila večina – z izjemo Švice – od leta 1994 del EGP. Prav tako v nasprotju s trditvami družbe Siemens teza, ki jo zagovarja Komisija, ni nelogična. Komisija namreč nikakor ni navajala, kot trdi družba Siemens, da je bila obveznost obveščanja „avtomatična“ ali „obvezna“. Nasprotno, za namene Komisije v zvezi s tem obveščanjem je bilo popolnoma dovolj, da se je izvajalo globalno in naknadno na podlagi posebne odločitve zbora evropskih članov omejevalnega sporazuma.

148 Nazadnje, poudariti je treba, da družba Siemens ni prepričljivo pojasnila dejstva, da je v načrtu obveščanja predvideno sporočanje projektov GIS v Evropi skupini japonskih proizvajalcev, tudi če se ni izvajalo sistematično, ampak le na posebno odločitev skupine evropskih proizvajalcev. Družba Siemens je v odgovoru na vprašanje Splošnega sodišča na obravnavi navedla, da se je lahko zadevno obveščanje nanašalo le na enajst projektov GIS v Evropi, ki jih je navedla Komisija v točki 164 obrazložitve izpodbijane odločbe, in torej le na zelo majhno število projektov, ki predstavljajo le 1 % projektov na skupnem seznamu. Kot pa je bilo navedeno v točki 125 zgoraj, majhna količina „evropskih“ projektov na skupnem seznamu ne pomeni, da omejevalni sporazum ni vplival na druge projekte v Evropi, ampak jo je mogoče pojasniti z dejstvom, da takih projektov ni bilo treba obravnavati v okviru splošnega omejevalnega sporazuma ob navzočnosti japonskih proizvajalcev. Zato skupni seznam ni upošteven pri določanju števila projektov, o katerih so bili japonski proizvajalci obveščeni v skladu z načrtom obveščanja iz Priloge 2 k sporazumu EQ.

- 149 Iz tega izhaja, da je Priloga 2 k sporazumu EQ veljaven dokaz za ugotovitev Komisije, da so bili projekti v zahodni Evropi del projektov, ki so jih evropski proizvajalci obravnavali in so si jih med seboj razdelili, ter da so se morali japonski proizvajalci izogibati evropskim trgom, prodaja evropskih proizvajalcev v teh državah pa se je zato upoštevala v njihovi svetovni kvoti.

– Dokument, najden v prostorih skupine VA Tech in naslovljen „Povzetek pogovora z JJC“

- 150 Komisija se je v točki 135 obrazložitve izpodbijane odločbe sklicevala na dokument, najden na prenosnem računalniku med preiskavo prostorov skupine VA Tech, naslovljen „Povzetek pogovora z JJC“ in ustvarjen, po mnenju Komisije, 10. junija 2003. Ta dokument je deloma težko razumljiv, vendar je na njegovi podlagi vseeno mogoče priti do nekaterih ugotovitev. V njem je namreč na dveh mestih navedeno „mat. države“, česar si ni mogoče razumno razlagati drugače, kot da pomeni „matične države“. Poleg tega je v tem dokumentu sklicevanje na „Zadnjo študijo iz februarja 99 – izv. zunaj E in mat. držav“ ter za vsako evropsko članico, opredeljeno z oznako, veljavno od julija 2002, ki je družba Siemens ne izpodbija, je navedena kvota, ki je veljala pred in po „02/99“ (kar verjetno pomeni februar 1999). V tem dokumentu so prav tako navedeni tržni deleži evropskih članic na evropskih trgih razen „matičnih držav“ med letoma 1988 in 1998 ter neizčrpen seznam evropskih nematičnih držav („Fin, Dan, Nor, Es, Po, Irl, Bel, Gre, Lux...“).

- 151 V zvezi z dokazno vrednostjo in verodostojnostjo, ki jo je treba pripisati temu dokumentu, je treba upoštevati, da avtor, ki je neznan, navaja dejstva, ki so se zgodila približno štiri leta pred datumom nastanka dokumenta in mu jih je verjetno povedala

druga prav tako neznana oseba. Ni bilo namreč ugotovljeno, kdo je oseba, označena kot „JJC“, te začetnice pa tudi ne ustrezajo nobeni od oseb, ki jih je v Prilogi II k izpodbijani odločbi navedla Komisija kot osebe, ki so za račun udeleženih podjetij sodelovale pri omejevalnem sporazumu. Čeprav zaradi teh okoliščin temu dokumentu ni odvzeta vsa dokazna vrednost, pa lahko vseeno utemeljijo previdnost pri sklepanju na podlagi tega dokumenta, zlasti v zvezi z vrednostjo, ki jo je treba pripisati vsebovanim podrobnim podatkom, in upravičijo, da se navedenemu dokumentu pripiše le srednja dokazna vrednost.

- 152 Zato je treba pripisati določeno dokazno vrednost dejstvu, da je pojem „matična država“ v tem dokumentu naveden dvakrat in da vsebuje tudi neizčrpen seznam nematičnih držav, ter dejstvu, da je iz njega jasno razvidno, da sta za nematične in matične države veljala različna sistema, saj kvote, določene v okviru omejevalnega sporazuma, niso veljale za zadnjenavedene države. V zvezi s tem je treba navesti, da kvote, za katere je bilo v tem dokumentu navedeno, da veljajo „po 02/09“, natančno ustrezajo tistim, za katere je v točki 145 obrazložitve izpodbijane odločbe na podlagi drugih dokazov Komisija ugotovila, da so veljale proti koncu prve faze sodelovanja družbe Siemens pri kršitvi.

- 153 Poleg tega je na podlagi tega dokumenta prav tako mogoče sklepati, da so si evropski proizvajalci v okviru omejevalnega sporazuma izmenjavali informacije o količini svojih dobav v Evropi z izjemo „matičnih držav“. Dejstva, da je podjetje iz skupine VA Tech (v nadaljevanju: podjetje VA Tech) poznalo natančne številke o tržnih deležih evropskih proizvajalcev v Evropi (z izjemo „matičnih držav“), in to za desetletno obdobje, namreč ni mogoče razložiti drugače, kot da so se navedeni proizvajalci medsebojno obveščali o svoji prodaji v Evropi z izjemo „matičnih držav“.

– Korespondenca z dne 18. januarja 1999 med gospodi Wa., J. in B., zaposlenimi v skupini VA Tech

- 154 Gospod Wa. je 18. januarja 1999 poslal elektronsko sporočilo gospodu J., ki ga je natisnjenega in z dodanimi opombami istega dne poslal naprej po telefaksu gospodu B. V tem elektronskem sporočilu z zadevo „Siemens in UK.“ je gospod Wa. opozoril gospoda J., da se družba Siemens povezuje z neko drugo družbo za projekte v Združenem kraljestvu, kar je bilo videno kot grožnja in je bilo v „UK forum“ označeno kot „Bad Behaviour“. Ker ni bilo prejeto nobeno obvestilo, je gospod Wa. predlagal, naj se počaka in vidi, kaj se bo zgodilo. V telefaksu se je gospod J. zavzel za to, da se temu uprejo z grožnjo vstopa na nemški trg v sektorju 400 kilovoltnih GIS. Poleg tega je spomnil na stališče skupine VA Tech, da je tradicionalno trg Združenega kraljestva v enakih deležih pripadal družbama Reyrolle in GEC (katerih dejavnosti so bile na področju GIS leta 1989 združene z dejavnostmi družbe Alstom) in da mora vsako drugo podjetje, ki pridobi naročila, dati nadomestilo, vendar je obžaloval šibkost za to predvidenih mehanizmov.
- 155 Družba Siemens je v odgovoru na pisna vprašanja Splošnega sodišča trdila, da je iz tega dokumenta razvidno le, da je bila po mnenju avtorja tega elektronskega sporočila agresivni konkurent na trgu Združenega kraljestva. Potrditve obstoja zaščitene „matičnih držav“ pa naj ne bi omogočal.
- 156 Prvič, ugotoviti je treba, da ta korespondenca dokazuje, da je bil v okviru omejevalnega sporazuma trg Združenega kraljestva zaščiten v korist tradicionalnih proizvajalcev Reyrolle in GEC, kar je v bistvu mogoče opredeliti kot zaščito „matične države“, čeprav ta izraz ni uporabljen. Dejstvo, da so tudi drugi evropski člani omejevalnega sporazuma delovali na tem trgu, tej razlagi ne nasprotuje, saj je jasno obstajal mehanizem nadomestila, ki pa očitno ni deloval zadovoljivo. Drugič, iz telefaksa je razvidno, da je podjetje VA Tech do takrat ostajalo zunaj nemškega trga – vsaj zunaj sektorja

400 kilovoltnih GIS – in to ne iz tehničnih ali poslovnih razlogov, saj je bil vstop na ta trg predviden kot povračilni ukrep v razmerju do družbe Siemens. Na podlagi tega je treba sklepati, da je bil tudi nemški trg zaščiten kot „matična država“, saj ni druge verjetne razlage. Tretjič, iz elektronskega sporočila je razvidno, da je obstajal „UK forum“, v okviru katerega se je razpravljalo o težavah v zvezi s trgom Združenega kraljestva. Ne da bi se bilo treba v obravnavani zadevi dokončno izreči v zvezi s tem, bi lahko šlo za forum, v okviru katerega so se člani omejevalnega sporazuma, ki so delovali na tem trgu, lokalno dogovarjali.

- 157 Ta sporočila so kot dokumenti, ki so jih med trajanjem omejevalnega sporazuma ustvarile osebe, ki so pri njem sodelovale, dokazi z zelo visoko dokazno vrednostjo.

– Listinski dokazi v zvezi z dejstvi, ki so se zgodila med letoma 2002 in 2004

- 158 V zvezi z interno zabeležko gospoda We. z dne 2. decembra 2003, ki povzema vsebino sestankov z dne 1. in 2. decembra 2003, telefaksom z dne 21. julija 2003, ki ga je poslala družba ABB družbama Alstom in Siemens v zvezi s sestankom o projektih v Nemčiji, telefaksom z dne 18. decembra 2003, ki ga je družba ABB poslala družbi Alstom glede položaja na trgu Združenega kraljestva, in interno zabeležko, ki jo je okoli septembra 2002 napisal gospod Zi., je treba navesti, da se ti štirje dokumenti jasno nanašajo le na položaje in dogodke med letoma 2002 in 2004.

- 159 Kot je bilo navedeno v točki 37 zgoraj, je treba zavrniti trditev Komisije, da bi bilo legitimno upoštevati ugotovitve v zvezi z obdobjem med letoma 2002 in 2004 tudi v zvezi s prejšnjim obdobjem, saj gre za eno in isto kršitev. Nasprotno, ker so bile po prenehanju sodelovanja nekaterih podjetij dejavnosti v okviru omejevalnega sporazuma med letoma 1999 in 2002 omejene in leto 2002 označuje nov začetek s spremenjenim sistemom, je treba dokazati kontinuiteto ciljev, sodelujočih podjetij in obsega omejevalnega sporazuma, da bi se dokazalo, da gre za enotno kršitev.
- 160 Zato je treba ugotoviti, da zadevni štirje dokumenti ne morejo biti dokazi v zvezi s prvo fazo sodelovanja družbe Siemens pri kršitvi, to je od leta 1988 do leta 1999.

d) Ugotovitve v zvezi z drugim delom prvega tožbenega razloga

Posledice omejevalnega sporazuma v EGP

- 161 Omejevalni sporazum je imel posledice v EGP, saj so evropski proizvajalci razpravljali o projektih GIS v EGP in si jih razdeljevali. To dejstvo je dokazano s celoto dokazov, ki jo sestavljajo izjave družbe ABB – kar vključuje seznam „evropskih“ projektov iz točke 164 obrazložitve izpodbijane odločbe in izjave gospoda M. – izjave družb Fuji in Hitachi, Priloga 2 k sporazumu EQ, dokument „Povzetek pogovora z JJC“ in korespondenca z dne 18. januarja 1999. Med temi dokazi imajo izjave gospoda M., družb

Fuji in Hitachi, Priloga 2 k sporazumu EQ in korespondenca z dne 18. januarja 1999 visoko dokazno vrednost.

- 162 Izjave družbe Melco, ki jih je navedla družba Siemens kot nasprotni dokaz, ob takem skupku ujemajočih se dokazov ne morejo izpodbiti te ugotovitve. Družba Melco se je namreč predvsem izrekla o področju uporabe splošnega omejevalnega sporazuma, to je o usklajevanju med skupinama evropskih in japonskih proizvajalcev, ter o dejstvu, da se v okviru omejevalnega sporazuma ni razpravljalo o evropskem trgu ali projektih GIS na tem trgu. V zvezi s tem trdi, da nima dokazov o sporazumu glede evropskega trga. Kot japonsko podjetje naj ne bi mogla biti obveščena o razpravah v skupini evropskih proizvajalcev. Izrecno pa dopušča možnost, da so lahko druga podjetja, ki so sodelovala pri omejevalnem sporazumu, razširila predmet razprav na druge teme, pri čemer je poudarila, da so morali japonski proizvajalci večkrat pred začetkom sestankov v okviru omejevalnega sporazuma počakati, da so evropski proizvajalci končali pogovore, katerih vsebina njej ni znana. Ne glede na dejstvo, da družba Melco izpodbija razdelitev evropskih in japonskih trgov med dvema skupinama proizvajalcev, in ne glede na to, ali so te izjave verodostojne, je treba navesti, da teh izjav ni mogoče razumeti, kot da potrjujejo stališče družbe Siemens, da ni bilo dogovarjanja in dodeljevanja projektov GIS v EGP.

Pridržanje evropskih in japonskih trgov za skupini evropskih in japonskih proizvajalcev

- 163 Dejstvo, da so si evropski in japonski proizvajalci globalno razdelili trge tako, da je bil japonski trg pridržan za japonske proizvajalce in evropski trg za evropske proizvajalce,

je dokazano z izjavami družbe ABB in gospoda M ter izjavami družb Fuji in Hitachi ter s Prilogo 2 k sporazumu EQ. Vsi ti dokazi razen izjav družbe ABB imajo visoko dokazno vrednost.

Zaščita „matičnih držav“ v Evropi

- ¹⁶⁴ Dejstvo, da so bile „matične države“ v Evropi zaščitene tako, da so bili trgi držav, v katerih so bili evropski proizvajalci tradicionalno prisotni, vnaprej pridržani zanje, ne da bi se upoštevali v kvotah v okviru omejevalnega sporazuma, je dokazano s celoto dokazov, ki jo sestavljajo izjave družbe ABB in gospoda M., dokument „Povzetek pogovora z JJC“ ter korespondenca z dne 18. januarja 1999. Med temi dokazi imajo izjave gospoda M. visoko dokazno vrednost, korespondenca z dne 18. januarja 1999 pa zelo visoko dokazno vrednost.
- ¹⁶⁵ Sklepno, vsak od očitkov, ki jih družba Siemens izpodbija, je utemeljen poleg z izjavami družbe ABB in gospoda M. z drugimi dokazi z visoko dokazno vrednostjo ter drugimi dokazi z manjšo dokazno vrednostjo. Ugotoviti je treba, da je na podlagi vseh teh dokazov mogoče ugotoviti obstoj omejevalnega sporazuma, očitane v izpodbijani odločbi.
- ¹⁶⁶ Iz navedenega je razvidno, da je Komisija pravno zadostno dokazala obstoj omejevalnega sporazuma med letoma 1988 in 1999 in zlasti dejstvo, da je ta omejevalni sporazum imel posledice znotraj EGP, obstoj razdelitve trgov med evropskimi in japonskimi proizvajalci ter obstoj zaščite „matičnih držav“.

- 167 Zato je treba zavrniti drugi del prvega tožbenega razloga ter tako prvi tožbeni razlog v celoti.

II – Drugi tožbeni razlog: kršitev člena 25 Uredbe št. 1/2003

- 168 Drugi tožbeni razlog družbe Siemens je razdeljen na tri dele. V prvem delu družba Siemens trdi, da Komisija ni dokazala, da je pri omejevalnem sporazumu sodelovala po 22. aprilu 1999. V drugem delu navaja zastaranje pregona. V tretjem delu pa navaja, da po 1. januarju 2004 ni sodelovala pri omejevalnem sporazumu.

A – Prvi del drugega tožbenega razloga: neobstoje dokaza za sodelovanje pri kršitvi med aprilom in septembrom 1999

1. Trditve strank

- 169 Družba Siemens v utemeljitev tega dela navaja osem očitkov, in sicer, prvič, neobstoje dokaza za njeno sodelovanje pri sporazumu o projektih po aprilu 1999, drugič, neobstoje dokaza za njeno sodelovanje na sestankih po 22. aprilu 1999, tretjič, protislovnost in nizka verodostojnost izjav družbe ABB, četrtič, nedopustnost izjav gospoda M.,

petič, neobstoj jasnega listinskega dokaza za njeno sodelovanje pri omejevalnem sporazumu do septembra 1999, šestič, neobstoj jasnih dokazov na podlagi izjav drugih podjetij, ki so sodelovala pri omejevalnem sporazumu, sedmič, neupoštevanje dokazov o prekinitvi njenega sodelovanja pri omejevalnem sporazumu aprila 1999 in, osmič, neupoštevanje empiričnih ekonomskih dokazov za prekinitev njenega sodelovanja pri omejevalnem sporazumu najkasneje aprila 1999.

170 Komisija prereka trditve družbe Siemens.

2. Presoja Splošnega sodišča

171 V uvodu je treba navesti, da ni sporno, da je družba Siemens prekinila sodelovanje pri omejevalnem sporazumu leta 1999. Stranki pa si nasprotujeta glede natančnega datuma te prekinitve. Družba Siemens izpodbija sodelovanje pri omejevalnem sporazumu po 22. aprilu 1999, ko je potekal sestanek v Sydneyju (Avstralija), ki je bil zadnji, na katerem je sodelovala. Komisija je sicer priznala, kot je razvidno iz točke 295 obrazložitve izpodbijane odločbe, da ni mogla ugotoviti točnega datuma njene prekinitve, vendar je za datum navedenega umika določila 1. september 1999. Ta datum je določila na podlagi izjav družbe ABB in gospoda M. ter navedb v dokumentu „Povzetek pogovora z JJC“, ki je bil najden med preiskavo v prostorih skupine VA Tech, in meni, da je ta datum potrjen z izjavami družb Areva, Melco, Fuji in Hitachi/JAEPS.

172 To nestrinjanje odpira vprašanje, kdo nosi dokazno breme v zvezi s tem. Družba Siemens meni, da mora Komisija dokazati, da je pri omejevalnem sporazumu sodelovala

do 1. septembra 1999, Komisija pa trdi, da ko dokaže sodelovanje podjetja pri omejevalnem sporazumu, se šteje, da to sodelovanje traja do dokaza o njegovem prenehanju, ki ga mora predložiti podjetje, ki je sodelovalo pri tem omejevalnem sporazumu.

a) Razdelitev dokaznega bremena med družbo Siemens in Komisijo

¹⁷³ V zvezi z vprašanjem, kdaj je družba Siemens nehala sodelovati pri kršitvi, je treba najprej spomniti na ustaljeno sodno prakso, v skladu s katero mora po eni strani stranka ali organ, ki očita kršitev pravil o konkurenci, za to predložiti dokaz in pravno zadostno dokazati dejstva, ki sestavljajo kršitev, po drugi strani pa mora podjetje, ki uveljavlja sredstvo obrambe zoper ugotovitev kršitve, predložiti dokaze, da so izpolnjeni pogoji za uporabo tega sredstva obrambe, tako da bo moral navedeni organ uporabiti druge dokaze (zgoraj v točki 65 navedena sodba *Peróxidos Orgánicos* proti Komisiji, točka 50; glej tudi v tem smislu zgoraj v točki 43 navedeno sodbo *Baustahlgewebe* proti Komisiji, točka 58, in zgoraj v točki 48 navedeno sodbo *Aalborg Portland* in drugi proti Komisiji, točka 78).

¹⁷⁴ V obravnavanem primeru splošnega načela, v skladu s katerim mora Komisija dokazati vse elemente kršitve, vključno z njenim trajanjem (glej v tem smislu sodbe *Splošnega sodišča* z dne 7. julija 1994 v zadevi *Dunlop Slazenger* proti Komisiji, T-43/92, Recueil, str. II-441, točka 79; z dne 13. decembra 2001 v zadevi *Acerinox* proti Komisiji, T-48/98, Recueil, str. II-3859, točka 55, in z dne 29. novembra 2005 v zadevi *Union Pigments* proti Komisiji, T-62/02, ZOdl., str. II-5057, točka 36), ki bi lahko vplivali na njene dokončne ugotovitve o teži navedene kršitve, ne omaja dejstvo, da je družba

Siemens v okviru drugega dela drugega tožbenega razloga kot sredstvo obrambe navedla zastaranje, v zvezi s katerim dokazno breme načeloma nosi sama.

- 175 Uveljavljanje takega sredstva obrambe je namreč nujno pogojeno s tem, da sta trajanje kršitve in datum njenega prenehanja ugotovljena. Te okoliščine pa same ne morejo povzročiti prenosa dokaznega bremena v zvezi s tem na tožečo stranko. Po eni strani je trajanje kršitve – pri čemer je ta pojem pogojen s poznavanjem datuma njenega prenehanja – eden od glavnih elementov kršitve, ki jo mora dokazati Komisija, ne glede na to, da je izpodbijanje teh elementov tudi del sredstva obrambe zastaranja. Po drugi strani je ta odločitev upravičena s tem, da je nezastaranje pregona s strani Komisije na podlagi člena 25 Uredbe št. 1/2003 objektivno pravno merilo, ki izhaja iz načela pravne varnosti (glej v tem smislu sodbo Splošnega sodišča z dne 6. oktobra 2005 v združenih zadevah Sumitomo Chemical in Sumika Fine Chemicals proti Komisiji, od T-22/02 do T-23/02, ZOdl., str. II-4065, točke od 80 do 82), in tako pogoj veljavnosti vsake odločbe, ki nalaga sankcijo. Ta pogoj mora namreč Komisija upoštevati tudi tedaj, ko podjetje takega sredstva obrambe ni uveljavljalo (zgoraj v točki 65 navedena sodba Peróxidos Orgánicos proti Komisiji, točka 52).

- 176 Vendar je treba opozoriti, da se ta porazdelitev dokaznega bremena lahko spremeni, če lahko dejstva, na katera se sklicuje ena stranka, drugo stranko zavežejo k pojasnilu ali upravičevanju, saj je sicer dopustna ugotovitev, da so bile zahteve v zvezi z dokaznim bremenom izpolnjene (zgoraj v točki 65 navedena sodba Peróxidos Orgánicos proti Komisiji, točka 53; glej tudi v tem smislu zgoraj v točki 48 navedeno sodbo Aalborg Portland in drugi proti Komisiji, točka 79). Če je Komisija, kot v obravnavanem primeru, predložila dokaz o obstoju sporazuma, mora pri tem sporazumu udeleženo podjetje predložiti dokaz, da se je od njega odmaknilo, pri čemer mora iz tega dokaza izhajati jasna volja, s katero so bila seznanjena druga udeležena podjetja, da se želi umakniti iz tega sporazuma (sodba Splošnega sodišča z dne 27. septembra 2006 v zadevi GlaxoSmithKline Services proti Komisiji, T-168/01, ZOdl., str. II-2969, točka 86; glej tudi v tem smislu sodbo Sodišča z dne 6. januarja 2004 v združenih zadevah

BAI in Komisija proti Bayer, C-2/01 P in C-3/01 P, Recueil, str. I-23, točka 63, in zgoraj v točki 48 navedeno sodbo Aalborg Portland in drugi proti Komisiji, točke od 81 do 84).

- 177 Ob upoštevanju teh načel je treba preveriti, ali je Komisija pravilno ugotovila dejstva, na katerih je utemeljila svojo ugotovitev, da je družba Siemens prekinila sodelovanje pri omejevalnem sporazumu 1. septembra 1999.

b) Dokazna vrednost dokazov, na katerih je Komisija utemeljila svojo ugotovitev, da je družba Siemens prekinila sodelovanje pri omejevalnem sporazumu 1. septembra 1999

- 178 V uvodu je treba spomniti na bistvena dejstva, na katerih je Komisija utemeljila svojo ugotovitev, da je družba Siemens prekinila sodelovanje pri omejevalnem sporazumu 1. septembra 1999, in kot so razvidna zlasti iz točk 186, 295, 296 in 298 obrazložitve izpodbijane odločbe.

- 179 Prvič, družba ABB je izjavila, da je družba Siemens prenehala sodelovati na sestankih v okviru omejevalnega sporazuma konec leta 1999, gospod M. pa je navedel, da se je družba Siemens umaknila septembra 1999. Drugič, dokument „Povzetek pogovora z JJC“, najden v prostorih skupine VA Tech, vsebuje navedbo, ki jo je Komisija razlagala tako, da se sklicuje na odhod družbe Siemens septembra 1999. Tretjič, Komisija je navedla, da so družbe Areva, Melco, Fuji in Hitachi/JAEPS potrdile, da se je družba Siemens umaknila septembra 1999.

Izjave družbe ABB in gospoda M.

¹⁸⁰ V okviru tretjega očitka, navedenega v utemeljitev tega dela, družba Siemens trdi, da so izjave družbe ABB posebej splošne in protislovne ter da so se „razvijale“ glede na okoliščine, tako da nimajo nikakršne dokazne vrednosti.

¹⁸¹ V zvezi s tem je treba navesti, da je družba ABB v izjavi z dne 7. maja 2004 navedla, da „se je proti koncu leta 1999, kolikor ve, družba Siemens za določeno obdobje umaknila iz omejevalnega sporazuma“. Gospod M. pa je na zaslišanju 23. septembra 2005 Komisiji, ki ga je vprašala, ali lahko natančno navede, kdaj je družba Siemens prekinitela sodelovanje pri omejevalnem sporazumu, odgovoril:

„Ne ravno. Bili smo v Ženevi, ampak spomnim se, ko je gospod Th. to oznanil, vendar ne 100 %. Bilo je leta [19]99. Ali je bilo to jeseni ali spomladi, pa se ne spomnim. Ali je to pomembno?“

¹⁸² Nazadnje, družba ABB je v izjavi z dne 4. oktobra 2005 navedla, da se je gospod M. v vmesnem času spomnil, da je bila družba Siemens zastopana še na letnem sestanku v Sydneyju aprila 1999 in da se je iz omejevalnega sporazuma umaknila šele štiri ali pet mesecev pozneje, torej avgusta ali septembra, kar naj bi oznanil gospod Th. na sestanku na operativni ravni v Ženevi (Švica).

183 Ugotoviti je treba, da so se izjave družbe ABB in gospoda M. o točnem datumu prenehanja sodelovanja družbe Siemens pri omejevalnem sporazumu leta 1999 sčasoma razvijale. Vendar te izjave zato niso protislovne, temveč so le postajale bolj in bolj natančne („okoli leta 1999“, „spomladi ali jeseni leta 1999“ in nazadnje „avgusta ali septembra 1999“), kot se je gospod M., za katerega se zdi, da je v družbi ABB glavni vir informacij za dejstva v zvezi s prekinitvijo sodelovanja družbe Siemens pri omejevalnem sporazumu, spominjal čedalje bolj natančnih podrobnosti.

184 Natančneje, navesti je treba, da v nasprotju s trditvami družbe Siemens poznejše spominjanje gospoda M., ki je bilo podlaga za izjave družbe ABB z dne 4. oktobra 2005, ne nasprotuje njegovim prejšnjim izjavam o okoliščinah prekinitve sodelovanja družbe Siemens. Čeprav je navedel, da je družba Siemens po neugodnem razvoju trga v letih 1997 in 1998 začela agresivno konkurenco glede cen, pa nikakor ni navedel, da je bilo to že leta 1998. Na eni strani je mogoče, da je proces odločanja v družbi Siemens v zvezi s primernim ukrepanjem zoper neugodni razvoj trga potekal določen čas. Na drugi strani pa je prav tako mogoče, da je družba Siemens, čeprav se je konec leta 1998 odločila, da bo prenehala sodelovati pri omejevalnem sporazumu in bo agresivnejše nastopila na trgu, skušala čim dlje imeti koristi od posledic omejevalnega sporazuma in je odložila oznanitev te odločitve do septembra 1999. V skladu z ustaljeno sodno prakso takšno ravnanje – če je dokazano – ni dovolj za ugotovitev navedene prekinitve, saj podjetje, ki tako ravna, verjetno le poizkuša uporabiti omejevalni sporazum v svojo korist (glej v tem smislu sodbe Splošnega sodišča z dne 14. maja 1998 v zadevi SCA Holding proti Komisiji, T-327/94, Recueil, str. II-1373, točka 142; zgoraj v točki 54 navedeno sodbo Mannesmannröhren-Werke proti Komisiji, točki 277 in 278, in zgoraj v točki 174 navedeno Union Pigments proti Komisiji, točka 130, ter z dne 27. septembra 2006 v zadevi Jungbunzlauer proti Komisiji, T-43/02, ZOdl., str. II-3435, točka 269).

185 V zvezi z izpodbijanjem izjav družbe ABB s strani družbe Siemens je treba ugotoviti, da tudi če ni mogoče izključiti, kot je bilo ugotovljeno v točki 64 zgoraj, da je družba

ABB lahko bila nagnjena k maksimiziranju pomembnosti kršitev njenih konkurentov, to dejstvo izjavam družbe ABB in gospoda M. ne odvzame vse dokazne vrednosti glede prekinitve sodelovanja družbe Siemens pri omejevalnem sporazumu leta 1999. Ker se družba ABB v zvezi s tem sklicuje izključno na spominjanje gospoda M., v obravnavanem primeru verodostojnost pričanja gospoda M. določa verodostojnost izjav družbe ABB. Kot pa je bilo navedeno v točki 76 zgoraj, dejstvo, da lahko obstajajo kakšne manjše nenatančnosti v izjavah gospoda M., ne more na splošno vplivati na dokazno vrednost navedenih izjav.

¹⁸⁶ Poleg tega je treba zavrniti četrti očitek, ki ga je navedla družba Siemens v utemeljitev tega dela in v skladu s katerim izjave gospoda M. kot dokaz niso dopustne, saj v nasprotju s členom 6(3)(d) EKČP ni imela možnosti, da neposredno sliši ali izpraša to pričo.

¹⁸⁷ V skladu z ustaljeno sodno prakso so temeljne pravice del splošnih pravnih načel, katerih spoštovanje zagotavlja sodišče Skupnosti (mnenje Sodišča z dne 28. marca 1996, 2/94, Recueil, str. I-1759, točka 33, in sodba Sodišča z dne 29. maja 1997 v zadevi Kremzow, C-299/95, Recueil, str. I-2629, točka 14). V ta namen se Sodišče in Splošno sodišče zgledujeta po skupnih ustavnih tradicijah držav članic in po podatkih iz mednarodnih pogodb o varstvu človekovih pravic, pri katerih so države članice sodelovale ali h katerim so pristopile. EKČP ima v zvezi s tem poseben pomen (sodba Sodišča z dne 15. maja 1986 v zadevi Johnston, 222/84, Recueil, str. 1651, točka 18, in zgoraj navedena sodba Kremzow, točka 14). Poleg tega v skladu s členom 6(2) EU Unija spoštuje temeljne pravice, kakršne zagotavlja EKČP in ki kot splošna načela prava Skupnosti izhajajo iz skupnih ustavnih tradicij držav članic.

- 188 Zato je treba ob upoštevanju teh preudarkov proučiti, ali je Komisija kršila temeljno načelo pravnega reda Skupnosti, ki je upoštevanje pravice do obrambe (sodba Sodišča z dne 9. novembra 1983 v zadevi *Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin* proti Komisiji, 322/81, Recueil, str. 3461, točka 7), s tem da družbi Siemens ni omogočila, da neposredno izpraša pričo gospoda M.
- 189 V zvezi s tem je treba opozoriti, da v skladu z ustaljeno sodno prakso to načelo zahteva, da je zadevnim podjetjem in združenjem podjetij, na katera se nanaša preiskava Komisije na področju konkurence, že v fazi upravnega postopka omogočeno, da primerno sporočijo svoje stališče glede resničnosti in ustreznosti dejstev, očitkov in okoliščin, ki jih zatrjuje Komisija (glej sodbo Splošnega sodišča z dne 27. septembra 2006 v zadevi *Avebe* proti Komisiji, T-314/01, ZOdl., str. II-3085, točka 49 in navedena sodna praksa). Navedeno načelo pa ne zahteva, da se tem podjetjem omogoči, da v okviru upravnega postopka sama sprašujejo priče, ki jih je zaslišala Komisija (glej v tem smislu zgoraj v točki 48 navedeno sodbo *Aalborg Portland* in drugi proti Komisiji, točka 200).
- 190 Zato je treba ta očitek družbe Siemens zavrniti.
- 191 Tako je treba v zvezi z datumom prekinitve sodelovanja družbe Siemens pri omejevalnem sporazumu leta 1999 izjavam družbe ABB in gospoda M. pripisati visoko dokazno vrednost. Vendar pa morajo biti te izjave v skladu z načelom, opisanim v točki 66 zgoraj, podprte z drugimi dokazi.

Dokument „Povzetek pogovora z JJC“

¹⁹² Kot je že bilo pojasnjeno v točki 151 zgoraj, je treba biti glede dokazne vrednosti tega dokumenta previden, zlasti glede vrednosti, ki jo je treba pripisati podrobnim podatkom, ki jih vsebuje. Natančen datum prekinitve sodelovanja družbe Siemens pri omejevalnem sporazumu pa je tak podroben podatek. K temu je treba dodati še, da dokument glede navedbe datuma te prekinitve ni popolnoma nedvoumen.

¹⁹³ V prvi vrstici tega dokumenta je namreč navedeno:

„A/ Stop 3 ==> 09/99 1 ==> med 00“

¹⁹⁴ Ker je bila ob nastanku tega dokumenta 10. junija 2003 številka „3“ oznaka družbe Siemens v okviru omejevalnega sporazuma, je Komisija na podlagi tega sklepala, da je družba Siemens prekinila sodelovanje pri omejevalnem sporazumu septembra 1999. Kot pa je družba Siemens pravilno navedla v okviru svojega petega očitka o neobstoju jasnega listinskega dokaza o njenem sodelovanju pri omejevalnem sporazumu do septembra 1999, taka razlaga nujno vodi do ugotovitve, da je družba ABB, ki je bila označena z 1, prekinila sodelovanje pri omejevalnem sporazumu med letom 2000, ugotovljeno pa je, da je družba ABB vseskozi sodelovala pri omejevalnem sporazumu. Zato je bodisi razlaga Komisije glede tega dela dokumenta napačna, ker se ne nanaša na prekinitev sodelovanja družbe Siemens pri omejevalnem sporazumu, bodisi je napačna navedba „1 ==> med 00“. V zadnjemavedenem primeru pa ni razloga za pripisanje večje verodostojnosti navedbi „3 ==> 09/99“. Vsekakor je treba zavrniti razlago Komisije, da se pojem „Stop“ v prvi vrstici dokumenta, navedenega v točki 193 zgoraj, nanaša le na navedbo „3 ==> 09/99“ in ne na navedbo „1 ==> med 00“.

- ¹⁹⁵ Zato je treba ugotoviti, da je dokazna vrednost tega dokumenta glede datuma prekinitve sodelovanja družbe Siemens pri kršitvi leta 1999 izjemno nizka.

Izjave družb Areva, Melco, Fuji in Hitachi/JAEPS

– Izjave družbe Areva

- ¹⁹⁶ Komisija se v zvezi z izjavami družbe Areva v točki 186 obrazložitve izpodbijane odločbe sklicuje na dokument, ki ga je predložila družba Areva v okviru prošnje za imuniteto pred globami in ki je naslovljen „Pojasnila o delovanju omejevalnega sporazuma v zvezi s trgi GIS“. Pod naslovom „Zgodovinski pregled“ tega dokumenta je navedeno:

„Prvi omejevalni sporazum je obstajal med koncem leta 1980 in letom 1997, ko je bil prekinjen. Od leta 1997 so se sodelujoči še naprej sestajali, vendar se niso strinjali niti o razdelitvi trgov niti o cenah in srečanja v zvezi s tem omejevalnim sporazumom so se nehala septembra 1999, saj se je družba Siemens dokončno umaknila.“

- ¹⁹⁷ Prvič, poudariti je treba, da ta navedba ni nedvoumna. Kot trdi družba Siemens v okviru svojega šestega očitka, navedenega v utemeljitev tega dela, je mogoče to navedbo razlagati tako, da je pri omejevalnem sporazumu prenehala sodelovati pred

septembrom 1999, vendar pa je posledica – to je prenehanje srečanj v okviru omejevalnega sporazuma – nastopila šele septembra. Vendar pa taka razlaga ni nujna. Poleg tega je treba opozoriti, da se je trditev družbe Areva, da so se srečanja prenehala septembra 1999, pozneje izkazala za neresnično, kar je dokazano zlasti z dokazi, ki jih je predstavila Komisija v točkah od 191 do 197 obrazložitve izpodbijane odločbe. Čeprav ni zaradi te okoliščine verjetnejša nobena od razlag odlomka, navedenega v točki 196 zgoraj, pa vsekakor lahko utemelji splošen dvom o zanesljivosti izjav družbe Areva. V zvezi s tem je treba navesti, da je Komisija sama v točkah 290 in 291 obrazložitve izpodbijane odločbe izjave družbe Areva opredelila kot „protislovne in dvoumne“, kar je bil eden od razlogov, da ji ni bilo odobreno zmanjšanje globe na podlagi obvestila o ugodni obravnavi, kot je razvidno iz točke 531 obrazložitve izpodbijane odločbe.

¹⁹⁸ Zato je treba izjavam družbe Areva pripisati manjšo dokazno vrednost.

¹⁹⁹ Drugič, v delu, v katerem se je Komisija v točki 285 obrazložitve izpodbijane odločbe in v opombi 237 izpodbijane odločbe oprla na odgovor družbe Areva na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah, je treba sprejeti trditev družbe Siemens, da tega odgovora ni mogoče uporabiti zoper njo, saj pred sprejetjem izpodbijane odločbe vanj ni imela vpogleda (glej v zvezi s tem sodno prakso, navedeno v točki 189 zgoraj). Komisija je namreč v odgovoru na pisna vprašanja Splošnega sodišča pred obravnavo potrdila, da odgovor družbe Areva na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah ni bil posredovan družbi Siemens pred sprejetjem izpodbijane odločbe.

– Izjave družbe Melco

- 200 Družba Melco je v dokumentu z dne 4. novembra 2004, ki ga je predložila v okviru svoje prošnje na podlagi obvestila o ugodni obravnavi, izjavila:

„Skupina je do septembra 1999 delovala brez težav v skladu s svojimi cilji. Potem pa je družba Siemens septembra 1999 na sestanku Skupine formalno izjavila, da se iz nje umika, ker je njeno najvišje vodstvo odkrilo dejavnosti Skupine.“

- 201 Družba Melco je torej izrecno in nedvoumno potrdila, da je družba Siemens oznanila prekinitev sodelovanja pri omejevalnem sporazumu šele septembra 1999.

- 202 Družba Siemens v okviru šestega očitka, navedenega v utemeljitev tega dela, trdi, da je v točki 292 obrazložitve izpodbijane odločbe Komisija sama opredelila te izjave družbe Melco kot izjave brez dokazne vrednosti zaradi njihove protislovnosti in dvoumnosti. V zvezi s tem je treba navesti, da je družba Melco med upravnim postopkom predložila dve različni izjavi, in sicer na eni strani dokument z dne 4. novembra 2004, ki ga je predložila v okviru svoje prošnje na podlagi obvestila o ugodni obravnavi in iz katerega je odlomek, naveden v točki 200 zgoraj, ter na drugi strani odgovor na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah z dne 5. julija 2006. Opredelitev, da je izjava brez dokazne vrednosti, iz točke 292 obrazložitve izpodbijane odločbe se nanaša le na zadnjenavedeni dokument. Poleg tega se taka opredelitev nanaša le na en vidik tega odgovora, to je trditev družbe Melco, da je omejevalni sporazum leta 1999 po prekinitvi sodelovanja družbe Siemens pri tem sporazumu popolnoma prenehal. Komisija je zlasti menila, da so te trditve temeljile le na izjavah drugih strank v postopku in da so bile dane le z vidika lastne obrambe. Izpodbijana odločba pa ne vsebuje izrecne

presoje dokazne vrednosti izjav družbe Melco z dne 4. novembra 2004 v okviru njene prošnje na podlagi obvestila o ugodni obravnavi.

- 203 Ugotoviti je treba, da je treba navedbi septembra 1999 kot datuma prekinitve sodelovanja družbe Siemens pri omejevalnem sporazumu v izjavah družbe Melco z dne 4. novembra 2004 pripisati visoko verodostojnost, saj družba Melco ni mogla imeti nobenega interesa, da bi navedla kasnejši datum od dejanskega datuma te prekinitve. Ker se je zaradi umika družbe Siemens – in družbe Hitachi nekaj mesecev pozneje – povečala verodostojnost „razpada omejevalnega sporazuma“, ki naj bi se po navedbah družbe Melco zgodil leta 1999/2000, je ta imela prej interes, da navede datum pred dejanskim.

– Izjave družbe Fuji

- 204 Družba Fuji je v odgovoru z dne 11. julija 2006 na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah izjavila:

„Ko se je družba Siemens septembra 1999 umaknila iz omejevalnega sporazuma, je sporazum GQ začel razpadati. Kolikor je seznanjena družba Fuji, po sestanku v Sydneyju ni bilo več sestankov z vsemi strankami.“

- 205 V točki 90 zgoraj je že bilo navedeno, da je treba v nasprotju s trditvami družbe Siemens izjavam družbe Fuji pripisati visoko verodostojnost, čeprav so bile dane v poznejših fazah postopka in časovno blizu prošnji na podlagi obvestila o ugodni obravnavi. Poleg tega veljajo zlasti glede navedbe datuma prekinitve sodelovanja družbe

Siemens pri omejevalnem sporazumu isti preudarki kot za izjave družbe Melco (glej točko 203 zgoraj): ker je zaradi te prekinitve teza o poznejšem „razpadu omejevalnega sporazuma“, ki jo zagovarja tudi družba Fuji, postala verodostojna, ni bilo v interesu tega podjetja, da umetno prestavi datum naprej.

– Izjave družbe Hitachi

- ²⁰⁶ Komisija je v točki 186 obrazložitve izpodbijane odločbe in v opombi 238 izpodbijane odločbe navedla odgovor družbe Hitachi na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah, v katerem je ta potrdila, da je družba Siemens septembra 1999 prekinila sodelovanje pri omejevalnem sporazumu. Kot je družba Siemens poudarila, ne da bi ji Komisija nasprotovala, tega odgovora ni mogoče uporabiti zoper njo, saj pred sprejetjem izpodbijane odločbe vanjo ni imela vpogleda (glej v zvezi s tem sodno prakso, navedeno v točki 189 zgoraj). Zato tega dokaza ni mogoče upoštevati.

Vmesni sklep

- ²⁰⁷ Iz navedenega je razvidno, da se je Komisija lahko oprla na različne dokaze pri ugotovitvi, da je družba Siemens pri omejevalnem sporazumu sodelovala do septembra 1999, med katerimi so izjave družbe ABB in gospoda M., za katere je bilo presojeno, da so verodostojne, in ki so bile v tej točki potrjene z izjavami družb Areva, Melco in Fuji, med katerimi imajo nekatere, in sicer izjave družb Melco in Fuji, visoko verodostojnost.

208 Ob upoštevanju teh elementov je treba nato proučiti, ali lahko drugi dokazi, ki jih je predložila družba Siemens, izpodbijejo ugotovitev Komisije in dokažejo trditev družbe Siemens, da je sodelovanje pri omejevalnem sporazumu prekinila že aprila 1999.

c) Dokazi, ki jih je predložila družba Siemens zaradi ugotovitve, da je pri omejevalnem sporazumu prenehala sodelovati že aprila 1999

Empirični ekonomski dokazi za prenehanje njenega sodelovanja pri omejevalnem sporazumu najkasneje aprila 1999

209 Družba Siemens v okviru osmega očitka, navedenega v utemeljitev tega dela, navaja analizo, da bi utemeljila, da je pri omejevalnem sporazumu prenehala sodelovati že aprila 1999. Po njenem mnenju je z analizo dokazano, da je med aprilom in septembrom 1999 na trgu ravnala konkurenčno, tako kot je ravnala po septembru 1999 in drugače, kot je ravnala pred aprilom 1999.

210 V zvezi s tem je treba spomniti na preudarke, navedene v točkah od 135 do 138 zgoraj, ki prav tako veljajo glede vprašanja prekinitve sodelovanja družbe Siemens pri omejevalnem sporazumu. Na eni strani, ker člen 81 ES prepoveduje ne le sporazume, katerih posledica je izkrivljanje konkurence, ampak tudi sporazume s takim ciljem, Komisiji ni treba dokazati konkretnih posledic pri ugotovitvi kršitve. Na drugi strani, tudi ob predpostavki, da je družba Siemens med aprilom in septembrom 1999 ravnala konkurenčno, to ne dokazuje, da se je umaknila iz omejevalnega sporazuma, ampak le da sporazumov ni upoštevala. Kot je Komisija pravilno trdila, je prav tako mogoče,

da je družba Siemens tako ravnala, ker je poizkušala imeti koristi od omejevalnega sporazuma.

211 Zato je treba ta očitek zavrni.

Pričanje gospoda Se.

212 Družba Siemens se v okviru sedmega očitka, navedenega v utemeljitev tega dela, sklicuje na izjavo gospoda Se., ki je bil takrat zaposlen v družbi Alstom in ki je septembra 2006 navedel: „Aprila 1999 mi je postalo jasno, da omejevalni sporazum ni več mogoč, saj je družba Siemens, eden od glavnih konkurentov, oznanila svoj umik iz omejevalnega sporazuma.“ Po mnenju družbe Siemens je Komisija z neupoštevanjem te izjave napačno uporabila pravo.

213 Prvič, v zvezi s tem je treba navesti, da izjava gospoda Se. ni nujno v nasprotju z ugotovitvijo Komisije, da je družba Siemens prekinila sodelovanje pri omejevalnem sporazumu septembra 1999. Gospod Se. je namreč navedel april 1999 kot datum, ko je družba Siemens oznanila svojo odločitev, da pri omejevalnem sporazumu ne bo več sodelovala, in ne kot datum njene dejanske prekinitve sodelovanja pri tem omejevalnem sporazumu. Mogoče si je torej zamisliti, da je družba Siemens aprila 1999 le oznanila svojo odločitev in da je dejansko prekinila sodelovanje šele pozneje. Že samo iz tega razloga je treba trditev družbe Siemens zavrni.

214 Drugič, Komisija ni upoštevala pričanja gospoda Se. ne le zato, ker je bilo dano „pod izključnim nadzorom odvetnikov družbe Alstom“, kot trdi družba Siemens, ampak tudi zato, ker je presodila, da samo po sebi ni verodostojno, saj gospod Se. ni bil priča dejstvu, ki jih je navajal. Kot je razvidno iz točke 289(b) obrazložitve izpodbijane

odločbe, je upoštevala dejstvo, da je gospod Se. sam priznal, da je pred aprilom 1999 sicer vedel za omejevalni sporazum, vendar ni imel nobene informacije o načinu, kako je ta omejevalni sporazum deloval, ni vedel, kdo so udeleženci, niti ni poznal datumov in krajev sestankov ter pravil, ki so se uporabljala. Poleg tega je s seznama sestankov, ki ga je 5. oktobra 2005 predložila družba ABB in ki ga družba Siemens ni izpodbijala, razvidno, da gospod Se. ni sodeloval na sestanku v Sydneyju aprila 1999, saj so družbo Alstom predstavljali trije drugi zaposleni. Taka presoja dokazov, ki jo je opravila Komisija, ni napačna. Vsekakor pa Splošno sodišče ni pristojno, da jo nadomesti s svojo presojo, če je družba Siemens ne izpodbija podrobno.

215 Zato je treba zavrnila ta očitek v delu, v katerem se nanaša na pričanje gospoda Se.

Pričanja gospodov Tr., E. in Sch.

216 Družba Siemens v okviru sedmega očitka, ki ga navaja v podporo temu delu tožbene-ga razloga, Komisiji tudi očita, da ni upoštevala izjav, ki so jih podali gospodi Tr., E. in Sch., nekdanji zaposleni v tej družbi, in ki jih je predložila v upravnem postopku.

217 Najprej je treba zavrnila trditev družbe Siemens, da Komisija ni upoštevala pričanj nekdanjih zaposlenih v tej družbi. Potem ko je družba Siemens v dopisu z dne 7. avgusta 2006 pisno povzela ta pričanja, je Komisija v dopisu z dne 12. decembra 2006 odgovorila, da meni, da zaslišanje teh prič ni potrebno, saj glede njihovih izjav nima drugih vprašanj.

- 218 Med drugim je Komisija navedla, da izjave nekdanjih zaposlenih v družbi Siemens glede na vsebino teh izjav in dokaze, ki jih je zbrala, ne morejo spremeniti njene presoje o datumu, ko je družba Siemens prekinila sodelovanje pri omejevalnem sporazumu.
- 219 Glede tega je treba ugotoviti, da na verodostojnost izjav nekdanjih zaposlenih v družbi Siemens močno vpliva to, da so te osebe zanikale kakršnokoli sporazumevanje o projektih GIS v Evropi, ob tem da je Komisija, kot je bilo obrazloženo v prvem tožbenem razlogu, pravno zadostno dokazala, da se je skupni dogovor nanašal tudi na projekte GIS v Evropi.
- 220 Poleg tega je treba glede natančnega datuma prekinitve sodelovanja družbe Siemens pri omejevalnem sporazumu v letu 1999 ugotoviti, da je iz izjave gospoda Tr. razvidno, da je od leta 1994 upokojen in da ne ve natančno, kdaj se je družba Siemens umaknila iz omejevalnega sporazuma. Gospod Sch. je navedel, da mu je njegov nadrejeni, gospod E., leta 1998 povedal, da se bo leta 1999 predčasno upokojil, hkrati pa je odločil, da bo družba Siemens prenehala sodelovati pri sporazumu GQ. Vendar pa gospod Sch. ni navedel, kdaj je ta odločitev začela učinkovati, poleg tega pa datumi, ki jih je navedel, niso sovpadali z datumi, ki jih je navedel gospod E. Slednji je namreč navedel, da se je upokojil šele sredi leta 2000 in da je o umiku družbe Siemens iz sporazuma GQ odločil pred („im Vorfeld“) sestankom v Sydneyju, o čemer je obvestil zlasti gospoda Sch., ki ga je zadolžil, da sprejme potrebne ukrepe. Mogoče bi bilo torej, da bi se dejstva, ki jih je opisal gospod Sch., zgodila eno leto po datumih, ki jih je navedel. Poleg tega je gospod E. potrdil, da je o sestanku v Sydneyju gospoda V., ki je bil zaposlen v družbi Alstom, obvestil pred tem sestankom, japonska podjetja pa „v neposrednem časovnem kontekstu“ tega sestanka, vendar je priznal, da se ne spominja, ali je bilo to pred njim ali po njem. Sicer pa je izrecno priznal, da drugih podjetij, zlasti družbe ABB, ni obvestil in da na letnem sestanku umika družbe Siemens ni omenil.

221 Glede na navedeno je treba šteti, da ta dejstva pravno zadostno dokazujejo, da se na tem sestanku družba Siemens „uradno“ ni umaknila. V omejevalnem sporazumu, v katerega je vpletenih več podjetij, je treba namreč umik enega izmed sodelujočih podjetij jasno in izrecno sporočiti drugim udeležencem. Zato ni moglo priti do „nedopustne diskriminacije“ v primerjavi z drugimi podobnimi zadevami, kot navaja družba Siemens.

222 Poleg tega je gospod E. tudi navedel, da je o prekinitvi sodelovanja družbe Siemens pri tem omejevalnem sporazumu evropskega tajnika pri omejevalnem sporazumu obvestil šele po tem, ko je obvestil japonska podjetja, ta pa je nato – datuma gospod E. ni poznal – obvestil druga podjetja. Glede tega je treba spomniti, da je, glede na izjave gospoda Tr., naloge tajništva za račun družbe Siemens v tem obdobju opravljal gospod Th., ki je bil navzoč tudi na sestanku v Sydneyju. Pričanje gospoda E. torej navedbam Komisije glede tega ne nasprotujejo. Nasprotno, njegova izjava potrjuje, da se družba Siemens na sestanku v Sydneyju ni odkrito umaknila iz omejevalnega sporazuma, poleg tega pa se popolnoma ujema z izjavo gospoda M., da ga je gospod Th. o umiku obvestil na delovnem sestanku v Ženevi septembra 1999. Glede tega je treba poudariti, da iz izjav gospoda E. izhaja, da je gospod Th. vlogo evropskega tajnika pri omejevalnem sporazumu za račun družbe Siemens opravljal še nekaj časa po sestanku v Sydneyju, kar samo po sebi zadostuje za zavrnitev trditve družbe Siemens, da je svoje sodelovanje pri kartelu prekinila aprila 1999. V skladu s sodno prakso pa dejstvo, da zadevno podjetje ni javno prenehalo sodelovati pri kršitvi ali da te kršitve ni naznanilo upravnim organom, spodbuja nadaljevanje kršitve in onemogoča njeno odkritje, tako da je mogoče to tiho soglasje opredeliti za sotorilstvo ali pasivno sodelovanje pri kršitvi (zgoraj v točki 48 navedena sodba Aalborg Portland in drugi proti Komisiji, točka 84).

223 Zato pričanja gospodov Tr., E. in Sch. nikakor ne nasprotujejo trditvi Komisije, da je družba Siemens sodelovanje pri omejevalnem sporazumu prekinila šele septembra 1999, temveč lahko to trditev deloma potrjujejo.

- 224 Zato je treba ta očitek zavrniti v delu, v katerem se nanaša na pričanja gospodov Tr., E. in Sch., kar pomeni, da ga je treba zavrniti v celoti.

Pomanjkanje dokazov za sodelovanje družbe Siemens pri sporazumu o projektih GIS po aprilu 1999

- 225 Družba Siemens v prvem očitku, ki ga navaja v podporo temu delu tožbenega razloga, trdi, da ji Komisija v izpodbijani odločbi ni očitala, da je po aprilu 1999 sodelovala pri sporazumu o projektih. Po njenem mnenju je bil zadnji izmed projektov, za katere je Komisija navedla, da naj bi ta družba pri njih sodelovala, datiran z 8. marcem 1999, navedbe družbe Fuji v njeni prošnji na podlagi obvestila o ugodni obravnavi pa naj ne bi potrjevale tega, da je družba Siemens po marcu 1999 sodelovala pri projektih ali si v zvezi z njimi izmenjevala informacije.
- 226 Glede tega je treba ugotoviti, da to, da ni dokazov o obstoju sporazumov o projektih po marcu 1999, ne pomeni, da taki sporazumi niso obstajali. Kot navaja Komisija, skupni seznam ni izčrpen. Poleg tega, tudi če bi se pokazalo, da družba Siemens po marcu 1999 ni sodelovala pri sporazumu o projektih, to ne bi dokazovalo, da je prekinila sodelovanje pri omejevalnem sporazumu. Kot namreč Komisija poudarja v svojih dokumentih, je v izpodbijani odločbi družbi Siemens očitano precej več kot le sporazumi o posamičnih projektih. Glede tega zadostuje spomniti na dejstvo, da je družba Siemens v tem času opravljala vlogo evropskega tajnika pri omejevalnem sporazumu, kar je vloga, ki je omogočala delovanje omejevalnega sporazuma.

227 Zato z argumenti, ki jih je navedla družba Siemens v tem očitku, ni mogoče ovreči trditve Komisije, ki temelji na dokazih, preučenih v točkah od 179 do 207 zgoraj, da je družba Siemens pri omejevalnem sporazumu sodelovala do septembra 1999. Ta očitek je torej treba zavrniti.

Pomanjkanje dokazov o sestankih po 22. aprilu 1999

228 Družba Siemens v drugem očitku, ki ga navaja v podporo temu delu tožbenega razloga, trdi, da Komisija ni predložila nobenega dokaza, na podlagi katerega bi bilo mogoče sklepati, da se je leta 1999 po sestanku v Sydneyju, ki je potekal od 19. do 24. aprila 1999, udeležila še kakšnega sestanka.

229 V zvezi s tem je treba ugotoviti, da neobstoj dokazov o sestankih po aprilu 1999 ne more ovreči indicov, na katere se je oprla Komisija, da bi ugotovila, da je družba Siemens pri omejevalnem sporazumu sodelovala do septembra 1999.

230 Dejstvo, da Komisija ni vedela za poznejše sestanke, namreč ne pomeni, da takih sestankov ni bilo. Zlasti z navedbo, da so se „[l]jetni sestanki [...] po sestanku v Sydneyju, ki je potekal od 19. do 24. aprila 1999, prenehali“ iz točke 183 obrazložitve izpodbijane odločbe, se je Komisija jasno oprla na letne sestanke in torej ni izključila možnosti, da so po tem datumu potekali drugi sestanki na operativni ravni. Glede tega iz člena 3 sporazuma GQ izhaja, da je bilo splošno zasedanje (*general meeting*) predvideno enkrat letno. Zato, tudi če družba Siemens sodelovanja pri omejevalnem sporazumu v letu 1999 ne bi prekinila, ne bi bilo mogoče pričakovati, da bo v istem letu potekalo še eno tako srečanje. Nasprotno pa je člen 5 sporazuma GQ predvideval

srečanja odbora (*committee meetings*) vsaka dva tedna, da bi se medsebojno izmenjala stališča glede projektov, ki jih je zahtevala vsaka od skupin. Kot pa je razvidno iz Priloge 4 k sporazumu GQ, je bila družba Siemens (označena z oznako „8“) članica evropskega odbora in je torej morala sodelovati na teh sestankih. Poleg tega je iz člena 5 sporazuma EQ razvidno, da so bili delovni sestanki (*job meetings*), pri katerih so morali sodelovati vsi zadevni člani, sklicani tako za projekte, ki so bili predvideni za dodelitev, kot za projekte, pri katerih se je uskladila le minimalna cena, in da je bila naloga evropskega tajnika pri omejevalnem sporazumu – torej družbe Siemens – da je razposlal vabila na te sestanke in jim predsedoval. V teh okoliščinah samo dejstvo, da Komisiji ni uspelo dokazati datuma in kraja drugih sestankov, ki so leta 1999 potekali po sestanku v Sydneyju, ne omogoča sklepa, da takih sestankov ni bilo.

231 Zato je treba ta očitek zavrnil.

232 Glede na zgoraj navedeno je treba šteti, da je Komisija razpolagala z dokazi, ki so bili zadostni za sklep, da je družba Siemens pri omejevalnem sporazumu sodelovala do septembra 1999. Poleg tega družba Siemens ni podala prepričljivega alternativnega pojasnila teh dejstev v skladu z zahtevami, ki izhajajo iz sodne prakse. V zvezi z dejstvi, navedenimi v točki 207 zgoraj, na katera se je Komisija oprla, da bi dokazala sodelovanje družbe Siemens do septembra 1999, bi morala ta družba podati alternativo pojasnilo ali opravičilo, ki bi lahko ovrglo sklepe Komisije, za katere je ta nosila dokazno breme (glej v tem smislu zgoraj v točki 48 navedeno sodbo Aalborg Portland in drugi proti Komisiji, točka 79, in zgoraj v točki 65 navedeno sodbo Peróxidos Orgánicos proti Komisiji, točka 71).

233 Zato je treba zavrniti prvi del drugega tožbenega razloga.

B – Drugi del tožbenega razloga, ki se nanaša na zastaranje pregona

1. Trditve strank

²³⁴ Družba Siemens navaja, da je prva faza sodelovanja pri kršitvi, ki je očitana tej družbi in ki naj bi se končala 22. aprila 1999, zastarala 22. aprila 2004, torej pred pregledi 11. in 12. maja 2004. Po njenem mnenju zaradi trditve Komisije, da je dvakrat sodelovala pri isti enotni in trajajoči kršitvi, ni mogoče izključiti zastaranja. Omejevalni sporazum, ki je obstajal od leta 1988 do leta 1999, naj bi se namreč precej razlikoval od omejevalnega sporazuma, ki je obstajal med letoma 2002 in 2004.

²³⁵ Komisija nasprotuje argumentom, ki jih navaja družba Siemens.

2. Presoja Splošnega sodišča

²³⁶ Člen 25(1)(b) Uredbe št. 1/2003 za vrsto kršitev, ki je očitana družbi Siemens, določa zastaralni rok pet let. Na podlagi odstavka 2, drugi stavek, tega člena pri trajajočih ali ponavljajočih se kršitvah zastaranje začne teči na dan, ko kršitev preneha. V skladu

s členom 25(3), prvi stavek, iste uredbe zastaranje pretrgajo vse dejavnosti, ki jih zaradi preiskave ali pregona izvaja Komisija.

237 V obravnavani zadevi morata biti za ugovor zastaranja, na katerega se družba Siemens sklicuje v zvezi s prvo fazo kršitve, ki ji je očitana, kumulativno izpolnjena dva pogoja. Na eni strani bi morala biti ta prva faza končana najpozneje 10. maja 1999, to je pet let pred pregledi prostorov, ki jih je Komisija opravila 11. in 12. maja 2004. Na drugi strani dve fazi kršitve ne moreta biti del le ene enotne in trajajoče kršitve v smislu člena 25(2) Uredbe št. 1/2003, saj bi v tem primeru zastaralni rok začel teči šele na dan, ko je prenehala druga faza kršitve, to je leta 2004.

238 Glede tega zadostuje spomniti, da je Komisija, kot je bilo obrazloženo v točki 232 zgoraj, v izpodbijani odločbi pravilno ugotovila, da se je prva faza sodelovanja družbe Siemens pri kršitvi končala šele septembra 1999, torej po 10. maju 1999.

239 Zato je treba ugovor zastaranja iz drugega dela drugega tožbenega razloga zavriniti.

240 V vsakem primeru pa drugi pogoj iz točke 237 zgoraj ni nič bolj izpolnjen. Komisija je namreč pravilno ugotovila, da je bil omejevalni sporazum, pri katerem je družba Siemens sodelovala od leta 2002, v bistvu isti kot omejevalni sporazum, pri katerem je sodelovala do leta 1999.

241 V zvezi s tem je sodna praksa določila več ustreznih meril za presojo, ali je kršitev enotna, in sicer enak ali različen cilj zadevnih ravnanj (sodba Splošnega sodišča z dne 20. marca 2002 v zadevi Dansk Rørindustri proti Komisiji, T-21/99, Recueil, str. II-1681, točka 67; glej tudi v tem smislu sodbo Sodišča z dne 21. septembra 2006 v zadevi Technische Unie proti Komisiji, C-113/04 P, ZOdl., str. I-8831, točki 170 in 171, in zgoraj v točki 184 navedeno sodbo Jungbunzlauer proti Komisiji, točka 312), enaki zadevni proizvodi in storitve (glej v tem smislu sodbi Splošnega sodišča z dne 15. junija 2005 v združenih zadevah Tokai Carbon in drugi proti Komisiji, T-71/03, T-74/03, T-87/03 in T-91/03, še neobjavljena v ZOdl., točke 118, 119 in 124, in zgoraj v točki 184 navedeno sodbo Jungbunzlauer proti Komisiji, točka 312)), ista podjetja, ki so sodelovala pri kršitvi (zgoraj v točki 184 navedena sodba Jungbunzlauer proti Komisiji, točka 312) in enak način njene izvedbe (zgoraj navedena sodba Dansk Rørindustri proti Komisiji, točka 68). Drugi upoštevni merili sta iste fizične osebe, ki zastopajo podjetja, in isto ozemlje, na katerem se zadevna ravnanja izvajajo.

242 V tem primeru je treba ugotoviti, da je mogoče iz v prejšnji točki navedenih meril sklepati, da je bil omejevalni sporazum, pri katerem je družba Siemens sodelovala od leta 2002, v bistvu enak kot omejevalni sporazum, pri katerem je sodelovala do leta 1999.

243 Prvič, cilj, to je ustalitev tržnih deležev članov omejevalnega sporazuma, razdelitev svetovnega trga med japonske in evropske proizvajalce – zlasti tako, da so bili za zadnje rezervirani evropski trgi – in preprečitev znižanja cen, je bil namreč v obeh zadevnih obdobjih enak. V zvezi s tem je treba zavrnilo argumente družbe Siemens, da sta bili fazi, v katerih je sodelovala pri kršitvi, dejansko različni.

244 Najprej, ni res, da se je omejevalni sporazum za evropske projekte uporabljal šele od leta 2002. Nasprotno, kot izhaja iz ugotovitev iz točke 161 zgoraj, je Komisija pravno zadostno dokazala, da se je omejevalni sporazum za projekte GIS v EGP uporabljal od začetka njegove uporabe.

²⁴⁵ Dalje, če je cilj zadevnih ravnanj ostal enak, potem ni pomembno to, ali je bil sporazum GQ razveljavljen in nadomeščen z drugim sporazumom, kot trdi družba Siemens s sklicevanjem na izjave družbe Hitachi, ali pa je bil preprosto spremenjen.

²⁴⁶ Nazadnje je treba zavrniti razumevanje pojma „skupni cilj“, kot ga posredno razlaga družba Siemens. Na podlagi takega razumevanja ugotovitev obstoja enotne kršitve ni odvisna samo od objektivnih meril, kot so omenjena v točki 241 zgoraj, temveč je poleg tega potreben tudi obstoj subjektivnega elementa, to je skupnega cilja, ki naj ga v obravnavani zadevi ne bi bilo. Glede tega je treba ugotoviti, da stališče, ki ga zastopa družba Siemens, nima nobene podpore v sodni praksi, ki je navedena v točki 241 zgoraj in ki v zvezi s presojo tega, ali je kršitev enotna, ne omenja subjektivnega merila. Zato je, nasprotno, odgovor na vprašanje, ali pomeni celota sporazumov in ravnanj, ki so v nasprotju s členom 81(1) ES, enotno in trajajočo kršitev, odvisen samo od objektivnih dejavnikov, med katerimi je tudi skupen cilj teh sporazumov in ravnanj. Zadnjenavedeno merilo je treba presoditi samo ob upoštevanju vsebine teh sporazumov in ravnanj in se ga ne sme mešati, kot se zdi, da to počne družba Siemens, s subjektivnim namenom različnih podjetij, da sodelujejo pri enotnem in trajajočem omejevalnem sporazumu. Nasprotno, ta subjektivni namen je mogoče in se ga sme upoštevati le pri presoji individualnega sodelovanja podjetja pri takem enotnem in trajajočem sporazumu (glej točko 253 spodaj).

²⁴⁷ Drugič, način delovanja omejevalnega sporazuma je načeloma ostal nespremenjen, čeprav se je skozi leta postopno spreminjal, zlasti zaradi zmanjšanja števila sodelujočih podjetij po koncentraciji v sektorju in zaradi tehničnega napredka komunikacijskih sredstev. Vendar, kot je Komisija obrazložila v točki 280 obrazložitve izpodbijane odločbe, te spremembe niso nastale v določenem trenutku med letoma 1999 in 2002, temveč postopoma. Poleg tega niso vplivale na bistvene značilnosti delovanja, to je na dodelitev projektov GIS članom omejevalnega sporazuma na podlagi kvot, ki so

jih določili, na manipulacije pri javnih razpisih ter na določitev minimalnih cen za projekte GIS, ki niso bili dodeljeni.

- 248 Tretjič, omejevalni sporazum se je med zadevnima obdobjema nanašal na isti trg, in sicer na trg projektov GIS kot ločenih delov ali kot delov razdelilnih postaj, izdelanih na ključ.
- 249 Četrtrič, podjetja, ki so sodelovala pri omejevalnem sporazumu, so bila ob upoštevanju procesa koncentracije v sektorju GIS v tem obdobju med celotnim trajanjem omejevalnega sporazuma med letoma 1988 in 2004 v bistvu ista – edina izjema je bilo začasno nesodelovanje družbe Siemens, podjetja VA Tech in družbe Hitachi.
- 250 Petič, pri omejevalnem sporazumu so različna podjetja leta 1999 in 2002 zastopale pretežno iste osebe, razen nekaterih običajnih zamenjav pri vsakem podjetju. Osebna kontinuiteta predstavnikov je razvidna iz različnih seznamov s sestankov, ki so del spisa, zlasti tistega iz Priloge I k izpodbijani odločbi, ter s seznama sodelavcev podjetij, ki so bila dejavna pri omejevalnem sporazumu, iz Priloge II k izpodbijani odločbi.
- 251 Šestič, omejevalni sporazum je leta 1999 in v obdobju med letoma 2002 in 2004 deloval na istem ozemlju. Od leta 1988 se je to ozemlje namreč le nekoliko razširilo, ker so trgi držav srednje in vzhodne Evrope medtem postali dostopni za člane omejevalnega sporazuma.

252 Sedmič, dejstvo, ki ga poudarja Komisija in mu družba Siemens ne ugovarja, da so omejevalni sporazum ob nesodelovanju začasno odsotnih podjetij nadaljevali drugi člani in da je bilo tako objektivno nadaljevanje enotne kršitve ohranjeno, prav tako dokazuje, da gre za isti omejevalni sporazum. Glede tega je treba zavrniti argument družbe Siemens, da ji je Komisija, ker je to upoštevala, pripisala dejanja, ki so jih storili drugi. Družbe Siemens se namreč ne šteje za odgovorno za obdobje med septembrom 1999 in marcem 2002, temveč se ji očita enotno kršitev, ki se je nadaljevala v njeni odsotnosti. Kot je razloženo v naslednji točki, se je družba Siemens zavedala ali pa bi se morala zavedati dejstva, da je od leta 2002 sodelovala pri istem omejevalnem sporazumu, kot je tisti, pri katerem je sodelovala do leta 1999.

253 Nazadnje, glede subjektivnega elementa zadostuje, da se je družba Siemens, ko je spet začela sodelovati v omejevalnem sporazumu, zavedala, da sodeluje pri istem omejevalnem sporazumu kot prej. Za to, da se družbi Siemens lahko očita enotno kršitev, zadostuje že, da se je zavedala bistvenih meril, ki so omenjena v točki 241 zgoraj in iz katerih je razvidno, da gre za enotno kršitev, čeprav sama ni prišla do sklepa o njenem obstoju. Glede na to, da sta zaposlena v tej družbi, gospoda S. in Ze., pri omejevalnem sporazumu za njen račun sodelovala pred njenim umikom leta 1999 in po njeni vrnitvi leta 2002, družba Siemens ni mogla spregledati, da so dejavniki, na podlagi katerih se določa enotno naravo omejevalnega sporazuma, enaki in da so njegovi cilji, zadevni proizvodi, geografski obseg trga in sodelujoča podjetja enaki.

254 Zato je treba ugovor zastaranja, ki ga navaja družba Siemens, vsekakor zavrniti, ker sta fazi kršitve, ki ji je bila očitana, del iste enotne in trajajoče kršitve.

255 Zato je treba drugi del drugega tožbenega razloga, ki se nanaša na zastaranje prve faze kršitve, ki je bila očitana družbi Siemens, zavrniti.

C – Tretji del drugega tožbenega razloga, ki se nanaša na nesodelovanje pri omejevalnem sporazumu po 1. januarju 2004

1. Trditve strank

256 Družba Siemens navaja, da je Komisija v izpodbijani odločbi napačno ugotovila, da je kršitev dokončno prenehala 11. maja 2004, saj po januarju 2004 ni bilo ugotovljenih nobenih dejanskih učinkov na skupni trg, zadnji upoštevni sestanek pa je potekal 21. januarja 2004 in na njem ni bil dosežen noben sporazum o cenah. Zato naj omejevalni sporazum od januarja 2004 ne bi imel več posledic za trg, poleg tega pa ni Komisija predložila nobenega dokaza o takih posledicah.

257 Komisija zavrača argumente, ki jih navaja družba Siemens.

2. Presoja Splošnega sodišča

258 Ta del tožbenega razloga je treba zavrniti iz dveh razlogov.

259 Na prvem mestu, kot je omenjeno v točki 135 zgoraj, v skladu z ustaljeno sodno prakso iz samega besedila člena 81(1) ES izhaja, da so sporazumi med podjetji ne glede na njihove posledice prepovedani, kadar imajo protikonkurenčni cilj (zgoraj v točki 43 navedena sodba Komisija proti Anic Participazioni, točka 123, in zgoraj v točki 49 navedena sodba JFE Engineering in drugi proti Komisiji, točka 181). Zato se dokazovanje dejanskih protikonkurenčnih posledic ne zahteva, če je protikonkurenčni cilj očitanih ravnanj ugotovljen (glej zgoraj v točki 135 navedeno sodbo Volkswagen proti Komisiji, točka 178 in zgoraj navedena sodna praksa). V točki 134 zgoraj je bilo prav tako ugotovljeno, da se je Komisija v glavnem oprla na cilj omejevanja konkurence, ki ga ima sporazum, ki se kaznuje v členu 1 izpodbijane odločbe. Najprej je v točkah 303 in 304 obrazložitve izpodbijane odločbe ugotovila, da je cilj vseh opisanih sporazumov in/ali usklajenih ravnanj omejevanje konkurence v smislu člena 81 ES in člena 53 Sporazuma EGP in da zato upoštevanje dejanskih posledic sporazuma za uporabo teh določb ne bi bilo potrebno, nato pa je v točki 308 obrazložitve izpodbijane odločbe navedla, da sprejetje sporazuma, kakršen je opisani, povzroča močno izkrivljanje konkurence.

260 Zato, kot je Komisija pravilno navedla, družba Siemens svojih argumentov ne more opreti na sodbo Splošnega sodišča z dne 5. aprila 2006, Degussa proti Komisiji (T-279/02, ZOdl., str. II-897, točki 236 in 240). Po eni strani se namreč odlomki te sodbe, na katere se ta družba sklicuje, ne nanašajo na ugotavljanje kršitve ali njenega trajanja, temveč le na presojo njene teže. Na drugi strani se je Komisija v zadevi, v kateri je bila sprejeta omenjena sodba, izrecno oprla na vpliv, ki ga je imel omejevalni sporazum na cene zadevnih proizvodov. Kot je bilo omenjeno v prejšnji točki, pa je to v obravnavanem primeru ravno obratno.

261 Zato so argumenti družbe Siemens, s katerimi naj bi dokazala neobstoj novih posledic omejevalnega sporazuma po 1. januarju 2004, neupoštevni.

262 Na drugem mestu, kot je Komisija na podlagi izjav skupine VA Tech navedla v točki 215 obrazložitve izpodbijane odločbe in ne da bi družba Siemens temu nasprotovala, so se izmenjava informacij in sestanki v okviru omejevalnega sporazuma po odhodu družbe ABB nanašali zlasti na izmenjavo informacij v zvezi s postopki javnih razpisov, ki so bili v teku, na položaj subjektov, ki niso bili v omejevalnem sporazumu, na ohranitev ali prekinitev stikov in na varnostna vprašanja. Vsebina teh pogovorov pa naj bi dokazovala, da so imeli preostali člani omejevalnega sporazuma, čeprav jim ni uspelo doseči soglasja o konkretnih projektih, namen v prihodnosti nadaljevati omejevalni sporazum ali vsaj odločitve o njegovem prenehanju še niso sprejeli.

263 Na to razlago dejstev, v nasprotju s tem, kar trdi družba Siemens, ne vplivajo izjave družbe Hitachi v zvezi s prenehanjem omejevalnega sporazuma. Ta izjava je bila namreč podana v obliki tabele, ki za različne sestanke v okviru omejevalnega sporazuma navaja datum, kraj, udeležence, kratek povzetek vsebine in zaposlene v družbi Hitachi, ki so bili vir teh informacij. V zvezi s tem je treba najprej ugotoviti, da so navedbe, ki se nanašajo na vsebino različnih sestankov, zelo kratke in včasih splošne. Na primer, pri sestankih z dne 17. marca in 8. aprila 2004 je navedeno, da je „namen sestanka [...] izmenjava informacij“ in da je „[sestanek na delovni ravni] vseboval splošno razpravo o trgu“. Iz teh navedb ni mogoče ugotoviti natančnega predmeta razprav in vsekakor ne izključujejo tega, da gre za izmenjavo informacij in razprave, ki pomenijo kršitev člena 81(1) ES in člena 53 Sporazuma EGP.

264 Poleg tega je treba ugotoviti, da odlomki izjave družbe Hitachi, ki jih je predložila družba Siemens, vsebujejo strani 7278, 7280 in 7281 spisa postopka pred Komisijo, ne pa tudi strani 7279, ki bi lahko vsebovala navedbe o drugih sestankih, ki so se zgodili med januarjem in marcem 2004. Ne glede na vprašanja o njihovi verodostojnosti in dokazni vrednosti, ti dokumenti izjav družbe Hitachi v zvezi s sestanki v letu 2004, glede katerih družba Siemens trdi, da niso povzročili novih posledic omejevalnega

sporazuma, torej ne upoštevajo v celoti. Zato je treba šteti, da družba Siemens te trditve ni dokazala.

265 Iz tega izhaja, da je treba tretji del drugega tožbenega razloga, ki se nanaša na to, da omejevalni sporazum od januarja 2004 ni imel novih posledic, zavrniti.

266 Zato je treba drugi tožbeni razlog zavrniti v celoti.

III – Tretji tožbeni razlog, ki se nanaša na napačno uporabo prava pri izračunu globe

267 Tretji tožbeni razlog družbe Siemens se deli na šest delov. V prvem delu družba Siemens navaja, da je izhodiščni znesek globe nesorazmeren. Drugi del se nanaša na nesorazmernost odvrčalnega množilnega koeficienta. V tretjem delu družba Siemens navaja, da se je Komisija oprla na nepravilno trajanje kršitve. V četrtem delu se sklicuje na to, da ji je bila napačno pripisana vloga vodje. V petem delu navaja, da bi ji morala Komisija na podlagi obvestila o ugodni obravnavi dodeliti zmanjšanje globe. Šesti del se nanaša na to, da je generalni direktorat (DG) „Konkurenca“ dejansko pritiskal na kolegij komisarjev.

A – Prvi del tretjega tožbenega razloga, ki se nanaša na nesorazmernost izhodiščnega zneska globe

268 V prvem delu tretjega tožbenega razloga družba Siemens v bistvu navaja, da je izhodiščni znesek globe, ki ji je bil naložen, nesorazmeren v primerjavi s težo kršitve in z njenimi ekonomskimi učinki ter ni pravilno obrazložen. Po njenem mnenju Komisija kršitve ne bi smela opredeliti za „zelo resno“ in bi morala zato izhodiščni znesek globe določiti precej pod 10 milijoni EUR. Glede tega je navedla tri očitke, ki se nanašajo, prvič, na to, da Komisija ni predložila dokaza o posledicah omejevalnega sporazuma, drugič, na nesorazmernost izhodiščnega zneska globe v primerjavi z gospodarskim pomenom kršitve in, tretjič, na uvrstitev te družbe v napačno kategorijo.

1. Prvi očitek, ki se nanaša na pomanjkanje dokazov o posledicah omejevalnega sporazuma

a) Trditve strank

269 Družba Siemens izpodbija ugotovitve Komisije iz točk 477 in 484 obrazložitve izpodbijane odločbe, ki se nanašajo na posledice omejevalnega sporazuma, pri čemer trdi, da so v nasprotju same s seboj, nenatančne in napačne. Po njenem mnenju se Komisija, potem ko je pravilno priznala, da omejevalni sporazum ni imel nobenih merljivih posledic, pri določitvi izhodiščnega zneska ne bi smela sklicevati na domnevne posledice kršitve. Poleg tega naj Komisija ne bi predstavila nobenega konkretnega in verodostojnega indika, da je omejevalni sporazum vplival na trg, analiza pa naj bi celo kazala, da takih posledic ni bilo. Trditev Komisije, da dolgo sodelovanje pri dragem

sistemu dokazuje, da je bil omejevalni sporazum dobičkonosen za njegove člane in je imel zato neki vpliv, naj bi bila utemeljena na preprostih domnevah in ne na objektivnih ekonomskih dejavnikih.

270 Komisija zavrača argumente, ki jih navaja družba Siemens.

b) Presoja Splošnega sodišča

271 Najprej je treba spomniti, da na podlagi besedila točke 1 A, prvi odstavek, Smernic o načinu določanja glob, naloženih v skladu s členom 15(2) Uredbe št. 17 in člena 65(5) [PJ] (UL 1998, C 9, str. 3, v nadaljevanju: smernice), ki jih je izdala Komisija, ta pri izračunu globe na podlagi teže kršitve upošteva zlasti „dejanski vpliv [kršitve] na trg, kjer se to lahko meri“.

272 Na prvem mestu je treba glede tega ugotoviti, v nasprotju s tem, kar navaja družba Siemens, da Komisija v izpodbijani odločbi ni nikjer priznala, da omejevalni sporazum ni imel nobenega merljivega vpliva. Komisija je v točki 477 izpodbijane odločbe navedla, da zaradi pomanjkanja informacij o tem, kakšne bi bile cene projektov GIS v EGP, če omejevalnega sporazuma ne bi bilo, ni bilo mogoče izmeriti njegovega dejanskega vpliva na trg in da se zato v skladu s točko 1 A Smernic pri določitvi teže kršitve ni posebej oprla na dejanski vpliv.

273 Čeprav tega ni bila dolžna storiti, je Komisija še dodatno poudarila, da so v obravnavani zadevi obstajali konkretni in verodostojni indici, ki so z razumno verjetnostjo kazali na to, da je omejevalni sporazum vplival na trg, glede na to, da se je dejansko izvajal, da je trajal več kot šestnajst let in da so bili udeleženci pripravljeni nositi precejšnje stroške, da bi podaljšali njegov obstoj. Za to navedbo ni mogoče šteti, da nasprotuje trditvi, da tega vpliva ni mogoče meriti. Očitno je, da le pojasnjuje presojo Komisije, da je imel omejevalni sporazum neki vpliv, ki ga sicer v praksi ni bilo mogoče izmeriti in ga torej ni bilo mogoče upoštevati pri določitvi teže omejevalnega sporazuma.

274 Na drugem mestu, v nasprotju s tem, kar trdi družba Siemens, iz točke 484 obrazložitve izpodbijane odločbe ni razvidno, da se je Komisija pri določitvi teže kršitve oprla na posledice omejevalnega sporazuma. Besedilo „ob upoštevanju okoliščin, ki so opisane v točki 8.3.1 zgoraj“ (točka, v katero je bila vključena točka 477 obrazložitve izpodbijane odločbe) je treba razumeti tako, da se nanaša zlasti na ugotovitev Komisije, da posledic omejevalnega sporazuma ni bilo mogoče izmeriti.

275 Zato ni treba preizkusiti, ali je mogoče na obstoj vpliva omejevalnega sporazuma na trg sklepati iz indicev, na katere se sklicuje Komisija.

276 Iz tega razloga je treba prvi očitek, ki ga navaja družba Siemens, zavrniti.

2. Drugi očitek, ki se nanaša na nesorazmernost izhodiščnega zneska globe z gospodarskim pomenom kršitve

a) Trditve strank

²⁷⁷ Družba Siemens navaja, da je izhodiščni znesek globe nesorazmeren v primerjavi z vrednostjo trga zadevnih proizvodov in v primerjavi z njenim lastnim tržnim deležem. S tem ko je globo določila na 45 milijonov EUR, naj bi se Komisija oddaljila od svoje predhodne upravne prakse, čeprav bi morala biti njena upravna praksa koherentna in nediskriminatorna. Po mnenju družbe Siemens bi morala biti globa precej manjša od 35 milijonov EUR. Zato Splošnemu sodišču predlaga, da ob uporabi njegove neomejene sodne pristojnosti bistveno zmanjša izhodiščni znesek globe.

²⁷⁸ Komisija ugovarja argumentom družbe Siemens.

b) Presoja Splošnega sodišča

²⁷⁹ Smernice v točki 1 A, četrty in šesti odstavek, določajo, da je treba upoštevati dejansko gospodarsko zmožnost kršiteljev, da povzročijo večjo škodo drugim subjektom, in specifično težo ravnanja vsakega podjetja, s katerim to vpliva na konkurenco, zlasti če obstaja precejšnje neskladje med velikostjo podjetij, ki zagrešijo kršitve iste vrste. Vendar pa Smernice ne določajo, da je treba dejansko gospodarsko zmožnost podjetij

ali specifično težo njihovega ravnanja presoјati na podlagi nekega določenega merila, kot je na primer tržni delež pri zadevnem proizvodu na EGP ali na skupnem trgu. Zato lahko Komisija pri tem uporabi ustrezno merilo glede na okoliščine posameznega primera.

280 Komisija je v obravnavanem primeru, potem ko je v točki 479 obrazložitve izpodbijane odločbe ugotovila, da je treba kršitev opredeliti za „zelo resno“ v smislu Smernic, v točkah od 480 do 490 obrazložitve izpodbijane odločbe obrazložila različno obravnavanje, ki ga je na podlagi njihovih svetovnih tržnih deležev, ki odražajo njihove gospodarske zmožnosti, da pomembno škodijo konkurenci, uporabila pri različnih podjetjih.

281 Komisija je v točki 481 obrazložitve izpodbijane odločbe obrazložila zlasti, da glede na globalno naravo dogovorov v okviru omejevalnega sporazuma svetovni promet najbolj prepričljivo odraža zmožnost podjetij, da povzročijo pomembno škodo drugim gospodarskim subjektom v EGP, in njihove prispevke k učinkovitosti omejevalnega sporazuma v celoti ali, nasprotno, nestabilnost, ki bi jo povzročilo nesodelovanje nekega podjetja pri omejevalnem sporazumu. Komisija je zlasti poudarila, da bi bila vloga japonskih podjetij precej podcenjena, če bi se oprla le na promet znotraj EGP, saj v skladu s sporazumi, na katerih je temeljil omejevalni sporazum, ta podjetja na evropskih trgih večinoma niso delovala.

282 Nazadnje je Komisija navedla, da je bilo treba za družbi Siemens in ABB, ki sta imeli med 23 in 29 % svetovnega prometa s projekti GIS, izhodiščni znesek globe na podlagi vrednosti trga v EGP določiti na 45 milijonov EUR.

283 Zato je Komisija pri določitvi izhodiščnega zneska upoštevala – ne da bi ji bilo mogoče očitati očitno napako pri presoji – svetovni promet s projekti GIS in vrednost trga v EGP, pri čemer so bila na podlagi prvega izmed teh meril, kot izhaja iz točk 480 in 481 obrazložitve izpodbijane odločbe, podjetja razdeljena na več kategorij. Uporaba teh meril ustrezno upošteva okoliščine v tem primeru, zlasti dejstvo, da so se udeleženci pri omejevalnem sporazumu dogovorili za razdelitev evropskih in japonskih trgov med dve skupini proizvajalcev. Višine globe, ki iz tega izhaja, ni mogoče šteti za nesorazmerno.

284 Nasprotno pa argumenti, ki jih navaja družba Siemens, niso prepričljivi.

285 Na prvem mestu je treba zavrnil argument družbe Siemens, da je v sodbi z dne 28. junija 2005 Dansk Rørindustri in drugi proti Komisiji (C-189/02 P, C-202/02 P, od C-205/02 P do C-208/02 P et C-213/02 P, ZOdl., str. I-5425, točka 242) Sodišče izjavilo, da sta „korist, ki so jo lahko podjetja imela od teh ravnanj [...] in vrednost zadevnega blaga“ bistvena elementa za izračun globe.

286 Glede tega je treba ugotoviti, da ta nepopolni citat neustrezno povzema vsebino točke 242 zgoraj v točki 285 navedene sodbe Dansk Rørindustri in drugi, ki ga sicer ni mogoče popolnoma razumeti brez sobesedila. Točke od 241 do 243 te sodbe imajo namreč naslednjo vsebino:

„241 Težo kršitve je treba ugotoviti ob upoštevanju velikega števila dejavnikov, kot so okoliščine posameznega primera, njegov kontekst in odvrčilen učinek glob, in to ne da bi bil narejen zavezujoč in dokončen seznam meril, ki jih je treba obvezno upoštevati [...]

242 Med dejavniki, ki se lahko upoštevajo pri presoji teže kršitev, so ravnanje vsakega izmed podjetij, vloga, ki jo ima vsako izmed podjetij pri izvajanju usklajenih ravnanj, korist, ki so jo lahko podjetja imela od teh ravnanj, njihova velikost in vrednost zadevnega blaga ter nevarnost, ki jo ta vrsta kršitev pomeni za cilje Skupnosti [...]

243 Iz tega po eni strani sledi, da je zaradi določanja globe dovoljeno v enaki meri upoštevati tako skupni promet podjetja, ki je, čeprav približen ali nepopoln, kazalec njegove velikosti in njegove gospodarske moči, ter del tega prometa, ki zadeva blago, ki je predmet kršitve, in ki torej lahko pokaže na njen obseg. Iz tega po drugi strani izhaja, da niti enemu niti drugemu izmed teh prometov glede na druge elemente presoje ni treba pripisati nesorazmernega pomena in da zato določitev ustrezne globe ne more biti zgolj rezultat izračuna na temelju skupnega prometa. To zlasti velja, ko je zadevno blago le majhen delež tega prometa [...]"

287 Prvič, iz točke 241 te sodbe je razvidno, da elementi, ki se lahko upoštevajo pri presoji teže kršitve in so naštetih v točki 242 omenjene sodbe, niso niti zavezujoči niti dokončni. Zato lahko Komisija upošteva druge elemente ali kateremu izmed elementov, naštetih v omenjeni točki 242, pripiše manjšo težo ali ga celo sploh ne upošteva, če se ji zdi to primerno glede na okoliščine posamezne zadeve. To razlago potrjuje tudi točka 243 iste sodbe. Družba Siemens torej svoje trditve, da bi moral biti izhodiščni znesek globe določen sorazmerno glede na velikost trga s projekti GIS v EGP, ne more opreti na točko 242 te sodbe.

288 Drugič, iz prvega stavka točke 243 zgoraj v točki 285 navedene sodbe Dansk Rørindustri in drugi izhaja, da je treba pojem „vrednost zadevnega blaga“, ki je uporabljen v točki 242 te sodbe, razumeti tako, da se nanaša na del svetovnega prometa zadevnih podjetij s proizvodi, ki so predmet omejevalnega sporazuma, in ne na velikost trga s temi proizvodi v EGP. Zato se v zadnjenavedeni točki Sodišče, v nasprotju s tem, kar trdi družba Siemens, ni nikjer izreklo o upoštevanju vrednosti upoštevne trga v EGP.

289 Na drugem mestu, kot pravilno navaja Komisija, niti Smernice niti pravo Skupnosti na splošno ne določajo, da morajo biti globe, ki jih naloži Komisija, nujno sorazmerne z vrednostjo trga z zadevnimi proizvodi. Nasprotno, Smernice pri določitvi teže kršitve izrecno predvidevajo tudi upoštevanje drugih dejavnikov, med katerimi je zlasti dejanska gospodarska zmožnost podjetij, odvrtačnost globe, velikost zadevnih podjetij in specifična teža različnih podjetij pri omejevalnem sporazumu, kar so merila, ki jih je Komisija uporabila v točkah 480 in 481 obrazložitve izpodbijane odločbe.

290 Na tretjem mestu je treba spomniti, da predhodna upravna praksa Komisije ne pomeni pravnega okvira za globe v zadevah s področja konkurence (zgoraj v točki 87 navedena sodba LR AF 1998 proti Komisiji, točka 234). Komisija ima v okviru Uredbe št. 1/2003 diskrecijsko pravico pri določitvi višine glob, da bi lahko podjetja vzpodbudila k ravnanju, ki je skladno s pravili konkurence. Zato dejstvo, da je Komisija v preteklosti pri globah uporabljala določene višine za posamezne vrste kršitev, tej ne bi moglo odvzeti možnosti, da bi to višino povišala v okviru omejitev, navedenih v Uredbi št. 1/2003, če je to potrebno za to, da bi se zagotovilo udejanjenje skupnostne politike konkurence. Učinkovita uporaba skupnostnih pravil konkurence zahteva, nasprotno, da lahko Komisija višino glob kadar koli prilagodi potrebam te politike (glej po analogiji zgoraj v točki 285 navedeno sodbo Dansk Rørindustri in drugi proti

Komisiji, točka 227, in zgoraj v točki 66 navedeno sodbo Groupe Danone proti Komisiji, točka 395).

²⁹¹ Iz tega izhaja, da podjetja, ki so v upravnem postopku, v katerem je lahko naložena globa, ne morejo imeti upravičenih pričakovanj, da Komisija ne bo presegla višine glob, ki jo je prej določila. Omenjena podjetja morajo zato upoštevati možnost, da lahko Komisija kadar koli zviša višino glob glede na tisto višino, ki jo je določila v preteklosti (zgoraj v točki 285 navedena sodba Dansk Rørindustri in drugi proti Komisiji, točki 228 in 229).

²⁹² Iz tega je razvidno, da primeri odločb, ki jih navaja družba Siemens, z vidika načela zakonitosti kazenskih sankcij iz člena 7(1) EKČP ne morejo ovreči zakonitosti izhodiščnega zneska globe, ki ga je v obravnavani zadevi določila Komisija, tudi če bi bil, kot navaja družba Siemens, višji od glob, ki so bile določene v drugih zadevah, ki so se nanašale na trg z večjo vrednostjo od vrednosti zadevnega trga.

²⁹³ Zato je treba drugi očitek, ki ga navaja družba Siemens, zavrnil.

3. Tretji očitek, ki se nanaša na uvrstitev družbe Siemens v napačno kategorijo

a) Trditve strank

²⁹⁴ Na eni strani družba Siemens navaja, da bi morala Komisija pri izračunu globe, ki jo je treba naložiti tej družbi, upoštevati njen promet v letu 2001, kot pri družbah Fuji,

Hitachi, Melco in Toshiba, in ne njenega prometa v letu 2003, kot pri družbah ABB, Alstom in Areva ter skupini VA Tech. Komisija naj torej svoje lastne metode za izračun glob ne bi uporabila pravilno, usklajeno in nediskriminatorno. Na drugi strani družba Siemens meni, da se je ne bi smelo uvrstiti v isto kategorijo kot družbo ABB, saj je bil njen promet v letih 2001 in 2003 precej manjši kot promet družbe ABB, kot to potrjujejo nekateri dokumenti iz spisa. Poleg tega družba Siemens navaja nedoslednosti glede vrednosti svetovnega trga s projekti GIS v letih 2001 in 2003 in trdi, da bi morala Komisija natančno navesti delež vsakega udeleženca v svetovnem prometu omejevalnega sporazuma za ti leti ter promet, ki so ga ti udeleženci ustvarili s projekti GIS.

²⁹⁵ Komisija zavrača argumente družbe Siemens.

b) Presoja Splošnega sodišča

²⁹⁶ Najprej je treba razlikovati različna elementa, ki jima ugovarja družba Siemens. Na eni strani navaja, da bi morala Komisija leto 2001 izbrati kot referenčno leto, na podlagi katerega bi določila njen tržni delež. Na drugi strani navaja, da ne bi smela biti uvrščena v prvo kategorijo podjetij skupaj z družbo ABB, temveč v drugo kategorijo, saj naj bi bil njen tržni delež manjši od družbe ABB.

²⁹⁷ Prvič, glede izbire referenčnega leta za ugotavljanje relativne teže podjetij je treba ugotoviti, da čeprav Smernice v točki 1 A, četrta in peta odstavka, predvidevajo različno obravnavo podjetij glede na njihov gospodarski pomen, pa ne določajo, na podlagi katerega leta je treba določiti relativno težo podjetij. Glede tega se točka 5(a), drugi

odstavek, Smernic, ki določa, da se upošteva računovodsko leto neposredno pred letom, v katerem je sprejeta odločba, nanaša le na določitev prometa pri določitvi zgornje meje 10 % na podlagi člena 23(2), drugi odstavek, Uredbe št. 1/2003 in se torej ne uporablja za določitev relativne teže podjetij, ki so bila dejavna pri omejevalnem sporazumu.

298 V obravnavani zadevi je bilo leto 2003, ki ga je Komisija izbrala kot referenčno leto za določitev relativne teže družbe Siemens in drugih evropskih podjetij, zadnje polno leto, v katerem je deloval omejevalni sporazum. Ta izbira se zdi primerna za določitev relativne teže teh podjetij pri omejevalnem sporazumu.

299 Dejstvo, da je Komisija leto 2001 izbrala kot referenčno leto za določitev relativne teže japonskih podjetij, je bilo v točki 482 obrazložitve izpodbijane odločbe obrazloženo s posebnimi okoliščinami, v katerih so se nahajali japonski proizvajalci, zlasti dejstva, da zaradi prestrukturiranja njihovih dejavnosti na področju GIS v dveh skupnih podjetjih Komisija ni razpolagala z ločenim prometom teh podjetij. Za odločitev v tem sporu pa ni treba preizkusiti zakonitosti obravnavanja japonskih podjetij. Tudi ob predpostavki, da je bilo to obravnavanje nezakonito, bi bilo namreč treba izpodbijano odločbo popraviti v delu, ki se nanaša na japonske proizvajalce, in ne v delu, ki se nanaša na družbo Siemens.

300 Drugič, glede tega, da naj bi imela družba Siemens manjši tržni delež od družbe ABB, se je Komisija, kot je navedla v točki 483 izpodbijane odločbe, oprla na podatke, ki so jih predložila sama podjetja. V odgovoru z dne 5. julija 2005 na zahtevo Komisije za posredovanje informacij je družba Siemens za leto 2003 navedla skupen svetovni promet na področju GIS v višini 658,9 milijona EUR. Poleg tega je bila po njenih lastnih

ocenah vrednost svetovnega trga z GIS v letu 2003 2305,5 milijona EUR, kar je enak velikostni razred, kot ga je ocenila Komisija, ki je v opombi 444 izpodbijane odločbe navedla znesek 2200 milijonov EUR za leto 2003 in v točki 4 obrazložitve izpodbijane odločbe razpon od 1700 do 2300 milijonov EUR za leta od 2001 do 2003. V nasprotju s tem, kar navaja družba Siemens, med temi številkami ni neskladja.

- 301 Pri izračunu tržnega deleža družbe Siemens iz podatkov za leto 2003, ki jih je ta družba sama predložila, to je skupna vrednost trga 2305,5 milijona in promet družbe Siemens 658,9 milijona, pa izhaja, da je bil tržni delež tega podjetja v letu 2003 približno 28,59 %, kar je številka, ki se nahaja na zgornji meji razpona od 23 do 29 %, ki ga je Komisija navedla za prvo skupino podjetij.
- 302 Družba Siemens tej številki, ki je bila izračunana na podlagi njenih lastnih podatkov, ne more ugovarjati s sklicevanjem na interne dokumente družb Alstom in ABB, ki zanjo navajajo drugačen tržni delež.
- 303 Poleg tega se številke iz teh dokumentov nanašajo na parametre, ki niso enaki tistim, ki jih je upoštevala Komisija. Na eni strani je namreč dokument, katerega vir je družba ABB in je naveden v prilogi k tožbi, poleg tega, da se nanaša na leto 2002 in ne na leto 2003, naslovljen „Substations Competitor Overview“ (Pregled konkurentov za elektrorazdelilne postaje) in se torej nanaša le na položaj na trgu GIS-elektorazdelilnih postaj in ne na trg s projekti GIS na splošno. Na drugi strani dokument, katerega vir je družba Alstom in je naveden v prilogi k tožbi, poleg tega, da se nanaša na leti 2001 in 2002, ne vsebuje samo seznama podjetij, ki so sodelovala pri omejevalnem sporazumu, temveč omenja tudi druge družbe (Others), katerih svetovni tržni delež

naj bi bil 33,8 %. Kot pa je razvidno iz opombe 444 izpodbijane odločbe, je Komisija svoje izračune opravila le na podlagi prometa, ki so ga ustvarili člani omejevalnega sporazuma, saj prodaja, ki so jo ustvarili drugi proizvajalci, ne vpliva na medsebojno razvrstitev podjetij v tej zadevi.

304 Zato je treba očitke, ki jih družba Siemens navaja zoper način, kako je Komisija izračunala tržni delež te družbe, zavrniti, ne da bi bilo treba od Komisije zahtevati, da navede promet, ki so ga navedla druga podjetja, ki so sodelovala pri omejevalnem sporazumu, kot to zahteva družba Siemens.

305 Iz tega izhaja, da je treba tretji očitek, ki ga navaja družba Siemens, in zato tudi prvi del tretjega tožbenega razloga v celoti zavrniti.

B – Drugi del tretjega tožbenega razloga, ki se nanaša na nesorazmernost odvračalnega množilnega koeficienta

1. Trditve strank

306 Družba Siemens navaja, da je odvračalni faktor 2,5, s katerim je Komisija povečala izhodiščni znesek globe te družbe, pretiran in nesorazmeren v primerjavi s faktorjem, ki je bil uporabljen pri družbi ABB, in krši načelo enakega obravnavanja. Ker naj bi Komisija v obravnavani zadevi izbrala metodo, po kateri se odvračalni koeficient

določi le glede na sorazmerje prometa zadevnih podjetij, bi bilo lahko povečanje, ki je bilo naloženo družbi Siemens, največ štirikrat večje od povečanja, ki je bilo naloženo družbi ABB, saj je bil celotni promet družbe Siemens le štirikrat večji od celotnega prometa družbe ABB. Zato družba Siemens Splošnemu sodišču predlaga, naj ji zniža naloženo globo. Poleg tega se sklicuje na pomanjkljivo obrazložitev, ker Komisija v izpodbijani odločbi ni obrazložila metode, ki jo je uporabila pri svojem izračunu.

307 V odgovoru na pisna vprašanja Splošnega sodišča na obravnavi je družba Siemens pojasnila, da je treba od odvrčalnega faktorja odšteti število 1, ker je element, ki je pri množenju nevtralen. Zato naj bi bil v resnici odvrčalni faktor, ki je bil uporabljen za družbo Siemens ($2,5 - 1 = 1,5$), dejansko šestkrat večji od odvrčalnega faktorja družbe ABB ($1,25 - 1 = 0,25$) in ne dvakrat večji.

308 Komisija oporeka temu, da je kršila metodo, ki jo je izbrala za določitev odvrčalnih koeficientov. Poudarja, da je odvrčalni množilni koeficient točno sorazmeren s prometom različnih zadevnih podjetij. Dejansko naj bi bil koeficient družbe Siemens celo degresiven v primerjavi s koeficientom, ki je bil uporabljen za družbo ABB. Nazadnje, obveznost obrazložitve naj bi bila v zvezi z odvrčalnim množilnim koeficientom omejena. Poleg tega naj bi bile številke same po sebi dovolj zgovorne.

309 Komisija je v odgovoru na vprašanje Splošnega sodišča na obravnavi pojasnila, da je postopala v treh etapah. Najprej je promet zadevnih podjetij delila z deset. Iz tako dobljenih števil je nato naredila koren. Nazadnje je dobljene številke zaokrožila navzdol, s čimer naj bi dobila odvrčalne koeficiente, ki so bili dejansko uporabljeni pri različnih zadevnih podjetjih, in tudi koeficient 2,5, ki je bil uporabljen pri družbi

Siemens. Med drugim je Komisija poudarila, da ji v odločbi ni treba podrobno pojasniti metode in da koeficient 2,5 ni neobičajen glede na njeno predhodno upravno prakso.

2. Presoja Splošnega sodišča

³¹⁰ Na prvem mestu je treba glede očitka, ki se nanaša na pomanjkljivo obrazložitev, ker naj Komisija ne bi obrazložila metode izračuna odvrčalnih množilnih koeficientov, spomniti, da morajo biti iz obrazložitve, ki je predpisana s členom 253 ES, jasno in nedvoumno razvidni razlogi organa Skupnosti, ki je izdal izpodbijani akt, da lahko zainteresirane osebe razberejo razloge za sprejeti ukrep in da lahko pristojno sodišče opravlja funkcijo nadzora. Obveznost obrazložitve je treba presoјati glede na okoliščine posameznega primera, predvsem glede na vsebino akta, naravo razlogov, na katere se sklicuje, in interes, ki bi ga lahko imeli naslovniki oziroma drugi subjekti, ki jih akt neposredno in posamično zadeva. Ne zahteva se, naj obrazložitev pojasni vse upoštevne dejanske in pravne okoliščine, v katerih je treba vprašanje, ali je obrazložitev posameznega akta v skladu z zahtevami iz člena 253 ES, presoditi ne samo glede na njegovo besedilo, ampak tudi glede na njegovo sobesedilo in celoto pravnih pravil, ki urejajo zadevno področje (sodba Sodišča z dne 2. aprila 1998 v zadevi Komisija proti Sytraval in Brink's France, C-367/95 P, Recueil, str. I-1719, točka 63).

³¹¹ Glede tega je treba ugotoviti, da čeprav v izpodbijani odločbi ni navedena metoda, na podlagi katere je Komisija natančno določila koeficiente, pa iz sodne prakse izhaja, da je bistvena postopkovna zahteva, kar obveznost obrazložitev je, izpolnjena, če Komisija v odločbi navede elemente presoje, ki so ji omogočili izmeriti težo in trajanje kršitve, ne da bi ji bilo treba v njej navesti podrobnejšo obrazložitev ali številčne

podatke v zvezi z načinom izračuna globe (sodbi Sodišča z dne 16. novembra 2000 v zadevi Cascades proti Komisiji, C-279/98 P, Recueil, str. I-9693, točke od 39 do 47, in z dne 15. oktobra 2002 v združenih zadevah Limburgse Vinyl Maatschappij in drugi proti Komisiji, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, od C-250/99 P do C-252/99 P in C-254/99 P, Recueil, str. I-8375, točki 463 in 464, ter sodba Splošnega sodišča z dne 15. marca 2006 v zadevi BASF proti Komisiji, T-15/02, ZOdl., str. II-497, točka 213).

- 312 Zlasti je bilo presojeno, da je navedba številčnih podatkov, ki so bili posebej v zvezi z odvratilnim učinkom upoštevani pri izvajanju Komisijinega pooblastila za odločanje po prostem preudarku pri določitvi glob, možnost, za katero je zaželeno, da jo Komisija izkoristi, ni pa to zahteva iz obveznosti obrazložitve (zgoraj v točki 311 navedeni sodbi Cascades proti Komisiji, točki 47 in 48, in BASF proti Komisiji, točka 214).

- 313 V obravnavani zadevi je Komisija v točki 491 obrazložitve izpodbijane odločbe navedla:

„[...] razpon glob, ki se jih lahko naloži, omogoča tudi, da se njihovo višino določi na ravni, ki jim omogoča dovolj odvratalen učinek, pri čemer se upošteva velikost vsakega podjetja, ki mu je naložena globa, in posebne okoliščine obravnavanega primera. V zvezi s podjetji, ki imajo v primerjavi z drugimi subjekti posebno visok promet, je uporaba množilnega koeficienta upravičena zaradi zagotovitve zadostnega odvratilnega učinka.“

- 314 Komisija je nato za vsako izmed zadevnih podjetij navedla svetovni promet v letu 2005 in koeficient, ki je bil določen za vsako podjetje, ter podatke povzela v tabeli. Za družbo ABB, ki je imela v letu 2005 svetovni promet 18.038 milijonov EUR, je bil uporabljen koeficient 1,25. Za družbo Melco, ki je imela v letu 2005 svetovni promet 26.336 milijonov EUR, je bil uporabljen koeficient 1,5. Za družbo Toshiba, ki je imela v letu 2005 svetovni promet 46.353 milijonov EUR, je bil uporabljen koeficient 2. Za družbo Hitachi, ki je imela v letu 2005 svetovni promet 69.161 milijonov EUR, je bil uporabljen koeficient 2,5. Nazadnje, za družbo Siemens, ki je imela v letu 2005 svetovni promet 75.445 milijonov EUR, je bil uporabljen koeficient 2,5.
- 315 Iz točke 491 obrazložitve izpodbijane odločbe je tako razvidno, da je Komisija menila, da je treba pri družbi Siemens uporabiti povečanje izhodiščnega zneska, da bi se, glede na velikost in skupne vire tega podjetja, zagotovil dovolj odvrčalen učinek globe. Iz te točke je prav tako razvidno, da se je Komisija v zvezi s tem oprla na svetovni promet v letu 2005.
- 316 Glede tega je treba spomniti tudi na ustaljeno sodno prakso, v skladu s katero daje svetovni promet predstavo, čeprav približno in nepopolno, o velikosti ter gospodarski moči podjetja (sodbe Sodišča z dne 7. junija 1983 v združenih zadevah *Musique Diffusion française* in drugi proti Komisiji, od 100/80 do 103/80, Recueil, str. 1825, točka 121; zgoraj v točki 43 navedena sodba *Baustahlgewebe* proti Komisiji, točka 139, in zgoraj v točki 311 navedena sodba *BASF* proti Komisiji, točka 212).
- 317 Tako je treba ugotoviti, da je Komisija v izpodbijani odločbi pravno zadostno obrazložila elemente, ki jih je upoštevala pri povečanju izhodiščnega zneska glob zaradi odvrčanja, s čimer je družbi Siemens omogočila, da se seznani z razlogi za to povečanje izhodiščnega zneska njene globe in da uveljavlja svoje pravice, sodišču pa, da izvaja nadzor. Nasprotno pa Komisija glede na sodno prakso, navedeno v točki 312 zgoraj,

v izpodbijani odločbi ni bila dolžna navesti s številkami obrazloženih razlogov, ki jih je navedla na obravnavi, saj obveznost obrazložitve take zahteve ne vsebuje.

318 Zato je treba očitek, ki se nanaša na pomanjkanje obrazložitve, zavrnil.

319 Na drugem mestu je treba zavrnilo trditve družbe Siemens, da Komisija pri določitvi odvrčalnih koeficientov ni natančno sledila svoji lastni metodi, za katero sta značilna promet in odvrčalni koeficient družbe ABB kot „izhodiščna točka“. Ta argument namreč izhaja iz pomešanja odvrčalnega koeficienta in povečanja izhodiščnega zneska globe, ki je posledica uporabe tega koeficienta. Čeprav je Komisija trdila, da je odvrčalne koeficiente izračunala tako, da so sorazmerni glede na promet zadevnih podjetij, pa v izpodbijani odločbi ali v dokumentih, ki jih je predložila na obravnavi, ni trdila, da bi morale biti povečanje izhodiščnega zneska globe, ki je rezultat uporabe teh količnikov, sorazmerno s prometom. Nasprotno, iz števil, ki jih je Komisija navedla v točki 491 obrazložitve izpodbijane odločbe, nujno izhaja, da je višina povečanja globe ob uporabi odvrčalnega koeficienta progresivna glede na promet zadevnih podjetij.

320 Kot navaja Komisija, je mogoče sorazmernost odvrčalnih koeficientov preprosto preveriti tako, da se izdela grafični prikaz različnih uporabljenih koeficientov v odvisnosti od prometa zadevnih podjetij. Na grafu, ki ga tako dobimo, je premica, ki predstavlja sorazmernost vseh zadevnih podjetij – razen družbe Siemens, pri kateri je razmerje celo regresivno, saj je bil pri njej uporabljen enak koeficient kot pri družbi Hitachi, čeprav je bil svetovni promet prvonavedene družbe v letu 2005 za več kot 6 milijard EUR večji od prometa družbe Hitachi. Tak odnos sorazmernosti zadostuje zahtevam, ki jih je Splošno sodišče navedlo v zgoraj v točki 260 navedeni

sodbi Degussa proti Komisiji (točka 338), v kateri je pojasnilo, da mora biti razdelitev podjetij v kategorije za potrebe določitve odvračalnega koeficienta v skladu z načelom enakega obravnavanja objektivno utemeljena. V zvezi s tem je treba še spomniti, da v skladu s sodno prakso, ki je navedena v točki 316 zgoraj, svetovni promet podjetij daje predstavo o njihovi velikosti in gospodarski moči.

321 Zato ni mogoče govoriti o tem, da je Komisija v škodo družbe Siemens neenotno uporabila svojo metodo izračuna. Zato je treba očitek, ki se nanaša na pretiranost odvračalnega koeficienta in temelji na tej neenotni uporabi, zavrnil.

322 Iz istega razloga se družba Siemens v zvezi z izračunom odvračalnih koeficientov ne more upravičeno sklicevati na zgoraj v točki 86 navedeno sodbo Tokai Carbon in drugi proti Komisiji (točke od 245 do 247). V teh točkah omenjene sodbe je namreč Splošno sodišče Komisiji v bistvu očitalo, da za vsa zadevna podjetja ni logično in enotno uporabila metode, ki jo je izbrala za določitev odvračalnega koeficienta. Kot pa je bilo ravnokar razloženo, v obravnavanem primeru tega Komisiji ni mogoče očitati.

323 Na tretjem mestu je treba ugotoviti, da čeprav povečanje izhodiščnega zneska globe, ki izhaja iz uporabe odvračalnega koeficienta, za razliko od samega odvračalnega koeficienta ni sorazmerno s prometom podjetij, temveč je progresivno, ta okoliščina nujno izhaja iz uporabe metode, ki jo je izbrala Komisija. Komisija je torej očitno menila, da je tako progresivno povečanje v razmerju do prometa nujno, da bi z globami zagotovili za podjetja, ki imajo posebno visok promet, zadosten odvračalni učinek. Splošno sodišče te presoje ne more nadomestiti s svojo presojo zadostnosti uporabljenega odvračalnega koeficienta, še zlasti ob odsotnosti vsakega dejstva, ki bi kazalo

na to, da sistem, ki ga uporablja Komisija, vodi do rezultatov, ki presegajo to, kar je nujno, da bi se zagotovilo, da so globe zadosti odvrčalne.

324 Zato je treba drugi del tretjega tožbenega razloga zavrniti.

C – Tretji del tretjega tožbenega razloga, ki se nanaša na napako pri določitvi trajanja kršitve

325 Družba Siemens navaja, da se je Komisija pri povečanju izhodiščnega zneska glo-
be oprla na napačno obdobje, ker je kršitev za obdobje pred aprilom 1999 zastarala.
Meni, da ji Komisija lahko očita le srednje trajno kršitev, na podlagi katere je mogoče
v skladu s Smernicami izhodiščni znesek globe povečati le za 20 %.

326 Komisija ugovarja argumentom družbe Siemens.

327 Glede tega zadostuje spomniti, da je bilo treba ugovor zastaranja, ki ga navaja družba
Siemens za prvo obdobje kršitve, zavrniti (glej točke od 236 do 255 zgoraj) in da je
treba zato ta del tožbenega razloga, ki temelji na enakem ugovoru zastaranja, prav
tako zavrniti.

D – Četrty del tretjega tožbenega razloga, ki se nanaša na napačno opredelitev družbe Siemens za vodjo omejevalnega sporazuma

328 Družba Siemens v okviru četrtega dela tretjega tožbenega razloga, ki se nanaša na napačno opredelitev za vodjo, ki ji je bila pripisana, navaja tri očitke, ki se nanašajo, prvič, na dejstvo, da je imela družba ABB vlogo vodje pri omejevalnem sporazumu, drugič, na dejstvo, da sama te vloge ni imela, in, tretjič, na pretirano povečanje osnovnega zneska globe, ki ji je bila naložena zaradi vloge vodje omejevalnega sporazuma. Glede tega navaja, da je Komisija kršila obveznost obrazložitve in načeli enakega obravnavanja in sorazmernosti kazenskih sankcij.

329 Pred preizkusom tretjega očitka je treba skupaj preizkusiti prvi in drugi očitek.

1. Prvi in drugi očitek, ki se nanašata na dejstvo, da je imela družba ABB, in ne družba Siemens, vlogo vodje omejevalnega sporazuma

a) Trditve strank

330 Družba Siemens meni, da je dokazala, da ni imela vloge vodje omejevalnega sporazuma. Glede tega na prvem mestu spominja, da so dejstva, ki so ji očitana v zvezi z obdobjem od 1988 do 1999, zastarala in da zato tega obdobja ni mogoče upoštevati kot obteževalne okoliščine pri izračunu globe. Na drugem mestu družba Siemens navaja, da je Komisija nepravilno razlagala vlogo vodje in spregledala popolnoma administrativno naravo nalog tajništva, ki jih je opravljala pri omejevalnem sporazumu. Na

tretjem mestu družba Siemens meni, da Komisija ni upoštevala dejstva, da v obdobju od 2002 do 2004 nalog tajništva ni opravljala.

331 Poleg tega družba Siemens trdi, da je Komisija spregledala vlogi pobudnika in vodje omejevalnega sporazuma, ki ju je družba ABB imela v obdobju od 1988 do 1999, kar nasprotuje temu, da je bila v tem obdobju sama vodja. Komisija je po mnenju družba Siemens njeno vlogo precenila, saj je bila vloga, ki jo je imela družba ABB kot pobudnik, vodja in gibal pri omejevalnem sporazumu, veliko pomembnejša kot vloga evropskega tajnika pri omejevalnem sporazumu, ki jo je družba Siemens opravljala v prvi fazi svojega sodelovanja pri kršitvi. Družba Siemens meni, da je mogoče to neenako obravnavanje popraviti le z razveljavitvijo osnovnega zneska globe, ki ji je bila naložena.

332 Komisija zavrača argumente družbe Siemens.

b) Presoja Splošnega sodišča

Vloga vodje omejevalnega sporazuma

333 Komisija je v točki 514 obrazložitve izpodbijane odločbe zlasti družbi Siemens očitala vlogo „vodje“ kršitve v smislu točke 2, tretja alineja, Smernic, ker je imela ta družba vlogo evropskega tajnika pri omejevalnem sporazumu. V točkah 514 in 522 obrazložitve

izpodbijane odločbe je menila, da je treba osnovni znesek globe, ki se naloži družbi Siemens, povečati za 50 %, kar globo poveča na 396.562.000 EUR.

334 Najprej je treba kot nedokazan zavrniti argument družbe Siemens, da jo je Komisija napačno opredelila za vodjo v drugi fazi sodelovanja pri omejevalnem sporazumu, od leta 2002 do 2004. Čeprav je sicer res, da točke od 511 do 514 obrazložitve izpodbijane odločbe, v katerih se v okviru preizkusa obteževalnih okoliščin presoja vloga vodje, ne vsebujejo pojasnil v zvezi z obdobji, za katere je Komisija družbe Siemens in Alstom ali Areva opredelila za vodje, točka 147 obrazložitve izpodbijane odločbe izrecno navaja, da „je naloge [evropskega tajnika pri omejevalnem sporazumu] do septembra 1999 opravljala družba Siemens, ki ji je v obdobju od leta 1999 do 2004 sledila družba Alstom“. Zato ni mogoče trditi, da je Komisija družbo Siemens v obdobju od leta 2002 do 2004 štela za vodjo.

335 Nato je treba v zvezi z domnevnim zastaranjem dejstev, ki se nanašajo na obdobje od 1988 do 1999 spomniti na točke obrazložitve, ki so navedene v točkah od 236 do 255 zgoraj in iz katerih izhaja, da prva faza kršitve glede sodelovanja družbe Siemens ni zastarala.

336 Nazadnje je treba spomniti, da je treba v skladu z ustaljeno sodno prakso, če je kršitev storilo več podjetij, pri določanju osnovnega zneska glob preučiti težo sodelovanja vsakega od njih (sodbe Sodišča z dne 16. decembra 1975 v združenih zadevah Suiker Unie in drugi proti Komisiji, od 40/73 do 48/73, 50/73, od 54/73 do 56/73, 111/73, 113/73 in 114/73, Recueil, str. 1663, točka 623; zgoraj v točki 48 navedena sodba Aalborg Portland in drugi proti Komisiji, točka 92; zgoraj v točki 66 navedena sodba Groupe Danone proti Komisiji, točka 277, in zgoraj v točki 311 navedena sodba BASF proti Komisiji, točka 280). To pomeni zlasti ugotovitev njihovih vlog pri kršitvi

v obdobju sodelovanja pri njej (zgoraj v točki 43 navedena sodba Komisija proti Anic Participazioni, točka 150; zgoraj v točki 66 navedena sodba Groupe Danone proti Komisiji, točka 277, in zgoraj v točki 311 navedena sodba BASF proti Komisiji, točka 280). Glede tega lahko seznam primeroma naštetih okoliščin iz točke 2 Smernic, na podlagi katerih se lahko poveča osnovni znesek globe, v tretji alineji vsebuje zlasti „vloge vodje ali pobudnika kršitve“, ki jo ima podjetje.

337 V skladu s sodno prakso mora biti zadevno podjetje, da bi ga bilo mogoče opredeliti kot „vodjo“, pomembna gonilna sila omejevalnega sporazuma (zgoraj v točki 311 navedena sodba Splošnega sodišča BASF proti Komisiji, točka 374, in z dne 18. junija 2008 v zadevi Hoechst proti Komisiji, T-410/03, ZOdl., str. II-881, točka 423) ali mora nositi posebno in posamično odgovornost pri njegovem delovanju (glej v tem smislu zgoraj v točki 311 navedeno sodbo BASF proti Komisiji, točka 300). To okoliščino je treba presoditi s splošnega vidika glede na okoliščine v obravnavani zadevi (glej v tem smislu zgoraj v točki 311 navedeno sodbo BASF proti Komisiji, točki 299 in 373). Opredelitev za vodjo je sodna praksa podprla predvsem takrat, kadar je podjetje izvajalo naloge koordinatorja pri omejevalnem sporazumu in je zlasti organiziralo tajništvo, ki je bilo zadolženo za izvajanje omejevalnega sporazuma v praksi, in je zanj zagotovilo osebje (sodba Splošnega sodišča z dne 9. julija 2003 v zadevi Archer Daniels Midland in Archer Daniels Midland Ingredients proti Komisiji, T-224/00, Recueil, str. II-2597, v nadaljevanju sodba „ADM“, točki 246 in 247) ali kadar je imelo to podjetje osrednjo vlogo pri delovanju omejevalnega sporazuma v praksi, na primer tako, da je organiziralo številne sestanke, da je v okviru omejevalnega sporazuma zbiral in posredovalo informacije, da je bilo pooblaščen za zastopanje nekaterih članov pri omejevalnem sporazumu ali da je največkrat podalo predloge, ki so se nanašali na delovanje omejevalnega sporazuma (glej v tem smislu sodbo Sodišča z dne 8. novembra 1983 v združenih zadevah IAZ International Belgium in drugi proti Komisiji, od 96/82 do 102/82, 104/82, 105/82, 108/82 in 110/82, Recueil, str. 3369, točki 57 in 58, in zgoraj v točki 311 navedeno sodbo BASF proti Komisiji, točke 404, 439 in 461).

338 Kot je razvidno iz točk od 511 do 513 obrazložitve izpodbijane odločbe, je Komisija v obravnavani zadevi upoštevala, da je evropsko tajništvo pri omejevalnem sporazumu obstajalo med celotnim trajanjem omejevalnega sporazuma in je kljub spremembi

številnih organizacijskih značilnosti omejevalnega sporazuma ostalo stabilno. Naloge tega tajništva so bile številne. Komisija navaja, pri čemer opozarja na točke od 121 do 123, 131, 132, 142, od 147 do 149, od 157 do 161, 173 in 185 obrazložitve izpodbijane odločbe, da je bilo evropsko tajništvo pri omejevalnem sporazumu orodje za komunikacijo med evropskimi podjetji, ki so bila člani omejevalnega sporazuma, ter med temi podjetji in japonskim tajništvom, da je sklicevalo sestanke in jim predsedovalo in da je bilo odgovorno za vodenje kvot. Družba Siemens tem dejstvom v postopku pred Splošnim sodiščem ni ugovarjala. Po mnenju Komisije iz dopisov tega tajništva, iz vsebine sporazumov GQ in EQ in iz delovanja omejevalnega sporazuma v praksi jasno izhaja, da je bila vloga evropskega tajnika bistvena. S tem ko je prevzel pobudo in za omejevalni sporazum namenil precejšnja sredstva, naj bi ta evropski tajnik za omejevalni sporazum opravil pomembno storitev in posebno prispeval k njegovemu dobremu delovanju.

339 Družba Siemens niti v upravnem postopku pred Komisijo niti pred Splošnim sodiščem ni ugovarjala temu, da je v prvi fazi svojega sodelovanja pri omejevalnem sporazumu od leta 1988 do 1999 opravljala naloge evropskega tajnika pri omejevalnem sporazumu. Dejstvo, da je opravljala to vlogo, med drugim izhaja iz pričanj nekdanjih zaposlenih v tej družbi, gospodov E. in Tr. (glej v zvezi s tem točko 222 zgoraj). Vendar ta družba navaja, da v obravnavanem primeru tega evropskega tajništva ni mogoče opredeliti za vodjo, ker je bila njegova vloga omejena na naloge v zvezi s komunikacijo in pri tem ni šlo niti za dajanje pobud niti za voljo, ki bi bila še posebej v nasprotju s pravili konkurence, in ker ni imelo nobenih pooblastil za odločanje.

340 Glede tega je treba ugotoviti, da je imel evropski tajnik pri omejevalnem sporazumu zaradi nalog, ki jih je opravljal, vlogo vodje pri koordiniranju omejevalnega sporazuma in v vsakem primeru pri njegovem delovanju v praksi. Kot je namreč Komisija pravilno ugotovila v izpodbijani odločbi, je bil ta evropski tajnik stična točka za člane omejevalnega sporazuma in je imel bistveno vlogo pri delovanju omejevalnega sporazuma v praksi, ker je olajšal izmenjavo podatkov znotraj omejevalnega sporazuma

in je na enem mestu sprejemal, zbiral in izmenjeval bistvene informacije za delovanje omejevalnega sporazuma z njegovimi člani. To se je nanašalo zlasti na informacije o projektih GIS, saj je tajnik organiziral in opravljal vlogo tajništva na delovnih sestankih.

341 Te bistvene vloge ni mogoče izpodbiti s tem, da je obstajal odbor evropske skupine, ki je tudi imel bistveno vlogo pri omejevalnem sporazumu. Med drugim ni bilo oporekano temu, da je bila družba Siemens tudi stalni član tega odbora. Ker je ta družba, poleg tega, da je bila stalna članica odbora, opravljala tudi naloge evropskega tajnika, jo te naloge razlikujejo od drugih stalnih članov odbora, to je družb ABB in Alstom.

342 Poleg tega je lahko Komisija v točkah 147 in 513 izpodbijane odločbe upravičeno štela, da je imelo „evropsko tajništvo“ pri omejevalnem sporazumu veliko odgovornost, ki je terjala precejšnja sredstva tako glede časa kot glede zagotovljenega osebja. Brez koordinacije in centralne organizacije, ki jo je zagotavljalo to tajništvo, omejevalni sporazum glede na njegovo zapletenost nedvomno ne bi mogel delovati tako učinkovito. Poleg tega, glede na to, da ni bilo izpodbijano, da je družba Siemens od začetka omejevalnega sporazuma leta 1988 do prekinitve njenega sodelovanja leta 1999 te naloge opravljala neprekinjeno, je lahko Komisija pravilno ugotovila, da je bilo to podjetje v obravnavani zadevi pomembna gonilna sila omejevalnega sporazuma in je zato štela, da je imelo vlogo vodje v smislu točke 2, tretja alineja, Smernic.

343 Argumenti družbe Siemens v zvezi z vlogo vodje, ki jo je imela družba ABB, ne morejo ovreči tega sklepa.

344 V zvezi z argumentom družbe Siemens, da vloga vodje, ki jo je imela družba ABB, nasprotuje njeni vlogi vodje, je treba zavrni domnevo, na kateri temelji ta argument, da lahko vlogo vodje omejevalnega sporazuma hkrati opravlja le eno podjetje.

345 Kot namreč izhaja iz sodne prakse, je popolnoma mogoče, da se vloga vodje hkrati pripiše dvema ali celo več podjetjem, zlasti če gre za omejevalni sporazum, v katerem sodeluje veliko udeležencev, kar je, vsaj v prvi fazi njegovega delovanja, veljalo za omejevalni sporazum o projektih GIS (glej v tem smislu zgoraj v točki 311 navedeno sodbo Splošnega sodišča BASF proti Komisiji, točki 439 in 440, sodbo z dne 26. aprila 2007 v združenih zadevah Bolloré in drugi proti Komisiji, T-109/02, T-118/02, T-122/02, T-125/02, T-126/02, T-128/02, T-129/02, T-132/02 in T-136/02, ZOdl., str. II-947, točka 561 in navedena sodna praksa).

346 Zato tudi ob predpostavki, da je treba družbo ABB opredeliti za vodjo omejevalnega sporazuma o GIS, to ne pomeni, da za vodjo ni mogoče opredeliti tudi družbe Siemens.

Domnevno neenako obravnavanje družbe Siemens v primerjavi z družbo ABB

347 Nato je treba preizkusiti argument družbe Siemens, da je Komisija, s tem ko je tej družbi, ne pa tudi družbi ABB, pripisala vlogo vodje, kršila načelo enakega obravnavanja, saj naj bi imela družba ABB vlogo pobudnika in vodje. Ta argument je treba zavrniti iz dveh razlogov.

348 Prvič, v zvezi z domnevno vlogo pobudnika, ki naj bi jo imela družba ABB, je treba spomniti, kot izhaja iz besedila točke 2, tretje alineje, Smernic, da je treba pojem „vodja“ pri kršitvi razlikovati od pojma „pobudnik“ kršitve. Medtem ko se vloga pobudnika nanaša na vzpostavitev ali širitev omejevalnega sporazuma, se namreč vloga vodje nanaša na delovanje omejevalnega sporazuma (zgoraj v točki 311 navedena sodba BASF proti Komisiji, točka 316). Zato vodja kršitve in pobudnik kršitve nista v primerljivem položaju, tako da tudi če bi Komisija, s tem ko družbe ABB ni opredelila za pobudnico omejevalnega sporazuma, ravnala nepravilno, dejstvo, da je to družbo in družbo Siemens obravnavala različno, ne bi pomenilo kršitve načela enakega obravnavanja.

349 Drugič, ni dokazano in tudi ne zatrjevano, da je družba ABB opravljala naloge evropskega tajnika pri omejevalnem sporazumu ali da je sama na stabilen in trajen način opravljala vse naloge, ki jih je imel ponavadi ta tajnik. Poleg tega, čeprav je na splošno priznано, tudi s strani Komisije, da je imela družba ABB „pomembno vlogo“ pri omejevalnem sporazumu, pa ni bilo dokazano, da je bila ta vloga pri delovanju omejevalnega sporazuma primerljiva z vlogo, ki so jo imele družbe Siemens in Alstom ali Areva kot evropski tajniki pri omejevalnem sporazumu.

350 Navedbe družbe Siemens glede tega ne morejo ovreči te ugotovitve.

351 Na prvem mestu je treba ugotoviti, da se opomin družbe Siemens glede vloge, ki jo je imela družba ABB na koncu 80. let pri omejevalnem sporazumu v zvezi z izoliranimi vodovodnimi instalacijami, ne nanaša na obravnavano zadevo – razen dejstva, ki je bilo pravilno ugotovljeno v izpodbijani odločbi, da je treba na področju omejevalnih sporazumov družbo ABB opredeliti za povratnico.

352 Na drugem mestu, dokumenti iz spisa, na katere se opira družba Siemens, ne podpirajo njenega argumenta, da bi bilo treba družbo ABB opredeliti za vodjo omejevalnega sporazuma.

353 V nasprotju s tem, kar trdi družba Siemens, namreč okoliščina, da je bila odločitev o sodelovanju pri omejevalnem sporazumu v okviru družbe ABB sprejeta na najvišji ravni, tudi če bi bila dokazana, z ničemer ne bi potrjevala, da je imela družba ABB vlogo gonilne sile pri omejevalnem sporazumu. Enako velja za dejstvo, da sta bila po navedbah gospoda M. dva zaposlena v družbi ABB zaporedoma „European speaker“. Ta okoliščina ne pomeni, da je imelo to podjetje položaj vodje omejevalnega sporazuma. Glede tega je treba ugotoviti, da nalog osebe, ki je „European speaker“, ni mogoče razbrati niti iz spisa in zlasti ne iz dokumentov družbe Siemens. Na podlagi tega, da niti sporazum GQ niti sporazum EQ ne omenjata tega položaja, je mogoče domnevati, da naloge osebe „European speaker“ pri omejevalnem sporazumu niso imele velikega pomena.

354 Poleg tega, čeprav opomba 153 izpodbijane odločbe vsebuje, kot navaja družba Siemens, izjavo družbe Areva, da je družba ABB predsedovala sestankom na ravni uprave, pa je mogoče iz umestitve opombe v točko 147 obrazložitve izpodbijane odločbe in besedila izjave družbe Areva jasno razbrati, da se ta izjava nanaša le na obdobje med letoma 2002 in 2004. Komisija družbi Siemens ne očita, da je v tem relativno kratkem obdobju opravljala naloge tajništva omejevalnega sporazuma – v tem obdobju sta namreč to vlogo opravljali družbi Alstom ali Areva. Družba Siemens pa ne navaja, zakaj naj bi imela družba ABB zaradi dejstva – tudi če bi bilo dokazano – da je v obdobju komaj dveh let, v katerem sta naloge tajništva opravljali družbi Alstom ali Areva, predsedovala sestankom na ravni uprave, vlogo, ki je podobna vlogi družbe Siemens, ki je več kot enajst let opravljala naloge evropskega tajnika pri omejevalnem sporazumu.

- 355 Dejstvo, ki ga navaja družba Siemens, da sta se družbi ABB in Alstom leta 2000 odločili, da bosta s pomočjo v ta namen uprizorjene „poslovilne prireditve“ podjetje VA Tech izključili iz omejevalnega sporazuma, ne dokazuje, da je imela družba ABB vlogo vodje. Glede na to, da so po koncentraciji na zadevnem trgu po prekinitvi sodelovanja družbe Siemens v omejevalnem sporazumu ostala le tri evropska podjetja, to, da sta se dve izmed teh podjetij povezali proti tretjemu, ni dokaz za vlogo vodje.
- 356 Nazadnje, trditev družbe Siemens, da je imela družba ABB odločilno vlogo pri organizaciji in izvedbi povračilnih ukrepov, ki so bili zoper družbo Siemens sprejeti po njenem odhodu, ni podkrepljeno z nobenimi dokazi. Niti točka 169 obrazložitve izpodbijane odločbe niti izjava gospoda M., ki je navedena v tej točki, namreč ne vsebujeta niti najmanjšega indica v zvezi z odločilno vlogo, ki naj bi jo imela družba ABB pri organizaciji ali izvedbi teh povračilnih ukrepov.
- 357 Zato družba Siemens ni dokazala, da je bila družba ABB glede vloge vodje v primerljivem položaju, tako da je njuno različno obravnavanje upravičeno.
- 358 V vsakem primeru, tudi če bi Komisija, s tem ko družbe ABB kljub pomembni vlogi podjetja ABB pri omejevalnem sporazumu ni opredelila za vodjo omejevalnega sporazuma, ravnala nepravilno, taka nezakonitost, ki je bila storjena v korist drugega, ne bi opravičevala tega, da se tožbenemu razlogu, ki ga navaja družba Siemens in se nanaša na razglasitev ničnosti, ugodi. Iz ustaljene sodne prakse namreč izhaja, da mora biti spoštovanje načel enakega obravnavanja ali prepovedi diskriminacije usklajeno s spoštovanjem načela zakonitosti, kar pomeni, da se ne more nihče v svojo korist sklicevati na nezakonitost, storjeno v korist drugega (glej v tem smislu sodbo Sodišča z dne 9. oktobra 1984 v zadevi Witte proti Parlamentu, 188/83, Recueil, str. 3465, točka 15; zgoraj v točki 184 navedena sodba Splošnega sodišča SCA Holding

proti Komisiji, točka 160; z dne 14. maja 1998 v zadevi Mayr-Melnhof proti Komisiji, T-347/94, Recueil, str. II-1751, točka 334, in zgoraj v točki 87 navedena sodba LR AF 1998 proti Komisiji, točka 367).

359 Kot pa je bilo razloženo v točkah od 339 do 342 zgoraj, je Komisija družbo Siemens pravilno opredelila za vodjo omejevalnega sporazuma. Zato argumentacije družbe Siemens, s katero želi doseči ravno to, da njena globa ne bi bila nezakonito povečana, ni mogoče sprejeti (glej v tem smislu zgoraj v točki 358 navedeno sodbo Mayr-Melnhof proti Komisiji, točka 334, in zgoraj v točki 184 navedeno sodbo SCA Holding proti Komisiji, točka 160).

360 Zato je treba očitka družbe Siemens, ki se nanašata na to, da ni imela vloge vodje pri omejevalnem sporazumu, in na to, da bi bilo treba družbo ABB opredeliti za pobudnico ali vodjo omejevalnega sporazuma, zavrniti.

2. Tretji očitek, ki se nanaša na pretirano povečanje osnovnega zneska globe, ki je bila družbi Siemens naložena zaradi vloge vodje pri omejevalnem sporazumu

a) Trditve strank

361 Družba Siemens podredno navaja, da je povečanje za 50 %, ki ga je uporabila Komisija, tudi če bi začasno izvajanje dejavnosti tajništva zadostovalo za opredelitev za vlogo vodje, pretirano in pomeni kršitev načel enakega obravnavanja in sorazmernosti.

Družba Siemens, ki se sklicuje na upravno prakso Komisije, trdi, da bi morale za povečanje osnovnega zneska globe za 50 % poleg preprostega dejstva, da je zadevno podjetje opravljalo naloge tajništva, obstajati še druge obteževalne okoliščine. Splošnemu sodišču predlaga, da na podlagi svoje neomejene sodne pristojnosti bistveno zmanjša povečanje, ki je bilo uporabljeno za to družbo.

362 Komisija argumentom družbe Siemens nasprotuje.

b) Presoja Splošnega sodišča

363 Najprej je treba spomniti, da trditev, da naj bi bilo 50-odstotno povečanje večje od povečanja, ki se po navadi uporablja v odločbah Komisije, ne dokazuje, da gre za kršitev načela sorazmernosti (zgoraj v točki 345 navedena sodba Bolloré in drugi proti Komisiji, točka 579; v tem smislu glej tudi zgoraj v točki 337 navedeno sodbo ADM, točka 248).

364 V zvezi s tem je dovolj opozoriti, da ima v skladu s sodno prakso Komisija pri določitvi posameznih glob diskrecijsko pravico in ni dolžna uporabiti natančne matematične formule (sodbe Splošnega sodišča z dne 6. aprila 1995 v zadevi Martinelli proti Komisiji, T-150/89, Recueil, str. II-1165, točka 59; z dne 14. maja 1998 v zadevi Mo och Domsjö proti Komisiji, T-352/94, Recueil, str. II-1989, točka 268, in zgoraj v točki 345 navedena Bolloré in drugi proti Komisiji, točka 580). Zato družba Siemens

očitka, ki se nanaša na kršitev načela sorazmernosti, ne more utemeljiti s povečanji, ki jih je Komisija uporabila v drugih zadevah.

365 Drugič, glede argumenta družbe Siemens, da povečanje globe za 50 % zaradi njene vloge vodje omejevalnega sporazuma krši tudi načelo enakega obravnavanja, saj je bila gonilna sila omejevalnega sporazuma družba ABB, je treba spomniti, da družbi Siemens, kot je bilo ugotovljeno v točkah od 352 do 357 zgoraj, ni uspelo dokazati, da je treba na podlagi dokumentov iz spisa šteti, da sta bili vlogi družb ABB in Siemens enaki. Zlasti vloga gonilne sile, ki naj bi jo imela družba ABB pri omejevalnem sporazumu, ni podkrepljena z nobenimi dokazi. Ker zato družbi ABB in Siemens nista v enakem položaju, ju Komisija ni dolžna obravnavati enako.

366 Poleg tega, tudi če se bi domnevalo, kot to trdi družba Siemens, da je treba vlogo družbe ABB kot domnevne gonilne sile pri omejevalnem sporazumu opredeliti za enakovredno vlogi družbe Siemens, kar je opredelitev, ki naj bi jo Komisija napačno opustila, na podlagi te nezakovitosti, ki je bila storjena v korist drugega, ne bi bilo mogoče ugoditi tožbenemu razlogu družbe Siemens, ki se nanaša na razglasitev ničnosti. Kot je bilo namreč omenjeno v točki 358 zgoraj, mora biti spoštovanje načel enakega obravnavanja ali prepovedi diskriminacije usklajeno s spoštovanjem načela zakonitosti, kar pomeni, da se ne more nihče v svojo korist sklicevati na nezakovitost, storjeno v korist drugega.

367 Tretjič, glede sorazmernosti povečanja zaradi vloge vodje, ki jo je imela družba Siemens, je iz sodne prakse razvidno, da to, da je podjetje delovalo kot vodja omejevalnega sporazuma, pomeni, da mora v primerjavi z drugimi podjetji nositi posebno odgovornost (glej v tem smislu zgoraj v točki 337 navedeno sodbo Sodišča IAZ International Belgium in drugi proti Komisiji, točki 57 in 58; sodbo z dne 16. novembra 2000

v zadevi Finnboard proti Komisiji, C-298/98 P, Recueil, str. I-10157, točka 45, in zgoraj v točki 358 navedeno sodbo Mayr-Melnhof proti Komisiji, točka 291).

³⁶⁸ Glede na pomembnost nalog, ki jih je družba Siemens kot evropski tajnik omejevalnega sporazuma opravljala v omejevalnem sporazumu in so opisane v točkah 338, 340 in 342 zgoraj, v obravnavanem primeru povečanje za 50 % ne more biti opredeljeno za nesorazmerno.

³⁶⁹ Zato je treba tretji očitek in s tem četrti del tretjega tožbenega razloga zavrniti.

E – Peti del tretjega tožbenega razloga, ki se nanaša na očitno napako pri presoji v zvezi z nezmanjšanjem globe na podlagi obvestila o ugodni obravnavi

1. Trditve strank

³⁷⁰ Družba Siemens navaja, da ji Komisija ni zmanjšala globe na podlagi obvestila o ugodni obravnavi. Navaja, da je predložila dokaze, ki imajo precejšnjo dodano vrednost, pri čemer se je sklicevala na obvestilo o vrsti sestankov omejevalnega sporazuma, na rekonstrukcijo datoteke, na dopis nekega odvetnika v zvezi z delovanjem omejevalnega

sporazuma med letoma 2002 in 2004, na izid interne revizije družbe Siemens iz leta 2005 in na pričanja nekdanjih zaposlenih v tej družbi, gospodov Tr, E. in Sch.

371 Komisija zavrača argumente družbe Siemens.

2. Presoja Splošnega sodišča

372 V skladu z odstavkom 21 obvestila o ugodni obravnavi mora podjetje, da bi bilo upravičeno do zmanjšanja globe na podlagi tega obvestila, Komisiji zlasti zagotoviti dokaze o domnevni kršitvi, ki pomenijo precejšnjo dodano vrednost glede na dokaze, s katerimi Komisija že razpolaga.

373 V skladu z odstavkom 22 obvestila o ugodni obravnavi se pojem „dodana vrednost“ nanaša na obseg, v katerem zagotovljeni dokazi zaradi svoje narave in/ali stopnje podrobnosti okrepijo možnost Komisije, da dokaže zadevna dejstva.

374 V skladu s sodno prakso zmanjšanje glob v primeru sodelovanja podjetij, ki so bila udeležena pri kršitvah konkurenčnega prava Skupnosti, temelji na preudarku, da tako sodelovanje Komisiji olajša njeno nalogo, ki je ugotovitev obstoja kršitve, in da se glede na okoliščine kršitev konča (zgoraj v točki 285 navedena sodba Dansk Rørindustri in drugi proti Komisiji, točka 399; sodbe Splošnega sodišča z dne 14. maja 1998 v zadevi BPB de Eendracht proti Komisiji, T-311/94, Recueil, str. II-1129, točka 325;

Finnboard proti Komisiji, T-338/94, Recueil, str. II-1617, točka 363, in zgoraj v točki 358 navedena Mayr-Melnhof proti Komisiji, točka 330).

375 Kot je navedeno v točki 29 obvestila o ugodni obravnavi, so s tem obvestilom nastala upravičena pričakovanja, na katera se lahko zanesejo podjetja, ki želijo Komisijo obvestiti o obstoju omejevalnega sporazuma. Glede na upravičena pričakovanja, ki so jih podjetja, ki želijo sodelovati s Komisijo, lahko pridobila na podlagi tega obvestila, je Komisija torej dolžna slediti obvestilu, ko v okviru določitve zneska globe, naložene družbi Siemens, presoja njeno sodelovanje (glej po analogiji sodbo Splošnega sodišča z dne 15. marca 2006 v zadevi Daiichi Pharmaceutical proti Komisiji, T-26/02, ZOdl., str. II-713, točka 147 in navedena sodna praksa).

376 Vendar pa ima Komisija v mejah, ki jih postavlja obvestilo o ugodni obravnavi, diskrecijsko pravico pri presoji, ali imajo dokazi, ki jih je predložilo neko podjetje, dodano vrednost v smislu odstavka 22 obvestila o ugodni obravnavi in ali je treba podjetju dodeliti zmanjšanje na podlagi tega obvestila (glej po analogiji zgoraj v točki 285 navedeno sodbo Dansk Rørindustri in drugi proti Komisiji, točki 393 in 394, in sodbo Splošnega sodišča z dne 14. decembra 2006 v združenih zadevah Raiffeisen Zentralbank Österreich in drugi proti Komisiji, od T-259/02 do T-264/02 in T-271/02, ZOdl., str. II-5169, točka 532). Ta presoja je predmet omejenega sodnega nadzora.

377 V obravnavni zadevi je treba torej preizkusiti, ali je Komisija s tem, ko je menila, da izjave družbe Siemens, ki so omenjene v točkah od 533 do 536 obrazložitve izpodbijane odločbe, nimajo precejšnje dodane vrednosti, storila očitno napako pri presoji.

378 Najprej je treba v zvezi s temi izjavami ugotoviti, da se informacije, ki jih je družba Siemens priskrbela med vložitvijo svoje prošnje na podlagi obvestila o ugodni obravnavi 28. maja 2004 in obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah s konca aprila 2006, nanašajo le na drugo fazo njenega sodelovanja pri omejevalnem sporazumu, to je na obdobje od leta 2002 do 2004. V nasprotju s tem pa je do obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah glede svoje udeležbe pri kršitvi med letoma 1988 in 1999 molčala.

379 Poleg tega je treba poudariti, da je družba Siemens v vseh svojih sporočilih Komisiji, ki se nanašajo na obvestilo o ugodni obravnavi, vedno ugovarjala temu, da so bili predmet sporazumov, pri katerih je sodelovala, projekti GIS na EGP oziroma da so imeli ti sporazumi posledice v EGP. Bolj kot volja za iskreno sodelovanje je iz teh sporočil torej razviden poskus, da bi se kar najbolj prikrilo vsebino teh sporazumov, ki jo je Komisija dokazala v izpodbijani odločbi.

380 Vendar pa se pogoj sodelovanja v celoti, ki je naveden v odstavku 11 obvestila o ugodni obravnavi, kot je razvidno iz odstavka 20 tega obvestila, nanaša le na prošnje za imuniteto pred globami, ne pa tudi na prošnje za ugodnejšo obravnavo. Zato očitna neiskrenost izjav družbe Siemens ne preprečuje odobritve zmanjšanja globe tej družbi, če je v skladu z odstavkom 21 tega obvestila predložila dokaze s precejšnjo dodano vrednostjo.

381 Glede na domnevno dodano vrednost podatkov, ki jih je priskrbela družba Siemens, prvič, ta družba navaja, da je v svojem dopisu z dne 28. maja 2004 „bolj podrobno [opisala] vrsto sestankov omejevalnega sporazuma“.

382 Glede tega je treba ugotoviti, da je družba Siemens v svoji prošnji z dne 28. maja 2004 na podlagi obvestila o ugodni obravnavi priznala, da so imeli njeni zaposleni,

gospodje R., S. in Ze., od začetka leta 2002 stike z družbami ABB, Alstom ali Areva in skupino VA Tech in da je izdelala prvi seznam sestankov na ravni uprave in na operativni ravni. Vendar pa je družba Siemens navedla, da je bil namen teh stikov „benchmarking“ – to je izmenjava dobrih praks, da bi povečali konkurenčnost podjetij v sektorju – in pogovori o možnostih za sodelovanje na področju skupnih nabav ali pri izmenjavi polproizvodov. Poleg tega je družba Siemens tudi priznala, da so na teh sestankih razpravljali o zelo omejenem številu konkretnih projektov. Kljub temu je navedla, da gre le za mednarodne projekte, ki nimajo nobene povezave z EGP. Poleg tega naj ne bi šlo za sporazume o cenah teh projektov, temveč za poziv k „razumnemu“ ravnanju proizvajalcev v zvezi z ravno njihovih ponudb.

383 Teh podatkov ni mogoče opredeliti za „dokaze za domnevno kršitev“ v smislu odstavka 21 obvestila o ugodni obravnavi, saj pričajo le o popolnoma neškodljivih stikih med evropskimi proizvajalci GIS. Poleg tega, kot je Komisija navedla v točki 534 obrazložitve izpodbijane odločbe, pri čemer družba Siemens temu ni ugovarjala, je Komisija že vedela za te sestanke in tudi za njihove udeležence.

384 Dugić, družba Siemens navaja, da je dešifrirala in Komisiji predložila podatke.

385 Glede tega je treba ugotoviti, da je družba Siemens v svojem dopisu z dne 23. julija 2004 predložila različne dokumente. Najprej je predložila seznam projektov GIS, ki se nanašajo izključno na področje zunaj EGP in za katere je bilo treba ponudbe predložiti v letih 2002 in 2003, z navedbo proizvajalcev, katerim so bili dodeljeni, pri čemer je bil ta seznam obnovljen iz datoteke, ki je bila zasežena, ko je Komisija pregledala prostore te družbe. Nato je predložila seznam telefonskih pogovorov, ki jih je gospod Ze., zaposleni v tej družbi, med 22. aprilom in 22. majem 2004 opravil preko svoje

kartice SIM. Nazadnje je predložila več dokumentov, ki so bili odkriti na prenosnem računalniku gospoda Ze. in iz katerih je razvidna možnost za predvideno dvostransko sodelovanje z drugimi proizvajalci GIS.

386 Seznam projektov ne vsebuje nobenega projekta GIS v Evropi in zato ne more priskrbeti informacij o posledicah omejevalnega sporazuma v EGP. Seznam telefonskih pogovorov vsebuje le datum, uro, trajanje izhodnih klicev in klicane številke. Poleg tega družba Siemens ni navedla, kako bi lahko Komisija iz tega seznama ugotovila obstoj omejevalnega sporazuma – toliko bolj ker se nanaša na obdobje (april in maj 2004), v katerem je omejevalni sporazum po trditvah družbe Siemens že prenehal. Nazadnje, dokumenti iz prenosnega računalnika gospoda Ze. se nanašajo le na sodelovanje v zvezi z neškodljivimi projekti in nimajo nobene zveze z zadevnim omejevalnim sporazumom, saj se nanašajo na dejavnosti benchmarkinga in na posamezne tvorbe konzorcija za nekatere projekte.

387 Zato nobenega izmed teh dokumentov ni mogoče opredeliti za dokaz, ki bi okrepil možnost Komisije, da dokaže obstoj omejevalnega sporazuma.

388 Tretjič, družba Siemens navaja, da je poslala dopis, ki ga je pripravila v imenu svojih nekdanjih zaposlenih, ki so sodelovali pri omejevalnem sporazumu, ter „podrobno [opisuje] način delovanja omejevalnega sporazuma“ in „podrobno [našteva] sporazume, ki se nanašajo na različne projekte [GIS] v EGP“. Po njenem mnenju je ta dokument „natančen dokument, ki poroča o sporazumih, ki so bili sklenjeni med letoma 2002 in 2004“.

389 Glede tega je treba opozoriti, da je družba Siemens 7. decembra 2004 Komisiji dejansko poslala dopis z datumom 25. november 2004, ki ga je pripravil pravni zastopnik

neimenovanih nekdanjih zaposlenih v tej družbi. Družba Siemens domneva, da gre za gospode R., S. in/ali Z., ki so to družbo, po ugotovitvah Komisije, zastopali v drugi fazi njenega sodelovanja pri omejevalnem sporazumu. V tem dopisu so povzete izjave teh zaposlenih, zlasti pa je navedeno, da so na sestankih z družbami ABB, Alstom in skupino VA Tech, ki so potekali od oktobra 2002, potekali pogovori o projektih GIS na skupnem trgu za uskladitev ravnanj, sklenitve sporazumov in določitve cen, da je bila družba Alstom zadolžena za naloge tajništva in da je komunikacija potekala preko telefona, telefaksa in šifrirane elektronske pošte. V svojem dopisu z dne 7. decembra 2004 je družba Siemens navedla, da je glede na ta dopis mogoče, da so bile njene prejšnje izjave nepopolne ali celo napačne. Prav tako je pojasnila, v nasprotju s tem, kar je trdila pred Splošnim sodiščem, da „posredovane informacije [niso bile] zelo podrobne“.

³⁹⁰ Čeprav so imele te informacije za dokazovanje kršitve določeno dokazno vrednost – Komisija je dopis z dne 25. novembra 2004 v potrditev dejstva, da sta družbi Alstom ali Areva po odhodu družbe Siemens v letu 1999 opravljali naloge evropskega tajništva, citirala v opombi 153 izpodbijane odločbe – pa le potrjujejo dejstva, s katerimi je bila Komisija že prej seznanjena. Družba Areva je namreč v dokumentu, ki je bil Komisiji preko telefaksa poslan 25. maja 2004, sama priznala, da je opravljala naloge tajništva. Zato za informacije, ki jih je predložila družba Siemens, ni mogoče trditi, da predstavljajo znatno dodano vrednost glede na dokaze, s katerimi Komisija že razpolaga.

³⁹¹ Četrtrič, družba Siemens navaja, da je analizirala konkurenčni položaj na glavnih trgih Unije in svoje ugotovitve predložila Komisiji ter da ni nobeno drugo podjetje predložilo tako natančnih informacij o trgu in konkurenci.

- 392 Glede tega je treba ugotoviti, da je družba Siemens 4. julija 2005 Komisiji poslala pisni povzetek interne revizije. Navedla je, da je pri tej reviziji zlasti preverila vse projekte GIS, ki jih je med januarjem 2000 in aprilom 2004 izvedla v Evropi, glede na pravne določbe na področju omejevalnih sporazumov. Po njenih navedbah ta revizija kljub znatnemu naporu, ki je bil vanjo vložen, ni prinesla konkretnih rezultatov, ki bi lahko potrdili očitke Komisije, in ni odkrila nepravilnosti, na podlagi katerih bi lahko sklepali o obstoju sporazumov med konkurenti v zvezi s posamičnimi projekti v Uniji.
- 393 Zato informacije, ki jih je družba Siemens poslala 4. julija 2005, nimajo dokazne vrednosti. Zlasti ni razvidno, da so domnevne „natančne informacije o trgu in konkurenci“ okrepile možnost Komisije, da dokaže kršitev, ki je navedena v izpodbijani odločbi, in da imajo torej precejšnjo dodano vrednost.
- 394 Petič, družba Siemens navaja, da je Komisiji poslala pričanja svojih nekdanjih zaposlenih, gospodov Tr., E. in Sch., ki so vsebovala podrobne informacije o sklenitvi sporazuma GQ in vlogi, ki jo je imela družba ABB pri omejevalnem sporazumu.
- 395 Glede tega je treba spomniti, da je družba Siemens v prilogi k dopisu z dne 7. avgusta 2006 Komisiji poslala zapisnike s pričanj njenih nekdanjih zaposlenih, gospodov Tr., E. in Sch. V tem dopisu je pravni zastopnik družbe Siemens povzel bistvo njihovih pričanj. Zlasti je navedel, da je bila družba BBC, ki je postala ABB, pobudnica sporazuma GQ in da je bila gonilna sila pri predhodnih pogovorih med evropskimi proizvajalci, da se je sporazum GQ nanašal na trge Srednjega vzhoda, in ne na evropske projekte, da se je družba Siemens iz sporazuma GQ umaknila konec leta 1998 ali najkasneje v začetku leta 1999, in da omejevalni sporazum, pri katerem je družba Siemens sodelovala med letoma 2002 in 2004, ni imel nobene zveze s prejšnjim omejevalnim sporazumom, ki je temeljil na sporazumu GQ.

396 Prav tako je treba ugotoviti, da so bile te informacije posredovane več kot tri mesece po obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah konec aprila 2006, v katerem je Komisija že predstavila svoje dokaze v zvezi s kršitvijo, ki je očitana proizvajalcem GIS. Poleg tega je edino novo dejstvo, ki je razvidno iz teh pričanj, da naj bi bila družba ABB pobudnica in gonilna sila pri sklepanju sporazuma GQ. Kot pa je bilo ugotovljeno v točkah od 350 do 357 zgoraj, te trditve drugi dokumenti iz spisa ne potrjujejo. Zato ni mogoče trditi, da so pričanja gospodov Tr., E. in Sch. okrepila možnost Komisije, da dokaže kršitev, ki je navedena v izpodbijani odločbi, in da imajo precejšnjo dodano vrednost.

397 Iz zgoraj navedenega je razvidno, da Komisija, s tem da družbi Siemens ni dodelila zmanjšanja globe, ki ji je bila naložena, ni kršila obvestila o ugodni obravnavi. Zato je treba peti del tretjega tožbenega razloga zavrni.

F – Šesti del tretjega tožbenega razloga, ki se nanaša na to, da je generalni direktorat (DG) „Konkurenca“ dejansko pritiskal na kolegij komisarjev

1. Trditve strank

398 Družba Siemens navaja dejstvo, da so na večer pred sprejetjem odločitve kolegija komisarjev v obravnavni zadevi nekateri mediji poročali o tem, da bo podjetjem, ki so sodelovala pri domnevnem omejevalnem sporazumu, naložena izjemno visoka globa, pri čemer so natančno navedli višino glob, ki so bile naložene različnim zadevnim podjetjem. Meni, da to postopanje pomeni kršitev temeljnega načela prava Skupnosti, na podlagi katerega kolegij komisarjev svoje odločitve sprejema na lastno odgovornost in samostojno.

399 Komisija je glede dogodka, ki ga je navedla družba Siemens, izrazila obžalovanje. Vendar pa je poudarila, da objava teh zneskov ni bila namerna in zanjo tudi ni vedela. V zvezi s tem naj bi Komisija, da bi odkrila vir informacij, opravila interni nadzor, ki je bil neuspešen, nato pa je spremenila upravno prakso, da bi preprečila ponovitev takih dogodkov. Glede pravne presoje tega dogodka Komisija meni, da taka prezgodnja objava ne more omejiti neodvisnosti članov Komisije in da ta dogodek ne vpliva na zakonitost izpodbijane odločbe.

2. Presoja Splošnega sodišča

401 Treba je spomniti, da člen 287 ES člane, uradnike in uslužbence institucij Skupnosti zavezuje, da „ne smejo razkrivati informacij, za katere velja obveznost varovanja poslovne skrivnosti, zlasti informacij o podjetjih, njihovih poslovnih odnosih ali sestavinah stroškov“. Čeprav se ta določba nanaša predvsem na informacije, ki so bile pridobljene od podjetij, prislov „zlasti“ kaže na to, da gre za splošno načelo, ki se uporablja tudi za druge zaupne informacije (sodba Sodišča z dne 7. novembra 1985 v zadevi Adams proti Komisiji, 145/83, Recueil, str. 3539, točka 34; glej tudi v tem smislu sodbo Splošnega sodišča z dne 18. septembra 1996 v zadevi Postbank proti Komisiji, T-353/94, Recueil, str. II-921, točka 86).

401 V obravnavani zadevi je iz spisa razvidno, da so bili pred sprejetjem izpodbijane odločbe bistveni deli predloga odločbe, ki je bila predložena kolegiju komisarjev v dokončno sprejetje, posredovani neki tiskovni agenciji. Na predvečer sprejetja izpodbijane odločbe, 23. januarja 2007 okoli 19. ure, je ta agencija objavila natančne podatke o skupni višini glob in individualnih globah družb Siemens, Melco in Alstom ter novico, da naj bi bila družbi ABB kot skesani priči Komisije odobrena imuniteta pred

globami. Komisija, ki je trdila, da ni mogla odkriti osebe, ki je informacijo posredovala medijem, ni izpodbijala tega, da je bila informacija poslana iz njenih služb.

402 V skladu z ustaljeno sodno prakso lahko taka nepravilnost povzroči razglasitev nič-
nosti zadevne odločbe, če se dokaže, da bi imela brez te nepravilnosti odločba dru-
gačno vsebino (zgoraj v točki 336 navedena sodba Suiker Unie in drugi proti Komi-
siji, točka 91, in zgoraj v točki 174 navedena sodba Dunlop Slazenger proti Komisiji,
točka 29). V obravnavani zadevi pa družba Siemens takega dokaza ni navedla. Iz ni-
česar ni mogoče sklepati, da bi člani komisije, če spornih novic v medijih ne bi bilo,
spremenili predlagano višino globe ali predlagano vsebino odločbe. Zlasti ne obstaja
nobeno dejstvo, na podlagi katerega bi lahko sklepali, da je kolegij komisarjev v celoti
čutil pritisk, ali da so ga čutili posamični člani komisije, ali da so menili, da ni mogoče
spremeniti delov predloga odločbe, ki so bili že sporočeni medijem.

403 Zato je treba zavrniti tudi ta del tretjega tožbenega razloga. Tretji tožbeni razlog je
treba tako zavrniti v celoti.

404 Ker so bili trije tožbeni razlogi, ki jih je navedla družba Siemens, zavrnjeni, je treba
tožbo zavrniti.

Stroški

405 V skladu s členom 87(2) Poslovnika se neuspeli stranki naloži plačilo stroškov, če
so bili ti priglašeni. Ker družba Siemens s svojimi predlogi ni uspela, se ji v skladu
s predlogi Komisije naloži plačilo stroškov postopka.

Iz teh razlogov je

SPLOŠNO SODIŠČE (drugi senat)

razsodilo:

1. Tožba se zavrne.

2. Družbi Siemens AG se naloži plačilo stroškov.

Pelikánová

Jürimäe

Soldevila Fragoso

Razglašeno na javni obravnavi v Luxembourggu, 3. marca 2011.

Podpisi

Kazalo

Dejansko stanje	II - 491
Postopek in predlogi strank	II - 496
Pravo	II - 497
I – Prvi tožbeni razlog: kršitev člena 81(1) ES in člena 53(1) Sporazuma EGP	II - 498
A – Prvi del prvega tožbenega razloga: „nezadosten opis očitanih kršitev“ ...	II - 498
1. Trditve strank	II - 498
2. Presoja Splošnega sodišča	II - 499
B – Drugi del prvega tožbenega razloga: „nepravilna presoja domnevnih sporazumov in njihovih posledic za skupni trg“	II - 499
1. Trditve strank	II - 500
2. Presoja Splošnega sodišča	II - 501
a) Dokazno breme	II - 503
b) Dokazna vrednost sporazumov GQ in EQ	II - 508
c) Dokaz za skupni dogovor	II - 509
Izjave družbe ABB in priče gospoda M.	II - 510
Izjave družbe Fuji	II - 517
Izjave družbe Hitachi	II - 521
Neizpodbijanje družb Areva, Alstom in skupine VA Tech	II - 524
	II - 627

Seznam projektov GIS v Evropi	II - 525
– Izvor in datum nastanka skupnega seznama ter njegova opredelitev kot dokaz	II - 527
– Trditev, da projekti GIS v Evropi, navedeni na skupnem seznamu, niso bili obravnavani v okviru omejevalnega sporazuma	II - 528
– Projekti, ki naj bi bili večkrat navedeni ali ki naj ne bi bili izvedeni	II - 531
– Majhen delež projektov GIS v Evropi na skupnem seznamu	II - 531
– Domnevna nedodelitev projektov GIS v EGP v okviru omejevalnega sporazuma družbi Siemens	II - 533
– Ekonometrična analiza, ki jo je predložila družba Siemens	II - 535
Listinski dokazi	II - 537
– Sporazuma GQ in EQ	II - 538
– Dokument, najden v prostorih skupine VA Tech in naslovljen „Povzetek pogovora z JJC“	II - 542
– Korespondenca z dne 18. januarja 1999 med gospodi Wa., J. in B., zaposlenimi v skupini VA Tech	II - 544
– Listinski dokazi v zvezi z dejstvi, ki so se zgodila med letoma 2002 in 2004	II - 545
d) Ugotovitve v zvezi z drugim delom prvega tožbenega razloga ..	II - 546
Posledice omejevalnega sporazuma v EGP	II - 546

Pridrzanje evropskih in japonskih trgov za skupini evropskih in japonskih proizvajalcev	II - 547
Zaščita „matičnih držav“ v Evropi	II - 548
II – Drugi tožbeni razlog: kršitev člena 25 Uredbe št. 1/2003	II - 549
A – Prvi del drugega tožbenega razloga: neobstoj dokaza za sodelovanje pri kršitvi med aprilom in septembrom 1999	II - 549
1. Trditve strank	II - 549
2. Presoja Splošnega sodišča	II - 550
a) Razdelitev dokaznega bremena med družbo Siemens in Komisijo	II - 551
b) Dokazna vrednost dokazov, na katerih je Komisija utemeljila svojo ugotovitev, da je družba Siemens prekinila sodelovanje pri omejevalnem sporazumu 1. septembra 1999	II - 553
Izjave družbe ABB in gospoda M.	II - 554
Dokument „Povzetek pogovora z JJC“	II - 558
Izjave družb Areva, Melco, Fuji in Hitachi/JAEPS	II - 559
– Izjave družbe Areva	II - 559
– Izjave družbe Melco	II - 561
– Izjave družbe Fuji	II - 562
– Izjave družbe Hitachi	II - 563
Vmesni sklep	II - 563
c) Dokazi, ki jih je predložila družba Siemens zaradi ugotovitve, da je pri omejevalnem sporazumu prenehala sodelovati že aprila 1999	II - 564
	II - 629

Empirični ekonomski dokazi za prenehanje njenega sodelovanja pri omejevalnem sporazumu najkasneje aprila 1999	II - 564
Pričanje gospoda Se.	II - 565
Pričanja gospodov Tr., E. in Sch.	II - 566
Pomanjkanje dokazov za sodelovanje družbe Siemens pri sporazumu o projektih GIS po aprilu 1999	II - 569
Pomanjkanje dokazov o sestankih po 22. aprilu 1999	II - 570
B – Drugi del tožbenega razloga, ki se nanaša na zastaranje pregona	II - 572
1. Trditve strank	II - 572
2. Presoja Splošnega sodišča	II - 572
C – Tretji del drugega tožbenega razloga, ki se nanaša na nesodelovanje pri omejevalnem sporazumu po 1. januarju 2004	II - 578
1. Trditve strank	II - 578
2. Presoja Splošnega sodišča	II - 578
III – Tretji tožbeni razlog, ki se nanaša na napačno uporabo prava pri izračunu globe	II - 581
A – Prvi del tretjega tožbenega razloga, ki se nanaša na nesorazmernost izhodiščnega zneska globe	II - 582
1. Prvi očitek, ki se nanaša na pomanjkanje dokazov o posledicah omejevalnega sporazuma	II - 582
a) Trditve strank	II - 582
b) Presoja Splošnega sodišča	II - 583
2. Drugi očitek, ki se nanaša na nesorazmernost izhodiščnega zneska globe z gospodarskim pomenom kršitve	II - 585

a) Trditve strank	II - 585
b) Presoja Splošnega sodišča	II - 585
3. Tretji očitek, ki se nanaša na uvrstitev družbe Siemens v napačno kategorijo	II - 590
a) Trditve strank	II - 590
b) Presoja Splošnega sodišča	II - 591
B – Drugi del tretjega tožbenega razloga, ki se nanaša na nesorazmernost odvrčalnega množilnega koeficienta	II - 594
1. Trditve strank	II - 594
2. Presoja Splošnega sodišča	II - 596
C – Tretji del tretjega tožbenega razloga, ki se nanaša na napako pri določitvi trajanja kršitve	II - 601
D – Četrty del tretjega tožbenega razloga, ki se nanaša na napačno opredelitev družbe Siemens za vodjo omejevalnega sporazuma	II - 602
1. Prvi in drugi očitek, ki se nanašata na dejstvo, da je imela družba ABB, in ne družba Siemens, vlogo vodje omejevalnega sporazuma ..	II - 602
a) Trditve strank	II - 602
b) Presoja Splošnega sodišča	II - 603
Vloga vodje omejevalnega sporazuma	II - 603
Domnevno neenako obravnavanje družbe Siemens v primerjavi z družbo ABB	II - 608
2. Tretji očitek, ki se nanaša na pretirano povečanje osnovnega zneska globe, ki je bila družbi Siemens naložena zaradi vloge vodje pri omejevalnem sporazumu	II - 612
a) Trditve strank	II - 612

b) Presoja Splošnega sodišča	II - 613
E – Peti del tretjega tožbenega razloga, ki se nanaša na očitno napako pri presoji v zvezi z nezmanjšanjem globe na podlagi obvestila o ugodni obravnavi	II - 615
1. Trditve strank	II - 615
2. Presoja Splošnega sodišča	II - 616
F – Šesti del tretjega tožbenega razloga, ki se nanaša na to, da je generalni direktorat (DG) „Konkurenca“ dejansko pritiskal na kolegij komisarjev ..	II - 623
1. Trditve strank	II - 623
2. Presoja Splošnega sodišča	II - 624
Stroški	II - 626